

ANNA SEWELL

SİYAH İNCİ

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN: AYŞE BERKTAY

Genel Yayın: 3548

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ANNA SEWELL
SİYAH İNCİ
BİR ATIN OTOBİYOGRAFİSİ

ÖZGÜN ADI
BLACK BEAUTY
THE AUTOBIOGRAPHY OF A HORSE

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
AYŞE BERKTAY

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2006
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
DİDEM ÇOBAN

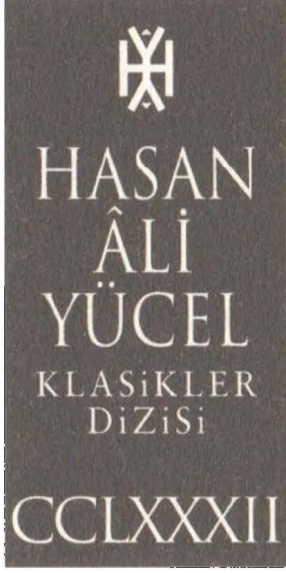
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA X. BASIM
HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ'NDE I. BASIM, NİSAN 2016, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-752-3 (CİLTİ)
ISBN 978-605-332-751-6 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

ANNA SEWELL

SİYAH İNCİ
BİR ATIN OTOBİYOGRAFİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
AYŞE BERKTAY

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

*Bu küçük kitap, yaşamını ve kalemini derin bir
sevgiyle başkalarının iyiliğine adayan sevgili
ve saygıdeğer anneme ithaf edilmiştir.*

BİRİNCİ KİTAP

I *İlk Evim*

İyi anımsayabildiğim ilk yer içinde küçük, duru bir göl bulunan güzel, geniş bir otlaktı. Gölge yapan ağaçların üzerine eğildiği gölcüğün derin kısmında sazlar ve nilüferler yetişirdi. Otlığın bir kenarındaki çitin üstünden sürülmüş bir tarlayı görürdük, öteki kenarındaki kapının üstünden de sahibimizin yol kenarındaki evini. Otlığın üst tarafında bir köknar korusu vardı, aşağıda, dik bir yamacın hemen dibinde ise çağıl çağıl akan bir dere.

Küçükken ot yiyemez, annemin sütüyle beslenirdim. Gündüzleri annemin yanında koşar, geceleri ona sokulup yataurdım. Sıcak havalarda göl kıyısındaki ağaçların gölgesinde dururduk, soğuk günler için de korunun yanında sıcacık güzel bir barınağımız vardı.

Ben ot yiyebilecek kadar büyür büyümez annem gündüz işe gidip akşam dönmeye başladı.

Otlakta benden başka altı genç tay vardı. Yaşça benden büyüktüler; bazıları neredeyse yetişkin atlar kadar iriyarıydı. Taylarla koşar, hoşça vakit geçirirdim. Hep birlikte tarlanın çevresinde var gücümüzle dörtnala koşar dururduk. Ara sıra oyunlarımızın epey sertleştiği de oluyordu, çünkü öbür taylar dörtnala koşmak dışında, sık sık ısırp çifte de atıyorlardı.

Yine çiftelerin havada uçuştığı bir gün annem kişneyip beni yanına çağırıp şöyle dedi:

“Sözlerime iyi kulak vermeni istiyorum. Burada yaşayan tayların hepsi çok iyi, ama onlar koşum atı tayı, tabii terbiye de almamışlar. Sen soylu ve iyi bir ailedensin; baban burarlarda büyük ün sahibidir, deden de Newmarket yarışlarında iki yıl kupa aldı; büyükannen tanıdığım en iyi huylu attı; benim de hiç çifte attığımı veya ısırığımı görmemişsindir sanırım. Umarım büyüyünce iyi, yumuşakbaşlı bir at olursun, kötü huylar edinmezsin. İşini iyi niyetle yap, tırışta ayaklarını iyice yukarı kaldır ve oyun için bile olsa hiçbir zaman ısırma, çifte de atma.”

Annemin öğütlerini hiç unutmadım; yaşlı ve bilge bir at olduğunu, sahibimizin ona çok değer verdiğini biliyordum. Annemin adı Düşes'ti, ama sahibimiz onu çoğunlukla Gözde diye çağırırdı.

Sahibimiz dürüst, iyi yürekli bir adamdı. Bizi iyi koşullarda barındırır, iyi yemlerle ve tatlı sözlerle besler, küçük çocuklarıyla konuştuğu gibi tatlı tatlı konuşurdu; hepimiz ona düşkündük, annem de onu çok severdi. Sahibimizi kapıda görünce neşeyle kişner, hemen yanına koşardı. O da annemi okşayıp sever ve “Gel bakalım emektar Gözde, senin küçük Arap nasıl?” derdi. Donuk yağız donluydum, onun için bana Arap derdi; sonra bana nefis bir parça ekmek verir, bazen anneme de bir havuç getirirdi. Bütün atlar yanına gelirdi, ama galiba o en çok bizi severdi. Pazar kurulduğunda onu küçük, iki tekerlekli bir arabayla kasabaya hep annem götürürdü.

Ara sıra gelip otlağımızdaki çalılardan böğürtlen toplayan Dick adında, saban süren bir çocuk vardı. İsteddiği kadar böğürtlen yedikten sonra, bizi dörtnala koşturmak için taşlar, sopalar atar, buna da oyun derdi. Koşup uzaklaşabildiğimiz için ona fazla aldırmazdık, ama arada taşlar isabet eder, canımızı yakardı.

Bir gün yine bu oyunu oynuyordu; efendimizin bitişik tarlada olduğundan haberi yoktu. Ama sahibimiz orada

durmuş, olup bitenleri izliyordu. Göz açıp kapayınca kadar çitin üzerinden atladı; Dick'i kolundan yakalayıp kulağını öyle bir çekti ki, çocuk acı ve şaşkınlıkla bas bas bağırdı. Sahibimizi görünce biz de neler olduğunu anlamak için hemen tırısı kalkıp yaklaştık.

Sahibimiz, “Haylaz çocuk!” dedi, “Haylaz! Tayları kovalarsın ha. Bu ne ilk, ne ikinci belki, ama son olacak. İşte al paranı evine git; bir daha seni çiftliğimde görmek istemiyorum.” Dick'i bir daha hiç görmedik. Atlara bakan yaşlı Daniel de tıpkı efendimiz gibi yumuşaktı, durumumuz iyiydi yani.

II

Av

Daha iki yaşıma gelmeden hiç unutamadığım bir olay oldu. Baharın başlarıydı; gece biraz don yapmıştı, korunun ve çayırların üzerinde hâlâ hafif bir sis vardı. Öbür taylarla birlikte tarlanın alt tarafında otlarken, epey uzaklardan köpek havlamasına benzer sesler duyduk. Tayların en büyüğü başını kaldırdı, kulaklarını dikti ve “Tazılar bunlar!” deyip hızlı bir tırısla çalıların üzerinden ilerideki tarlaları görebileceğimiz tarlanın üst tarafına doğru seğirtti, peşinden de biz. Annemle sahibimizin eski bir binek atı da yakınımızdaydılar ve sanki neler olup bittiğini biliyor gibiydiler.

“Bir tavşan buldular,” dedi annem, “bu tarafa doğru gelirlerse avı görürüz.”

Çok geçmeden köpekler hep birlikte, fırtına gibi yanı-
mızdaki yeni yeşermiş buğday tarlasından aşağı doğru geldi. Daha önce hiç böyle bir ses duymamıştım. Ne havlamaydı bu ne uluma ne de inleme, kendilerini paralayarak “Yo! Yo, o, oo! Yo, o, oo!” diye bağırp duruyorlardı. Arkalarından at sırtında bir sürü adam geldi, bazıları yeşil ceketliydi, atlar var güçleriyle dörtnala koşuyordu. Yaşlı at burnundan bir horultu salıverip özlemle arkalarından baktı, biz genç taylar da onlarla beraber dörtnala koşmak istiyorduk, ama onlar hızla uzaklaşıp daha aşağıdaki tarlalara girdiler. Burada

durdular sanki; havlamayı kesen köpekler burunlarını yere yapıştırmış dört bir yana koşuşturuyorlardı.

“Kokuyu kaybettiler,” dedi yaşlı at; “belki kurtulur tavşan.”

“Hangi tavşan?” dedim.

“Ah! Hangi tavşan bilmiyorum; bizim korudaki tavşanlardan biri olabilir, köpeklerle insanlar için tavşan olsun yeter, hangisi olduğu fark etmez.” Çok geçmeden köpekler yeniden “Yo! Yo, o, oo” diye bağırmaya başladılar ve hep birlikte son hızla geri geldiler, dosdoğru bizim otlığa, dik yamaca ve çitin derenin üzerine uzandığı yere yöneldiler.

“Şimdi tavşanı göreceğiz,” dedi annem ve tam o sırada korkudan çılgına dönmüş bir tavşan hızla geçip kendini koruya attı. Köpekler de peşinden, yamaçtan fırladılar, sıçrayıp dereyi aştılar ve tarladan yıldırım gibi geldiler, arkalarından da avcılar. Yedi sekiz kişi köpeklerin hemen arkasından atlarını hiç duraksamadan dereden aşırttı. Tavşan çitten geçmeye çalıştı ama çit çok sıkı; keskin bir dönüş yapıp yola kaçmaya çalıştıysa da çok geç kalmıştı. Köpekler vahşi bağırtilarla tavşanın üstüne atıldılar; son bir tiz çığlık duyduk, bu da tavşanın sonu oldu. Avcılardan biri atını oraya sürdü ve tavşanı paramparça etmek üzere olan köpekleri kırbacıyla uzaklaştırdı. Parçalanmış, kanlar içindeki tavşanı bacağından tutup havaya kaldırdı, bütün beyefendiler çok memnun görünüyorlardı.

Bana gelince, o kadar afallamıştım ki, önce dere kenarında neler olduğunu fark etmedim. Fakat dikkatle bakınca yürek paralayan bir görüntüyle karşılaştım. Güzelim iki at düşmüştü; biri derenin içinde debeleniyor, diğeri de otların üzerinde inliyordu. Her tarafı çamurlar içinde bir binici sudan çıkıyordu, diğeri ise kıpırdamadan yerde yatıyordu.

“Boynu kırıldı,” dedi annem.

“Gününü gördü,” dedi taylardan biri.

Ben de öyle düşünüyordum ama annem aynı fikirde değildi.

“Yo, hayır,” dedi, “böyle konuşmamalısınız. Ama doğrusu, yaşlı bir at olduğum ve çok şey görüp işittiğim halde, ben bile insanların bu spordan niye bu kadar zevk aldığını hiç anlayamadım. Çoğu zaman yaralanıyorlar, iyi atları ziyan ediyorlar, tarlaların altını üstüne getiriyorlar; bütün bunları da bir tavşan, bir tilki ya da geyik için yapıyorlar; oysa istedikleri tavşan, tilki ve geyikse bunları bulmanın çok daha kolay yolları var. Ama biz atız alt tarafı, anlamayız.”

Annem bunları söylerken, orada durup olup bitenleri izlemeye devam ettik. Genç adamın başına bir sürü binici toplanmıştı, ama gidip onu ilk kaldıran, olanları seyretmekte olan sahibim oldu. Delikanlının başı arkaya düştü, kolları aşağı sarktı, herkes çok ciddi görünüyordu. Gürültü kesilmiş, köpekler bile susmuştu, bir terslik olduğunu anlamış gibiydiler. Delikanlıyı sahibimizin evine taşıdılar. Sonradan onun köydeki köşkün sahibi Bay Gordon’un tek oğlu George Gordon olduğunu öğrendim; ailesinin övünç kaynağı, uzun boylu, yakışıklı, genç bir adamdı.

Dört bir yana atlılar çıktı; doktora, veterinere ve tabii oğlunun başına gelenleri haber vermek üzere Bay Gordon’un köşküne. Veteriner Bond gelip otların üzerinde inleyerek yatan yağız ata baktı, elleriyle her tarafını yokladı, sonra başını salladı; atın bir bacağı kırılmıştı. Sonra biri sahibimizin evine koştu ve bir tüfekte döndü. Hemen ardından büyük bir patlama ve tüyler ürpertici bir çığlık duyuldu, ardından her yer sessizliğe gömüldü. Yağız at artık kımıldamıyordu.

Annem çok üzgün görünüyordu, o atı yıllardır tanıdığını söyledi; adı Rob Roy’muş, hiçbir kötü huyu yokmuş, dürüst, gözüpek bir atmış. O günden sonra annem tarlanın o tarafına bir daha hiç gitmedi.

Aradan birkaç gün geçmeden, kilise çanının uzun uzun çaldığını duyduk; otlığımızın kapısının üzerinden yağız atların çektiği, siyah kumaşla kaplanmış, siyah, uzun, garip bir araba gördük; onu bir başkası izledi ve bir başkası ve bir başkası, hepsi de siyahtı; bu arada da kilise çanı sürekli çaldı, çaldı. Genç Gordon'u son yolculuğuna uğurlamak için kiliseye götürüyorlardı. Bir daha hiç ata binemeyecekti. Rob Roy'u ne yaptılar, hiç öğrenemedim; fakat bunların hepsi küçük bir tavşan içindi.

III

Terbiye Edilişim

Artık güzelleşmeye başlamıştım; kıllarım gzelleşip yu-
muşamış, parlak siyah bir renk almıştı. Toynaklarımdan bi-
rinde beyaz bir leke, alnımda da şirin, beyaz bir yıldız vardı.
Çok yakışıklı buluyorlardı beni, sahibim de dört yaşıma ge-
lene kadar satmak istemiyordu; delikanlılar nasıl yetişkinler
gibi çalışmıyorsa, taylar da iyice büyüyene kadar atlar gibi
çalışmamalı diyordu.

Dört yaşımı bitirdiğimde Bay Gordon beni görmeye
geldi. Gözlerimi, ağzımı ve bacaklarımı inceledi, hepsini
baştan aşağı yokladı; sonra önünde yürümem, tırısı kalk-
mam ve dört nala koşmam gerekti. Beni beğenmiş grn-
yordu, “Terbiye edilince çok iyi olacak,” dedi. Sahibim beni
kendisinin terbiye edeceğini söyledi, çünkü korkmamı ya da
incinmemi istemiyordu ve hiç zaman kaybetmeden ertesi
gün işe başladı.

Terbiye etmek ne demek, herkes bilmeyebilir, onun
için anlatacağım. Bu bir ata, eyer, başlık, gem ve dizgin
takılmasını; sırtında bir adam, kadın veya çocuk taşımayı,
tam binicisinin istediği gibi gitmeyi ve sakin olmayı ğret-
mek demektir. Bunun dışında, atın hamut, kuskun ve eyer
kayışı takılırken hiç kıpırdamadan durmayı öğrenmesi
gerekir. Sonra arkasına, çekmeden yürümesine veya tırısı

kalkmasına olanak kalmayan bir araba ya da iki tekerlekli gezinti arabası bağlanmasına alışması gerekir ve sürücüsü nasıl istiyorsa –hızlı veya yavaş– öyle gitmesi gerekir. Bir şey görünce asla irkilip sıçramamak, diğer atlarla konuşmamak, ısırmmamak, çifte atmamak, kafasına estiği gibi davranmamak, çok yorgun ve aç olsa da hep efendisinin istediğini yapmak zorundadır. Fakat en kötüsü de koşumları bir kez takıldıktan sonra artık ne neşeyle sıçraması, ne de yorulduğunda yere uzanması mümkündür. Yani anlayacağınız, terbiye edilmek çok önemlidir.

Tabii yulara, başlığa ve birinin beni tutup açık alanda ve yolda sakın sakın yürütmesine çoktan alışmıştım. Fakat artık dizgin ve gem takacaktım. Sahibim bana her zamanki gibi biraz yulaf verdi, epey dil döktükten sonra gem demirini ağzıma soktu ve dizgini taktı; fakat bu çok berbat bir şeydi! Ağzına hiç gem demiri koyulmamış biri, bunun ne kötü bir duygu olduğunu anlayamaz; parmak kalınlığında soğuk sert bir çelik çubuk ağzınıza, dişlerinizin arasına ve dilinizin üstüne itiliyor, uçları ağzınızın köşelerinden dışarı çıkıyor ve başınızın üstünden, boğazınızın altından, burnunuzun etrafından ve çenenizin altından geçen kayışlarla oraya sıkıca oturtuluyor. Öyle bir oturtuluyor ki, bu sert berbat şeyden kurtulmanızın hiç yolu yok; berbat bir şey bu! Evet berbat! En azından ben böyle düşünüyordum, fakat annemin ve bütün yetişkin atların dışarıya giderken bunu hep taktığını da biliyordum. Onun için nefis yulafların, sahibimin okşamalarının, tatlı sözlerinin ve yumuşaklığının hatırına dizginimle gemimi takmaya başladım.

Sonra sıra eyere geldi ama öbürleriyle karşılaştırıldığında bu o kadar kötü değildi. Yaşlı Daniel başımı tutarken sahibim usulca eyeri sırtıma koydu. Sonra sürekli beni okşayıp konuşarak eyerin kolanlarını karnımın altından geçirip bağladı. Sonra biraz yulaf yedirdi, dizginimden tutup biraz yürüttü. Bunu her gün tekrarlardı, sonunda ben yulaflı ve

eyeri dört gözle bekler oldum. Nihayet bir sabah sahibim sırtıma binip beni otlakta, yumuşak otların üzerinde dolaştırdı. Bu kuşkusuz çok tuhaf bir şeydi, fakat sahibimi taşımaktan gurur duyduğumu da söylemem gerek. Sahibim her gün azar azar binmeye devam edince, kısa zamanda buna da alıştım.

Bir sonraki tatsız iş nalların takılmasıydı; başlangıçta bu da çok güçtü. Canım acımasın ve korkmayayım diye sahibim benimle nalbandın işliğine geldi. Nalbant ayaklarımı birer birer alıp toynaklarımı biraz kesti. Canım acımadı, onun için hepsi tamamlanana kadar üç bacağımın üzerinde kıpırdamadan durdum. Sonra ayağımın şeklinde bir demir parçası aldı, ayağıma koyup tak tak vurdu ve nalı toynağımın içine giren çivilerle sağlamca çaktı. Ayağım kaskatı oldu, ağırlaştı ama zamanla alıştım.

Bu noktaya kadar geldikten sonra, sahibim beni koşuma alıştırmaya geçti. Takılacak başka şeyler de vardı. Önce boynuma ağır, sert bir hamut ve üzerinde gözlerimin yan tarafına gelen at gözlüğü denilen parçaları olan bir dizgin; gerçekten de tam siperlikti bunlar. Artık iki yanıma da göremiyor, yalnızca tam önümü görebiliyordum. Sonra sıra küçük bir eyere geldi; bu eyerin tam kuyruğumun altından geçen, kaskatı, çok rahatsız edici bir kayışı vardı, buna kuskun deniyordu. Kuskundan nefret ettim; uzun kuyruğumun katlanıp o kayıştan geçirilmesi neredeyse gem kadar kötü bir şeydi. Hiç böyle çifteler savurmak gelmemişti içimden, ama sahibim öyle iyiydi ki onu çiftelileyemezdim elbette; böylece zamanla her şeye alıştım ve işimi annem kadar iyi yapabilir hale geldim.

Eğitimimin hep çok büyük avantaj saydığım bir kısmından söz etmeyi unutmamalıyım. Sahibim beni iki haftalığına bir çiftçi komşusunun yanına gönderdi; çiftçinin otlığının bir kenarından demiryolu geçiyordu. Otlakta koyunlar ve inekler vardı, beni de onların arasına koydular.

Geçen ilk treni hiç unutmayacağım. Otlığı demiryolundan ayıran çitin yanında sakın sakın otlarken uzaktan garip bir ses duydum ve daha nereden geldiğini anlayamadan büyük bir hız ve tangırtıyla, dumanlar çıkararak uzun, siyah, dizi dizi bir şey yanımdan uçar gibi geçti, ben nefes almaya fırsat bulamadan da gitti. Gerisingeri döndüğüm gibi, otlığın öbür ucuna kadar olanca hızımla koştum, orada şaşkınlık ve korku içinde burnumdan soluyup horuldayarak durdum. Gün boyunca, kimisi daha yavaş giden pek çok tren geçti. Trenler yakındaki bir istasyona yanaşıyor, bazen de durmadan önce feci, tiz bir çığlık atıp gıcırıyorlardı. Bütün bunlar benim için çok korkunçtu, ama inekler sakın sakın otlamaya devam ettiler ve o ürkütücü siyah nesne oflaya puflaya gelip gıcırdayarak geçerken başlarını bile kaldırmadılar.

İlk birkaç gün rahat rahat otlayamadım, fakat bu korkunç yaratığın tarlaya girmediğini ve bana bir zararı dokunmadığını anlayınca aldırmamaya başladım; kısa bir süre sonra trenin geçmesi beni de inekler ve koyunlar kadar az ilgilendirir oldu.

O günden bu yana lokomotif görünce veya sesini duyunca çok korkan ve huysuzlanan çok at gördüm, ama ben, sevgili sahibimin gösterdiği özen sayesinde tren istasyonlarında ahırımda olduğum kadar rahatım.

İşte genç bir atı iyi terbiye etmek isteyen olursa, bu işi yapmanın yolu budur.

Annem dengeli ve ölçülü olduğu ve bana iyi yürümeyi yabancı bir attan daha iyi öğretebileceği için sahibim beni arabaya daha çok annemle birlikte koşturdu. Annem, ne kadar iyi davranırsam o kadar iyi muamele göreceğimi anlattı; yapılacak en akıllıca iş, her zaman bütün gayretimle sahibimi memnun etmeye çalışmaktır. “Fakat,” dedi, “çeşit çeşit insan var; her atın hizmet etmekten gurur duyacağı, sahibimiz gibi iyi, düşünceli insanların yanı sıra, at veya köpek

sahibi olmalarına asla izin verilmemesi gereken kötü, zalim insanlar da var. Ayrıca kibirli, cahil ve umursamaz, hiç kafalarını çalıştırma zahmetine katlanmayan bir sürü aptal insan var; bunların duyarsızlıkları nedeniyle harcadıkları at sayısı herkesten fazladır. Bile isteye olmasa da sonuçta yaptıkları budur. Umarım sen iyi ellere düşersin; ama bir at kendisini kimin alacağını veya süreceğini asla bilemez. Bizim işimiz şansa bağlı; yine de derim ki, her ne yapıyorsan bütün gayretinle yap, iyi bir ismin olsun.”

IV

Birtwick Park

Artık ahırda her gün, kıllarım ekinkargasının kanatları gibi parlayana kadar fırçalanıyordu. Bay Gordon'un bir adamı gelip beni köşke götürdüğünde mayıs başıydı. Sahibim, "Hoşça kal Arapçık," dedi, "iyi bir at ol ve hep elinden gelenin en iyisini yap." Ben konuşup hoşça kal diyemiyordum; burnumu avucuna koydum; beni sevgiyle okşadı ve ilk evimden ayrıldım. Bay Gordon'un yanında yıllarca yaşadığıma göre, burayı biraz anlatsam iyi olacak.

Bay Gordon'un arazisi Birtwick köyünün kenarındaydı. Araziye büyük bir demir kapıdan giriliyordu. Kapının yanı başında ilk kulübe duruyordu. Sonra büyük, asırlık ağaç kümelerinin arasında düzgün bir yolda ilerleniyordu; ardından bir başka kulübe ile ev ve bahçelere açılan bir başka kapı vardı. Bunların ilerisinde küçük padok, eski meyve bahçesi ve ahırlar yer alıyordu. Çok sayıda atı barındıracak ve araba koyacak yer vardı, ama sadece beni götürdükleri ahırını anlatsam yeter. Burası dört güzel bölmesi olan çok geniş bir yerdi. Bahçeye açılan büyük bir kanatlı pencere sayesinde içerisi hoş ve havadardı.

Büyük bir kare şeklindeki ilk bölmenin arkası ahşap bir kapıyla kapanıyordu; diğerleri sıradan güzel bölmelerdi ama ilki kadar büyük değillerdi. Bu bölmede saman koyulan alçak bir raf, daneli yemler için de alçak bir yemlik

vardı. Buna serbest bölme deniyordu, çünkü buraya koyulan at bağlanmıyor, istediğini yapabilecek şekilde serbest bırakılıyordu. Serbest bölmede olmak harika bir şeydir.

Seyis beni bu güzel bölmeye koydu; içerisi temiz, sevimli ve havadardı. Hiç bu kadar güzel bir bölmem olmamıştı, kenarları da çok yüksek değildi. Çevremde olanları, üst kısımdaki demir parmaklıkların arasından görebiliyordum.

Seyis bana çok güzel bir yulaf verdi, okşadı, tatlı tatlı konuştu ve sonra gitti.

Yemimi yedikten sonra çevreme bakındım. Bitişik bölmede çok şirin bir başı, çalımlı, küçük bir burnu olan, gür yeleli, kalın kuyruklu, küçük, şişman, gri bir midilli vardı.

Bölmemin üstündeki demir parmaklıklara başımı dayayıp sordum:

“Nasılsınız? Adınız ne?”

Yularının yettiği kadar dönüp, “Adım Şenbacak,” dedi, “çok yakışıklıyım; küçükhanımlar bana biner, bazen de hanımımızı küçük arabayla dolaşmaya çıkarırım. Beni çok beğenirler, James de beğenir. Artık yanımdaki bölmede mi kalacaksın?”

“Evet,” dedim.

“İyi öyleyse,” dedi, “umarım iyi huylusundur; ısırın komşulardan hoşlanmam.”

Tam o sırada ilerideki bölmeden bir atın kafası uzandı; kulakları arkaya yatmıştı, gözlerinden epey huysuz olduğu anlaşılıyordu. Bu uzun boylu, kestane donlu bir kısraktı, uzun güzel bir boynu vardı, bana bakıp şöyle dedi:

“Demek beni bölmemden eden sensin; senin gibi bir tayın gelip bir hanımı evinden etmesi çok tuhaf doğrusu.”

“Kusura bakmayın ama,” dedim, “ben kimseyi yerinden etmedim, beni getiren adam burayı uygun gördü; benim bu işle bir ilgim yok. Tay olmama gelince, dört yaşımı bitirdim ve yetişkin bir atım. Şimdiye kadar ne bir atla ne de kısrakla atışmadım ve huzur içinde yaşamak istiyorum.”

“Öyle olsun,” dedi, “göreceğiz. Tabii ben de senin gibi bir ufaklıkla atışmak istemem.” Ben de başka bir şey söylemedim.

Öğleden sonra o dışarıya çıkınca Şenbacak bana her şeyi anlattı.

“Mesele şu,” dedi, “Zencefil’in kötü bir ısırma ve dişleme huyu var. Ona bu yüzden Zencefil diyorlar. Serbest bölmedeyken çok dişlerdi. Bir gün James’in kolunu ısırıp kanattı. Beni çok seven Bayan Flora ve Bayan Jessie de ahıra gelmeye korktular. Bana yiyecek güzel şeyler getirirlerdi; elma, havuç ya da bir parça ekmek. Fakat Zencefil o bölmede dururken gelmeye cesaret edemediler, ben de onları çok özledim. Sen ısırıp dişlemiyorsan, umarım yine gelirler.”

Ona hayatımda ot, saman ve daneli yemden başka bir şey ısırmadığımı, Zencefil’in de bundan ne zevk aldığını anlayamadığımı söyledim.

“Aslında bundan zevk aldığını sanmıyorum,” dedi Şenbacak, “kötü bir huy sadece; hayatım boyunca kimse bana iyi davranmadı, niye ısırmayacakmışım, diyor. Tabii bu çok kötü bir huy ama söyledikleri doğruysa, buraya gelmeden önce ona çok kötü davranılmış olmalı. John onu memnun etmek için elinden geleni yapıyor, James de öyle; sahibimiz de düzgün davranan ata asla kırbaç kaldırmaz. Onun için burada iyi huylu bir at haline gelebilir bence. Bak, ben on iki yaşındayım,” diye ekledi bilgece, “çok şey bilirim ve ülkede bir at için buradan daha iyi bir yer olmadığını söyleyebilirim. John gelmiş geçmiş en iyi seyistir, on dört yıldır burada; James ise çok iyi kalplidir, onun kadar iyi kalpli bir çocuk bulamazsın. Yani Zencefil’in o bölmeden çıkarılması tamamen kendi suçu.”

V

İyi Bir Başlangıç

Seyisin tam adı John Manly'ydi. Bir eşi ve küçük bir çocuğu vardı; ahırların çok yakınındaki seyis kulübesinde oturuyorlardı.

Ertesi sabah John beni bahçeye çıkardı ve bir güzel tımar etti. Tam kıllarım yumuşacık ve pırıl pırıl bir halde bölmeme giderken Bay Gordon beni görmeye geldi, memnun olmuş gibiydi. “John” dedi, “yeni atı bu sabah deneyecektim ama başka işlerim var. Kahvaltıdan sonra sen çıkarıp bir tur at; koruluk ve Highwood üzerinden gidip, su değirmeni ve ırmak yolundan dön, yürüyüşü nasıl bir anlayalım.”

“Peki efendim,” dedi John. Kahvaltıdan sonra gelip başlık, gem ve dizginimi taktı. Kafama rahatça otursun diye kayışların ayarıyla çok uğraştı. Sonra eyeri getirdi. Eyer sırtıma biraz dardı; bunu hemen fark etti ve gidip gayet iyi oturan bir başkasını getirdi. Beni önce yavaş yavaş yürüttü sonra tırısa kaldırdı, sonra eşkin gittik, koruluğa gelince de kırıbaşıyla hafifçe dokundu; dörtnala harika bir koşu yaptık.

“Ho, ho! Oğlum,” dedi beni yavaşlatırken, “tazıların peşine takılmaya heveslisin galiba.”

Dönüşte koruluktan geçerken orada yürüyüş yapan Bay ve Bayan Gordon'la karşılaştık. Bizi görünce durdular, John aşağı atladı.

“Eee John, nasılmış?”

“Birinci sınıf efendim,” diye yanıtladı John, “bir ceylan kadar hızlı, çok da iyi huylu, dizgini hafifçe dokundurmak yönlendirmeye yetiyor. Koruluğun sonunda her yanından sepetler, halılar sarkan arabalardan birine rastladık. Biliyorsunuz efendim, çoğu at o arabaların yanından sakın sakın geçmez, ama bizimki arabayı şöyle iyice bir inceledi, sonra da çok sakın ve rahat bir şekilde yola devam etti. Highwood yakınında tavşan avlıyorlardı, yakınıımızda bir tüfek patladı; biraz yavaşlayıp baktı, fakat sağa sola bir adım bile sapmadı. Dizgini sağlam tuttum, acele ettirmedim o kadar; bana kalırsa küçükken onu korkutan da olmamış, kötü davranan da.”

“Çok iyi,” dedi Bay Gordon, “yarın kendim bir deneyim şunu.”

Ertesi gün beni hazırlayıp sahibimin yanına getirdiler. Annemin ve sevgili eski sahibimin öğütlerini hatırladım, benden istenenleri tam olarak yapmaya çalıştım. Bay Gordon’un çok iyi bir binici ve atını düşünen biri olduğunu gördüm. Eve döndüğümüzde hanımefendi köşkün kapısında.

“Eee hayatım,” dedi, “beğendin mi?”

Bay Gordon “Tam John’un dediği gibi,” diye yanıtladı; “hiç bu kadar hoş bir hayvana binmemiştim. Adını ne koysak?”

“Abanoza ne dersin? Abanoz gibi siyah.”

“Yok, Abanoz olmaz.”

“Amcanın eski atı gibi Karakuş olsun mu?”

“Hayır, bu Karakuş’tan çok daha yakışıklı.”

“Evet,” dedi hanımefendi, “gerçekten çok güzel, inci gibi, öyle tatlı, iyi huylu bir yüzü ve zeki, güzel gözleri var ki... Siyah İnci demeye ne dersin?”

“Siyah İnci... Bence çok güzel bir isim. Senin de hoşuna gittiyse adı bu olsun.”

Ve adım Siyah İnci oldu.

John ahıra girince James'e beyefendi ile hanımın bana, Marengo, Pegasus veya Abdullah'a benzemeyen, anlamlı, güzel İngilizce bir ad bulduklarını söyledi. Gülüştüler, James, "Geçmişî hatırlatacak olmasaydı adını Rob Roy koyardım, birbirine bu kadar benzeyen iki at daha görmemiştim," dedi.

"Bunda şaşılacak ne var," dedi John, "ikisinin de annesi Çiftçi Grey'in yaşlı Düşes'i, bilmiyor muydun?"

Bunu ilk defa duyuyordum, demek o av sırasında öldürülen zavallı Rob Roy kardeşimdi! Annemin neden o kadar üzüldüğünü şimdi anlamıştım. Atlarda akrabalık olmuyor anlaşılan; en azından satıldıktan sonra birbirlerini tanımıyorlar.

John benimle pek gurur duyuyordu anlaşılan. Yelemleri ve kuyruğumu neredeyse kadın saçı kadar düzgün tarar, benimle bol bol konuşurdu. Tabii söylediklerinin hepsini anlamıyordum fakat ne demek istediğini ve ne yapmamı beklediğini çıkarmayı giderek daha iyi öğrendim. Ona çok bağlandım, öyle yumuşak ve iyiydi ki, bir atın duygularını tam olarak anlıyor gibiydi; beni temizlerken, nerem hassas, nerem gıdıklanır biliyordu; başımı fırçalarken gözlerimi kendi gözleriymiş gibi sakınır, huysuzlandıracak hiçbir şey yapmazdı.

Seyis yamağı James Howard da tıpkı John gibi yumuşak ve tatlıydı; rahatıma diyecek yoktu. Bahçedeki işlere yardım eden bir adam daha vardı, fakat onun Zencefil ve benimle pek ilgisi yoktu.

Birkaç gün sonra Zencefil'le birlikte arabaya koşulmam gerekti. Nasıl geçineceğimizi merak ediyordum. Fakat beni yanına götürdüklerinde kulaklarını arkaya yatırması dışında çok iyi davrandı. Dürüstçe çalışıyor, payına düşen işi hakkıyla yapıyordu; çifte koşumda eş olarak ondan iyisi olamazdı. Yokuşa geldiğimizde, hızını azaltmak yerine,

bütün ağırlığıyla hamuda yüklenir, dosdoğru yukarı doğru asılırdı. İşe ikimiz de aynı cesaretle sarılıyorduk; John genellikle bizi hızlandırmaya çalışmaktan çok frenlemek zorunda kalırdı; ikimize de hiç kırbaç gerekmedi. Sonra adımlarımız da çok benziyordu, tırısta Zencefil'e rahatlıkla ayak uyduruyordum, böylelikle yolculuk daha zevkli oluyordu. Adımlarımızı birbirimize uydurmamız sahibimizin de, John'un da hoşuna gidiyordu. İki üç kez birlikte çıktıktan sonra oldukça yakınlaştık, arkadaş olduk, bu da hiç yabancılik hissetmememi, rahatlamamı sağladı.

Şenbacak'a gelince, onunla kısa zamanda çok iyi arkadaş olduk. Öyle neşeli, canlı, iyi huylu bir küçük yaratıktı ki, herkesin gözbebeği idi; özellikle de Bayan Jessie ile Flora'nın. Küçükhanımlar Şenbacak'a binip meyve bahçesinde dolaşırlar, küçük köpekleri Frisky'yi de alıp hep birlikte güzelce oynarlardı.

Sahibimizin iki atı daha vardı. Biri hem binek atı olarak kullanılan hem de yük arabasına koşulan Adalet adında demir kırık donlu "cob" denilen türde kısa bacaklı, tıknaz bir attı. Öbürü Sir Oliver adında yaşlı, kahverengi donlu bir av atıydı. Artık çalışamayacak kadar yaşlanmıştı ama sahibimiz onu çok sever, korulukta serbestçe zaman geçirmesine izin verirdi. Sir Oliver arada arazi içinde arabayla hafif taşıma işleri yapar veya küçükhanımlar babalarıyla at binmeye çıktıklarında birini taşırdı. Çok yumuşakbaşlı olduğu için tıpkı Şenbacak gibi ona da çocuk emanet edilebiliyordu. Adalet de güçlü, sağlam yapılı, iyi huylu bir attı; ara sıra padokta sohbet ederdik fakat tabii onunla ahır komşum Zencefil kadar samimi değildim.

VI Özgürlük

Yeni yerimde oldukça mutluydum; eksikliğini hissettiğim bir şey vardı, ama sanmayın ki memnun değildim. Benimle ilişkisi olan herkes iyiydi ve aydınlık, havadar bir ahırım vardı, en güzel yemekleri yiyordum. Daha ne isteyebilirdim? Ne isteyeceğim, özgürlük! Hayatımın üç buçuk yılını gönlümün dilediğince özgür geçirmiştım; oysa artık haftalar, aylar ve kuşkusuz yıllar boyu, bana ihtiyaç duyulduğu zamanlar haricinde gece gündüz bir ahırda dikilip durmak ve yirmi yıl çalışmış yaşlı atlar gibi ağırbaşlı ve sakin olmak zorundaydım. Oramda buramda kayış, ağzımda bir gem, gözlerimde at gözlükleri. Şikâyet etmiyorum; böyle olmak zorunda olduğumu biliyorum. Demek istediğim şu: Başını yukarı savurup kuyruğunu dikerek var gücüyle, dört nala bir ucundan bir ucuna koşup döndüğü, arkadaşlarını burnuyla dudakları arasından bir horultuyla selamlayıp yeniden koşabileceği geniş bir tarlada veya ovada yaşamaya alışmış, güç ve enerji dolu genç bir atın içinden geleni yapacak özgürlüğünün olmaması çok zor. Her zamankinden hareketsiz kaldığım bazı günler, o kadar hayat dolu olurdum, o kadar içim içime sığmazdı ki, John beni dışarıya idman yaptırmaya çıkardığında gerçekten yerimde duramazdım. Ne olursa olsun, sanki

sıçramak veya dans etmek ya da zıplayıp oynamak zorundaydım; biliyorum, onu epey şaşırtmış olmalıyım, özellikle başlarda. Ama John hep iyi ve sabırlıydı.

“Sakin ol, sakın ol oğlum,” derdi; “bekle biraz, şimdi koyverip gideceğiz, birazdan rahatlatacağız bacaklarını.” Köyün dışına çıkar çıkmaz beni birkaç kilometre hızlı tırısaya kaldırır, sonra eskisi kadar diri ama kıpır kıpırlık dediği halden kurtulmuş bir şekilde geri getirirdi. Atılğan, enerjik ama idmansız bırakılmış atlara çoğunlukla oynak derler, oysa onların yaptığı sadece oyundur. Bazı seyisler bu yüzden atları cezalandırır ama bizim John öyle yapmaz, bunun sadece neşe ve coşkudan kaynaklandığını bilirdi. Kendine özgü yöntemlerle, sesinin tonuyla, dizginin dokunuşuyla ne istediğini anlamamı sağlardı. Çok ciddi ve kararlı olduğu zaman sesinden mutlaka anlardım, bu da beni her şeyden fazla etkilerdi, çünkü John’u çok seviyordum.

Zaman zaman birkaç saatliğine özgür kaldığımızı da söylemeliyim; genellikle yazın, pazar günü hava güzel olduğu zamanlarda. Pazar günü araba hiç çıkarılmazdı, çünkü kilise uzak değildi.

Ahırın yanındaki padoğa veya eski meyve bahçesine salıverilmek bize müthiş keyif verirdi. Ayaklarımızın altında çayır öyle serin ve yumuşak, hava öylesine tatlıydı ki; dilediğimizi yapma özgürlüğü, dörtmala koşmak, yatıp sırtımızın üzerinde yuvarlanmak veya tatlı otları kemirmek öyle hoştu ki. Sonra sohbet için çok uygun bir yer olan büyük kestane ağacının gölgesinde hep birlikte durmak...

VII

Zencefil

Bir gün Zencefil’le gölgede dururken uzun uzun konuştuk. Nasıl yetiştirildiğim ve terbiye edildiğimle ilgili her şeyi öğrenmek istiyordu, ben de anlattım.

“Eh,” dedi, “böyle yetiştirilseydim, ben de senin kadar iyi huylu olabilirdim, ama artık olabileceğimi sanmıyorum.”

“Neden olmasın?” dedim.

“Çünkü benim için her şey o kadar farklıydı ki,” diye yanıt verdi. “At ya da insan, bana iyi davranan veya benim memnun etmek istediğim hiç kimsem olmadı; ilkin, süttan kesilir kesilmez beni annemden ayırdılar ve bir sürü küçük tayla bir araya koydular. Tayların hiçbirini beni umursamazdı, ben de onları umursamazdım. Beni kollayan, benimle konuşan ve yiyecek güzel şeyler getiren seninki gibi iyi bir sahibim yoktu. Bize bakan adam bana hayatımda tek bir güzel söz söylemedi. Bana kötü davrandı demiyorum, ama bol bol yiyeceğimiz olmasını ve kışın barınacak bir yer sağlamak dışında en ufak bir ilgi göstermedi bize.

Otlagımızın içinden bir patika geçirdi ve buradan geçen büyük çocuklar çoğu zaman taş atıp bizi dörtmala koşturmaya çalışırlardı. Bana hiç taş isabet etmedi, ama güzel küçük bir tayın yüzü çok kötü yaralandı, izi herhalde ömür boyu kalır. O çocukları sevmezdik ama elbette bunlar bizi

vahşileştirdi ve erkek çocukların düşmanımız olduğunu kafamıza yerleştirdik.

Çayırlarda serbest kaldığımızda çok güzel eğlenirdik; bir aşağı bir yukarı dörtünelde koşar, otlağın çevresinde birbirimizi kovalayıp döner de döner, sonra da ağaçların gölgesinde dururduk. Fakat sıra terbiye edilmeye gelince, kötü günler geçirdim. Birtakım adamlar beni yakalamaya geldiler. Sonunda beni tarlanın bir köşesine kısıtınca biri kâkülümden yakaladı, bir başkası da burnumdan, üstelik öyle sıkı tuttu ki zor nefes alabildim. Sonra bir başkası kaba elleriyle altçenemi kavrayıp zorla ağzımı açtı ve zorla dizgini takıp demiri ağzıma soktular. Sonra biri dizginden tutup beni peşinden sürükledi, bir başkası da arkadan kırbaçlıyordu; işte insanların şefkatine ilişkin ilk deneyimim bu oldu, her şeyi zorla yaptılar. Ne istediklerini anlamama fırsat tanımadılar. Soylu bir attım, ateşli ve cesurdum, kuşkusuz çok da vahşiydim, sanırım onları epey de uğraştırdım, ama bir yandan da özgür olmak varken günlerce bir ahıra kapatılmak korkunçtu; sıkılıyor, özlem çekiyor ve serbest kalmak istiyordum. Sen de biliyorsun, iyi bir sahibin olsa ve tatlı dille kandırılсан bile katlanılması güç şeyler bunlar; ama benim için öyle biri de yoktu.

Aslında biri vardı: Yaşlı sahibim Bay Ryder, o beni kısa zamanda yola getirebilir, bana her istediğini yaptırabilirdi herhalde; ama işin bütün zor kısmını oğluyla bir başka deneyimli adama bırakmıştı, sadece zaman zaman ne yaptıklarını kontrol etmeye gelirdi. Oğlu güçlü, uzun boylu, gözüpek biriydi; ona Samson diyorlardı, kendisini sırtından atabilecek bir atla karşılaşmadığını söyleyip böbürlenirdi. Babasındaki yumuşaklık yoktu onda, sadece sertlik vardı; sert ses, sert bakan gözler, sert eller. Onun istediğinin içimdeki bütün coşkuyu, cesareti tüketmek, beni sessiz, aciz, itaatkâr bir et yığını haline getirmek olduğunu en baştan hissetmiştim. ‘Et yığını!’ Evet, onun bütün derdi

buydu.” Zencefil, adamı hatırlayınca öfkelenmiş gibi ayağını yere vurdu. Sonra devam etti: “İstediyini tamı tamına yapmadığım zaman çok bozulur ve eğitim sahasındaki o uzun dizginle beni yorgunluktan bitkin düşene kadar döne döne koştururdu. Sanırım çok içiyordu, ne kadar sık içerse, benim için o kadar kötü olduğuna da emindim. Yine bir gün beni çok çalıştırmış, elinden geldiği kadar yormuştu. Yattığımda bitkin, perişan ve kızgındım; her şey o kadar zor görünüyordu ki. Ertesi sabah erkenden gelip beni aldı ve yine uzun süre koşturdu. Daha bir saat bile dinlenememişim ki, bir eyer, dizgin ve yeni bir tür gemle yeniden yanıma geldi. Olayların nasıl geliştiğini hiç anlayamadım; eğitim alanında sırtıma daha yeni binmişken yaptığım bir şeye sinirlendi ve dizgine çok sert bir şekilde asıldı. Yeni gem çok canımı yaktı, birden şaha kalktım; buna daha da öfkeleni ve beni kırbaçlamaya başladı. Bütün benliğimin isyan ettiğini hissettim ve daha önce hiç yapmadığım bir şekilde çifte atıp sıçramaya, şaha kalkmaya başladım ve basbayağı kavga etmeye başladık. Uzun süre eyere yapıştı, kırbacı ve mahmuzlarıyla beni acımasızca cezalandırdı fakat bütün kanım beynime sıçramıştı, yapacağı hiçbir şey umurumda değildi, bütün istediğim onu sırtımdan atmaktı. Korkunç bir mücadeleden sonra onu sırtımdan attım. Sert bir şekilde toprağa düştüğünü duydum ve arkama hiç bakmadan dörtmala alanın öbür ucuna gittim. Dönüp baktığımda cezalandırıcımın ağır ağır yerden kalkıp ahıra doğru yürüdüğünü gördüm. Bir meşe ağacının altında durup etrafı gözledim fakat beni yakalamaya kimse gelmedi. Zaman geçti, hava çok sıcaktı, etrafımda kum gibi sinek kaynıyor, mahmuzların batıp kanattığı böğrümüne konuyorlardı. Acıkmıştım, sabahın köründen beri bir şey yememişim, ama o çayırılıkta bir kaza bile yetecek kadar ot yoktu. Uzanıp dinlenmek istiyordum ama sımsıkı bağlanmış eyerle rahat etmem olanaksızdı, içecek bir damla su da yoktu.

Gün ilerledi, güneş alçaldı. Diğer tayların ahıra götürüldüğünü gördüm; bir güzel yemlendiklerini biliyordum.

Nihayet, gün batarken yaşlı sahibimin elinde bir elekle ahırdan çıktığını gördüm. Saçları epey kırlaşmış çok nazik bir beyefendiydi, ama ben onu bin kişinin içinde asıl sesinden tanırdım. Sesi yüksek değildi, ama alçak da değil, tok, net ve yumuşaktı. Öyle sağlam ve kararlı bir sesle verirdi ki emirlerini, herkes, hem atlar hem de insanlar yerine getirilmesini beklediğini anlardı. İçi yulaf dolu eleği zaman zaman sallayıp, neşeli ve yumuşak bir sesle konuşarak sakın sakın ilerledi. ‘Haydi kızım, haydi kızım, haydi, haydi.’ Kımıldamadan durup yaklaşmasına izin verdim; yulafı bana uzattı, ben de hiç korkmadan yemeye başladım; sesi bütün korkumu almıştı. Ben yerken yanımda durup, beni okşadı, sevdi. Böğrümdeki kan pıhtılarını görünce çok canı sıkıldı. ‘Zavallı kızım! Berbat bir iş olmuş bu, berbat bir iş!’ Sonra usulca dizgini tutup beni ahıra götürdü; tam kapıda Samson duruyordu. Kulaklarımı kısıp dişlerimi gıcırdattım. Oğluna, ‘Geri dur’ dedi sahibim, ‘ondan uzak dur; bu kızcağıza kötü bir gün geçirtmişsin.’ Samson homurdanarak, hırçın bir canavar gibi bir şeyler geveledi. ‘Buraya bak’ dedi babası, ‘sinirli bir adam uysal at yetiştiremez. Henüz işi öğrenememişsin Samson.’ Sonra beni bölmeme götürdü, eyerle gemi kendi elleriyle çıkardı ve beni bağladı. Sonra bir kova ılık suyla sünger istedi, ceketini çıkardı ve seyis kovayı tutarken böğrümü süngerle uzun uzun sildi. Öyle yumuşak siliyordu ki canımın nasıl yandığını, ne kadar berelendiğimi anladığı belliydi. ‘Ho güzelim,’ dedi, ‘kımıldama, kımıldama.’ Sesi bana iyi gelmiş, banyo rahatlatmıştı. Ağzımın kenarları öyle yaralanmıştı ki saman yiyemiyordum, saplar canımı yakıyordu. Ağzıma dikkatle baktı, üzüntüyle başını salladı, seyise gidip güzel bir kepek lapası getirmesini, içine biraz da yulaf ezmesi koymasını söyledi. Ah ne güzeldi o lapa! Öyle yumuşaktı ki, ağzıma çok iyi gelmişti. Yerken hep yanımda

durdu, beni okşadı, seyisle konuştu. ‘Bunun gibi atak ve ateşli bir yaratık güzellikle terbiye edilmezse ileride hiçbir işe yaramaz,’ dedi.

O günden sonra sık sık beni görmeye geldi ve ağzım iyileşince, beni eğitmeye Job dedikleri öbür terbiyeci devam etti. Ağırbaşlı ve düşünceli biriydi, ben de istenenleri kısa sürede öğrendim.”

VIII

Zencefil'in Öyküsünün Devamı

Zencefil'le padoktaki bir sonraki buluşmamızda bana ilk evini anlattı. “Terbiye edildikten sonra,” dedi, “bir at taciri bir başka kestane donlu atla eşleştirmek için beni satın aldı. Birkaç hafta bizi birlikte sürdü, sonra kibar bir beyefendiye satılıp Londra'ya gönderildik. At taciri beni mengene kayışıyla sürmüştü, en nefret ettiğim şey de buydu. Fakat getirildiğimiz yeni evde mengene kayışını çok daha sıkı taktılar. Arabacı ve efendisi böyle çok daha gösterişli durduğumuz kanısındaydılar. Çoğunlukla parkta ve kibar çevrelerde moda olan başka yerlerde dolaşıyorduk. Sen hiç mengene kayışı takmadın, ne olduğunu bilemezsin, ama korkunç bir şey olduğunu söyleyeyim.

Başımı sallamayı ve her at gibi yüksekte tutmayı severim; ama başını yukarı kaldırdığını, öyle tutmak zorunda kaldığını ve daha da yukarı çeken ani asılmalar dışında saatlerce hiç kımıldatmadığını, boynunun artık nasıl dayanacağını bilemez hale gelecek kadar ağrıdığını hayal et. Üstelik tek değil çift gem takıldığını düşün; bir de keskindi gemim, dilimi ve çenemi yaralıyordu. Ben gemlerle mengene kayışına huysuzlanıp sinirlendikçe ağızından köpükler saçılıyor, köpük dilimden akan kanın rengini alıyordu. Saatlerce diki-lip, büyük bir parti veya eğlencedeki hanımımızı beklemek

zorunda kalmak daha da kötüydü. Huysuzlanacak veya sabırsızlıkla ayaklarımı yere vuracak olursam kırbaçlanıyordum. Bir atı çıldırtmaya yeterdi bunlar.”

“Sahibin seni hiç düşünmüyor muydu?” diye sordum.

“Hayır,” dedi Zencefil, “sahibimin tek derdi arabasının, atlarının ve koşum takımlarının modaya uygun dedikleri türde olmasıydı. Atlar hakkında bilgisi çok azdı sanırım; o işi arabacısına bırakmıştı. Arabacı da ona benim huysuz olduğumu, mengene kayışı takmak üzere terbiye edilmediğimi, ama yakında alışacağımı söylemişti. Ama beni alıştırabilecek biri değildi, çünkü perişan ve kızgın bir halde ahıra geldiğimde beni bekleyen şefkatle yatıştırılmak ve sakinleştirilmek değil, ters bir söz işitmek veya dayak yemek oluyordu. Nazik biri olsaydı, bu duruma katlanmaya çabalardım en azından. Çalışmaya istekliydim, sıkı çalışmaya da hazırdım; fakat sırf onların kaprisleri yüzünden çektiğim eziyet beni öfkeliendiriyordu. Bana böyle acı çektirmeye ne hakları vardı? Ağzımdaki acı ve boynumdaki ağrının dışında, bu kayış nefes borumu da rahatsız ediyordu. Orada uzun süre kalırsam nefes alış verişimin mahvolacağını biliyordum. Huzursuzluğum gittikçe arttı, elimde olmadan hırçınlaştım; koşum takımlarını vurmaya, gelenleri dişlemeye ve çifte atmaya başladım, seyis de bu yüzden beni dövmeye başladı. Bir gün tam bizi arabaya koşup, başımı o kayışla yukarı doğru çekerlerken bütün gücümle sıçramaya ve çifte atmaya başladım. Çok geçmeden koşumları parçalamış, çiftelerle kendimi kurtarmıştım. Bu da o evdeki öykümün sonu oldu.

Ondan sonra satılmak üzere Tattersall’a gönderildim. Tabii hiç kötü huyum olmadığına ilişkin güvence verilmesi mümkün değildi, onun için bu konu hiç açılmadı. Güzelliğim ve güzel yürüyüşüm sayesinde çok geçmeden bir beyefendi beni almaya talip oldu, böylece bir başka at tacirine satıldım. Beni çok çeşitli şekillerde ve farklı gemlerle sürmeyi denedi. Neye dayanabileceğimi kısa zamanda çözdü.

Sonunda mengene kayışı kullanmadı, sakinleşmemi sağladı ve beni tam anlamıyla sakin bir at olarak taşrada yaşayan bir beyefendiye sattı. Sahibim iyi biriydi ve yeni yerimde işler yolundaydı, fakat sahibimin yaşlı seyisi işten ayrıldı, yerine yeni biri geldi. Yeni gelen, Samson kadar sert ve eli ağır biriydi. Hep kaba, sabırsız bir sesle konuşur, ahırdaki bölmemde, o istediği anda hareket etmediğim zaman ahır süpürgesi veya yabayla, elinin altında hangisi varsa onunla, dizlerimin arkasına vururdu. Her davranışı kabaydı, ben de ondan nefret etmeye başladım. Ondan korkmamı istiyordu, ama ben boyun eğmeyecek kadar cesurdum; beni her zamankinden fazla kızdırdığı bir gün onu ısırdım, tabii buna çok öfkeleni ve başıma kırbaçla vurmaya başladı. Ondan sonra bir daha bölmeme girmeye cesaret edemedi, toynaklarım ve dişlerim onu bekliyordu, o da bunun farkındaydı. Sahibime karşı oldukça uysaldım, ama o elbette seyisini dinledi ve tekrar satıldım.

Aynı at taciri satılacağımı duydu ve rahat edeceğim bir yer bildiğini söyledi. ‘Yazık’ diyordu, ‘böyle iyi bir atın önüne iyi bir fırsat çıkmadığı için kötüye gitmesi, yazık.’ Sonunda senden kısa bir süre önce buraya geldim. Fakat artık insanların doğal düşmanlarım olduğuna ve kendimi savunmam gerektiğine karar vermiştim. Tabii burada her şey çok farklı, fakat kim bilir ne kadar sürece? Keşke olaylara senin gibi bakabilsem; ama başımdan geçen onca şeyden sonra bunu yapamıyorum.”

“İyi ama,” dedim, “John’u veya James’i ısırman ya da çiftlemeden çok ayıp olur bence.”

“Öyle bir niyetim yok,” dedi Zencefil, “elbette bana iyi davrandıkları sürece. Bir keresinde James’i kötü ısırdım ama John, ‘Hayvana iyi davranmayı dene,’ dedi ve James, beklediğim gibi beni cezalandırmak yerine, kolu sarılı, yanıma gelip, kepek lapası getirdi ve okşadı. O günden sonra onu hiç ısırmadım, ısırmayacağım da.”

Zencefil'e acımıştım, onun büyük ihtimalle her şeye en kötü tarafından baktığını düşündüm, ama tabii o sırada hayat hakkında çok az şey biliyordum. Ancak haftalar geçtikçe Zencefil'in çok daha nazik ve neşeli bir hal aldığını, yanına yaklaşan her yabancıya karşı takındığı o sakıngan, meydan okuyan tavrın kaybolduğunu gördüm. Bir gün James, "Sanırım bu kısırak beni sevmeye başladı, bu sabah alnını sildikten sonra peşimden hafif hafif kişnedi," dedi.

"Evet Jim evet, Birtwick haplarından," dedi John, "yavaş yavaş Siyah İnci kadar iyi olacak; ihtiyacı olan tek ilaç iyi muamele, zavalıcık!" Efendim de değişikliği fark etti ve bir gün arabadan inip, sık sık yaptığı gibi bizimle konuşmaya geldiğinde Zencefil'in güzel boynunu okşadı: "Evet güzelim, evet, şimdi nasılsın bakalım? Bize ilk geldiğinden çok daha mutlusun herhalde."

Zencefil burnunu güvenle, dostlukla ona uzattı, o da burnunu hafifçe okşadı.

"Onu iyileştireceğiz John," dedi.

"Evet efendim, harika gelişti, artık aynı yaratık değil; Birtwick haplarından efendim," dedi John gülerek.

Bu John'un küçük esprisiydi; muntazam bir "Birtwick at-hapları" kürü hemen hemen her atı tedavi eder derdi. Bu hapların içinde sabır, yumuşaklık, kararlılık ve sevgi olduğunu, her birinden yarımşar kilo alıp, yarım litre sağduyuyla karıştırılarak ata her gün verilmesi gerektiğini söylerdi.

IX

Şenbacak

Köyün papazı Bay Blomefield'ın büyük bir ailesi, birçok kızı ve oğlu vardı. Çocuklar arada sırada Bayan Jessie ve Flora'yla oynamaya gelirlerdi. Oğlanların ikisi daha büyükçe, diğerleri küçüktü. Geldiklerinde Şenbacak'ı çok uğraştırırlardı, çünkü en hoşlandıkları şey sırayla Şenbacak'a binip, meyve bahçesinde ve ahırın yanındaki padokta dolaşıp durmaktı ve bu saatlerce sürerdi.

Yine bir öğleden sonra, James onlarla uzun süredir dışarıda olan Şenbacak'ı içeri getirip yularını takarken şöyle dedi:

“Seni gidi serseri seni, davranışlarına dikkat et yoksa başımız derde girecek.”

“Ne yaptın Şenbacak?” diye sordum.

“Hah!” dedi, küçük kafasını savurarak. “O gençlere bir ders verdim o kadar, ne doymak biliyorlar ne de benim halimden anlıyorlar, ben de onları arkaya atıverdim, anlayacakları tek şey buydu.”

“Ne?” dedim. “Sırtından mı attın çocukları? Ben de seni aklı başında bir at sanırdım! Bayan Jessie'yi mi attın, Bayan Flora'yı mı?”

Bu sorum çok gücüne gitti ve şöyle yanıt verdi:

“Tabii ki hayır, bu ahıra gelmiş en iyi yulaf hatırına bile öyle bir şey yapmam. Küçükhanımlarımıza babaları kadar

özen gösteriyorum, olur mu hiç! Küçüklere gelince, onlara at binmeyi ben öğrettim. Sırtımda korktuklarını veya biraz olsun dengelerinin bozulduğunu sezdiğim anda, bizim yaşlı kedi bir kuşa nasıl sokuluyorsa öyle usul usul ve sağlam gider, toparlandıkları zaman tekrar hızlanırım, alışınlar diye işte. Onun için boşuna bana nutuk çekmeye kalkma; ben o çocukların en iyi dostu ve en iyi binicilik öğretmeni-yim. Onlar değil sorun, oğlanlar, oğlanlar,” dedi yelesini silkerek. “Çok farklılar. Bizim tayken aldığımız terbiye gibi bir terbiye almaları gerek, birisi onlara neyin ne olduğunu öğretmeli. Öbür çocukları iki saate yakın sırtımda taşıdım, sonra oğlanlar kendi sıraları olduğunu düşündüler ki gerçekten sıra onlara gelmişti, ben de hiç karşı çıkmadım. Sırayla bindiler, onları dörttnala bir saatten fazla çayırlarda bir aşağı bir yukarı ve bütün meyve bahçesinde gezdirdim. İkisi de kırbaç niyetine fındık ağacından koca birer dal kesmişlerdi, biraz da hızlı vuruyorlardı ama buna dayandım, ta ki canıma tak edene kadar. O zaman da bunu hissettirmek için iki üç kez durdum. Oğlanlar, bir at veya midilliye, diledikleri süre ve dilediklerince hızlı koşup durabilecek bir lokomotif ya da harman dövme makinesi gibi bir şey sanıyorlar; bir midillinin yorulabileceğini veya duyguları olduğunu hiç düşünmüyorlar. Bana kırbaçla vuran bunu bir türlü anlayamadığı için, ben de arka ayaklarım üzerinde kalktım biraz ve onu sırtımdan aşağı kaydırdım, hepsi bu. Tekrar sırtıma bindi, aynı şeyi bir daha yaptım. Sonra öbür oğlan bindi; sopasını kullanmaya başlar başlamaz onu da çayıra bırakıverdim. Onlar anlayıncaya kadar böyle devam ettik, hepsi bu. Kötü çocuklar değiller; eziyet etmek istemiyorlardı. Onları çok seviyorum, ama onlara bir ders vermem gerekiyordu işte. Beni James’e getirip olanları anlattıklarında, sanırım o koca sopaları görünce çok kızdı. Böyle sopalar genç beyefendilere değil, sürü gütmek için çobanlara, ya da köpeklere karşı Çingenelere yakışır dedi.”

“Senin yerinde olsam,” dedi Zencefil, “o çocukları bir güzel çiftelerdim, onlara ders olurdu.”

“Hiç kuşkum yok yapardın,” dedi Şenbacak, “kusura bakma ama ben sahibimizi kızdıracak veya James’i utandıracak kadar da aptal değilim; hem o çocuklar at binerken benim sorumluluğum altındalar; onlar bana emanet. Daha geçen gün sahibimizin Bayan Blomefield’a, ‘Sevgili hanımefendi, çocuklar için hiç endişelenmeyin, bizim emektar Şenbacak onlara sizin veya benim kadar iyi bakacaktır. Emin olun ne kadar para verseler satmam o midilliyi, o kadar iyi huylu ve güvenilir bir at ki’ dediğini duydum. Burada beş yıldır bana ne kadar iyi davrandıklarını ve ne kadar güvendiklerini unutup, iki kendini bilmez çocuk bana kötü davrandı diye saldırganlaşacak kadar nankör ve kaba mı sandın beni? Yo, hayır! Senin hiç iyi bir evin, sana iyi davranılan bir yerin olmadı, onun için bilmiyorsun, senin için üzülüyorum; fakat şunu söyleyeyim: İyi evden iyi at çıkar. Dünyayı verseler üzmem bizimkileri; onları gerçekten seviyorum.” Şenbacak burnundan “Ho, ho, ho,” diye bir ses çıkardı, her sabah kapıda ayak seslerini duyunca James’i böyle karşıladı.

Sonra devam etti: “Hem eğer çifte atmaya başlasaydım nerede olurdum şimdi? Herhalde hemen satılır, karaktersiz teki olur, bir kasap çırağının emrinde kölelik eder veya deniz kıyısında bir yerde ölesiye çalıştırılırdım; ne kadar hızlı gidebileceğimi görmek dışında hiç kimse benimle ilgilenmezdi. Belki de içinde koca koca üç beş adamla pazar âlemine çıkmış bir arabaya koşulmuş kırbaçlanıyor olurdum, buradan önce yaşadığım yerde bunları çok gördüm,” dedi başını sallayarak, “Yoo, umarım bu başıma asla gelmez.”

X

Meyve Bahçesinde Bir Sohbet

Zencefil ile ben normal, uzun boylu koşum atı soyundan değildik, daha çok yarış atı kanı vardı damarlarımızda. Omuzbaşımız ile yer arası yaklaşık bir buçuk metreydi, bu yüzden hem arabaya koşulmaya, hem de binek atı olmaya uygunduk. Sahibimiz tek özelliğe sahip atlardan da insanlardan da hoşlanmadığını söylerdi; Londra parklarında caka satmaya hevesli de olmadığından daha hareketli ve yararlı atları tercih ediyordu. Bize gelince, at binme sefası için eyer vurulduğunda dünyalar bizim oluyordu. Sahibimiz Zencefil'e, hanımı bana, küçükhanımlar da Sir Oliver ve Şenbacak'a binerdi. Hep birlikte tırıs ve eşkin gitmekten öyle keyif alırdım ki, o halim herkesi coşturur, canlandırırdı. En iyi durumda olan bendim, çünkü hanımımızı hep ben taşıyordum; hafifti, sesi tatlıydı ve eli dizginde o kadar hafifti ki, beni neredeyse hiç hissettirmeden yönetiyordu.

Ah, ah! İnsanlar böyle hafif bir elin atlar için nasıl bir rahatlık olduğunu, ağzı nasıl koruduğunu, iyi huylu olmasını sağladığını bir bilseler, dizgini öyle çarpmaz, çekiştirip asılmazlardı kuşkusuz. Bizim ağzımız o kadar duyarlıdır ki, kötü veya bilinçsiz davranışlarla berelenmemiş ya da nasırlaşmamışsa, sürücünün elinin en küçük hareketini hisseder, bizden isteneni anında anlarız. Benim ağzım hiç zedelenmemişti; sanırım hanımımızın, yürüyüşü hiç kuşkusuz benim

kadar iyi olan Zencefil'i değil de beni yeğlemesinin nedeni buydu. Zencefil bana gıpta eder, ağzının benimki kadar duyarlı olmamasının suçunun Londra'daki terbiyede ve ortadan eklemli gemde olduğunu söylerdi. O zaman da yaşlı Sir Oliver, "Haydi, haydi üzme canını, en büyük şeref sana ait. Sahibimiz gibi kilolu ve uzun boylu birini senin çevikliğine ve canlılığıyla taşıyabilen bir kısırak, hanımı taşımadığı için surat asmamalı. Biz atların, işleri olurlarına bırakmamız ve bizlere iyi davranıldığı sürece halimizden memnun ve hizmete hazır olmamız gerek," derdi.

Sir Oliver'in kuyruğu neden bu kadar kısa, hep merak ederdim; gerçekten de kuyruğu sadece 14-15 santimdi, ucundan püskül gibi bir tutam kıl sarkıyordu. Ve meyve bahçesindeki tatil günlerimizden birinde kuyruğunu nasıl bir kaza sonunda yitirdiğini soracak oldum. "Kaza mı!" diye sert bir bakışla bir homurtu püskürttü burnundan. "Kaza maza değildi! Acımasız, aşağılık, utanç verici bir işti! Gençliğimde beni böyle gaddarlıkların yapıldığı bir yere götürdüler; bağladılar, öyle sıkı bağladılar ki hiç kımıldamıyordum, sonra gelip güzelim upuzun kuyruğumu, etimle ve kemiğimle birlikte kesip götürdüler."

"Ne korkunç!" diye bağırdım.

"Korkunç mu? Ah! Korkunçtu ama sadece acısı değildi mesele, tabii acı da müthişti ve uzun süre geçmedi. En güzel süsümü benden almalarının onur kırıcılığı da değildi sadece, tabii bu da kötüydü. Fakat daha kötüsü de vardı: Sinekleri kalçalarımın ve arka ayaklarımdan nasıl kovalayacaktım artık? Siz kuyruğu olanlar, ne yaptığınızı hiç düşünmeden sinekleri kovalayıveriyorsunuz; o sineklerin üstünüze konup ısırıp durmasının ve onları kovalayacak hiçbir şeyinizin olmamasının nasıl bir işkence olduğunu anlayamazsınız. Sana söyleyeyim, bu hayat boyu süren bir haksızlık, hayat boyu hissedilen bir kayıp. Fakat Tanrı'ya şükür artık yapmıyorlar bunu."

“O zaman niye yapıyorlardı?” dedi Zencefil.

“Moda diye!” dedi yaşlı at, ayağını yere vurarak, “Moda diye! Her ne demekse bu; benim zamanımda kuyruğu böyle rezilce kuyruksokumuna kadar kesilmemiş tek bir soylu genç at yoktu. Sanki bizi yaratan yüce Tanrı, bize ne gerektiğini ve neyin en çok yakıştığını bilmezmiş gibi.”

“Başlarımıza, bana Londra’daki o işkenceyi çektiren korkunç gemleri bağlamalarının nedeni de moda herhalde,” dedi Zencefil.

“Tabii öyle,” dedi Sir Oliver, “bence moda dünyadaki en kötü şeylerden biri. Örneğin köpeklerle neler yaptıklarına bakın. Cesur görünsünler diye kuyruklarını keserler, yırtıcı görünsünler diye güzelim kulaklarını kesip sivriltiler; inanılır gibi değil! Bir zamanlar çok iyi bir arkadaşım vardı, küçük kahverengi bir av köpeği, adı Skye’dı. Beni öyle severdi ki, bölmemden başka yerde uyumazdı. Yemliğin altını kendine yatak edinmişti; orada şirin mi şirin beş küçük yavrusu oldu. Değerli bir cins oldukları için insanlar yavruları götürüp boğmadılar. O yavrularla nasıl da gururlanırdı! Gözleri açılıp etrafta emeklemeye başladıklarında gerçekten çok tatlıydılar. Fakat bir gün adam gelip hepsini götürdü. Yavruları ezerim diye korktuğumu sandım. Ama iş öyle değilmiş. Akşam zavallı Skye yavruları ağzında birer birer geri taşıdı. Ama o eski, cıvıl cıvıl küçük yaratıklar yoktu artık, kanlar içinde acıyla ağlıyorlardı. Hepsinin kuyrukları ve güzelim kulakçıklarının yumuşak sarkık kısımları iyice kesilmişti. Anneleri onları nasıl yaladı, ne kadar üzülmüştü zavallı şey! Hiç unuttum bunu. Zamanla iyileştiler ve o acıyı unuttular. Ama kulaklarının hassas kısmını tozdan ve yaralanmaktan koruyan o güzel yumuşak sarkık kısım bir daha gelmemek üzere gitmişti. Neden güzel görünsün diye kendi çocuklarının kulaklarını kesip sivriltilmiyorlar? Neden cesur görünsün diye burunlarının ucunu kesmiyorlar? Birisi ne kadar mantıklıysa diğeri

de öyle. Tanrı'nın yaratıklarına acı çektirip güzelliklerini bozmaya ne hakları var?"

Sir Oliver çok yumuşak huylu olmasına karşın, ateşli bir ihtiyardı; bütün bu anlattıkları benim için o kadar yeni ve korkunçtu ki, kafamda insanlara karşı daha önce hiç hissetmediğim kötü bir duygu uyandı. Elbette Zencefil çok heyecanlanmıştı; insanların hem zalim hem de ahmak olduğunu söyleyerek gözleri çakmak çakmak, burun delikleri büyümüş bir halde başını yukarıya savurdu.

Yaşlı elma ağacının alt dalında sırtını kaşıyıp dönen Şenbacak, "Kim ahmak dedi? Ahmak diyen kim? Kötü bir söz bu, değil mi?" dedi.

"Kötü şeylere kötü sözler söylenir," dedi Zencefil ve Şenbacak'a Sir Oliver'in anlattıklarını aktardı. Şenbacak üzüntüyle "Hepsi doğru," dedi, "ilk yaşadığım yerde köpeklerle bunların yapıldığını defalarca gördüm; ama burada konuşmayalım bunları. Sahibimizin, John ile James'in bize hep iyi davrandığını biliyorsunuz, böyle bir yerde insanların arkasından konuşmak nankörlük gibi, doğru gelmiyor; ayrıca bizimkilerin dışında da iyi sahipler ve iyi seyisler olduğunu biliyorsunuz, ama elbette en iyisi bizimkiler." İyi yürekli Şenbacakçığın, gayet doğru olduğunu bildiğimiz bilge sözleri hepimizi yatıştırdı; özellikle de sahibini çok seven Sir Oliver'i. Konuyu değiştirmek için, "Aranızda bana at gözlüklerinin ne işe yaradığını anlatabilecek biri var mı?" dedim.

"Hayır," dedi Sir Oliver kısaca, "çünkü bir işe yaramazlar."

Adalet her zamanki sakin sesiyle, "Atların ürkmesini, irkilmesini ve çok korkup kazaya yol açmasını engellediklerine inanılıyor," dedi.

"Öyleyse binek atlarına, özellikle de hanımların atlarına takmamalarının nedeni ne?" dedim.

"Moda dışında bir nedeni yok," dedi alçak sesle. "Dediklerine göre arkasındaki arabasının ya da faytonunun

tekerleklerini görmek atı o kadar korkuturmuş ki mutlaka başını alıp kaçmaya çalışmış. Oysa üstüne binildiğinde, sokak kalabalıksa at her yanında tekerlek görür. Evet, tekerlekler bazen huzursuz edecek kadar yaklaşıyor, ama başımızı alıp kaçmıyoruz. Aıştık buna ve ne olduğunu biliyoruz. At gözlüğü hiç takılmasa, eksikliğini hissetmezdik. Etrafta olanı biteni görür, neyin ne olduğunu bilir ve ne olduğunu çıkaramadığımız şeyleri sadece orasından burasından, yarım yamalak görünce korktuğumuzdan çok daha az korkardık. Elbette küçükken canı yakılmış veya korkutulmuş ürkek atlar da vardır; at gözlüğü takmak belki onlar için daha iyidir, ama ben hiç ürkek olmadığım için bilemiyorum.”

Sir Oliver, “Bence,” dedi, “at gözlüğü geceleri tehlikeli oluyor. Biz atlar karanlıkta insanlardan çok daha iyi görebiliyoruz. Atlar gözlerini tam kullanabilse pek çok kaza olmazdı. Hatırlıyorum, yıllar önce, iki atlı bir cenaze arabası karanlık bir gece gittiği yerden dönüyormuş. Ve tam çiftçi Sparrow’un evinin yanında, gölün yola yakın olduğu yerde, tekerlekler çok kenara gelmiş, cenaze arabası göle devrilmiş. İki at da ölmüş, sürücü zor kurtulmuştu. Tabii bu kazadan sonra rahatça görülen, beyaza boyanmış sağlam demirler diktiler oraya, ama görüşleri kısmen engellenmiş olmasaydı o atlar kenardan uzak durur, kaza da olmazdı. Sen buraya gelmeden önce sahibimizin arabası da devrilmişti. Sol taraftaki lamba sönmüş olmasa John yolda onarım yapanların açtığı büyük çukuru görürdü dendi. Tabii görebilirdi, ama at gözlüğü takmasalardı, emektar Colin lamba olsun olmasın, o çukuru görürdü. Çünkü Colin tehlikeli bir iş yapmayacak kadar bilgili, deneyimli bir attı. Nitekim Colin ağır yaralandı ve fayton parçalandı; John nasıl kurtuldu kimse anlayamadı.”

Zencefil burun deliklerini oynatarak, “Diyorum ki,” dedi, “madem bu insanlar her şeyi bu kadar çok biliyorlar,

emretsinler de ileride taylar dünyaya başlarının yanlarında değil alınlarının ortasında gözlerle gelsin. Hep doğadan iyisini yapabileceklerini ve Tanrı'nın yaptığını düzeltebileceklerini sanıyorlar.”

Sinirler yeniden bozulmaya başlamıştı. Şenbacak çokbilmiş küçük suratını kaldırıp, “Size bir sır vereceğim,” dedi. “Bana kalırsa John at gözlüklerini onaylamıyor. Bir gün sahibimizle konuşurken duydum. Sahibimiz, ‘At gözlüğüne alışmış ata bunu takmamak bazen tehlikeli olabilir,’ dedi. John da bütün tayların, bazı yabancı ülkelerde de yapıldığı gibi, at gözlüğü takmadan terbiye edilmesinde yarar gördüğünü söyledi. Haydi biraz neşelenelim bakalım, koşup meyve bahçesinin öbür ucuna baksak iyi olacak. Rüzgâr elmaları dalından döktü sanırım, sümüklüböcekler yiyeceğine gidip biz yiyelim.”

Şenbacak’a karşı koymak olanaksızdı, uzun sohbetimizi kestik ve otların üzerine dökülmüş tatlı elmaları katır kutur yerken keyfimiz yeniden yerine geldi.

XI

Açıksözlülük

Birtwick'te günler geçtikçe, böyle bir yerde yaşadığım için daha fazla gurur duyuyor, mutlu oluyordum. Tanıyan herkes sahibimize ve hanımımıza saygı duyar, onları severdi. Onlar da herkese ve her şeye iyi davranır, sevgi gösterirlerdi; sadece erkeklere ve kadınlara değil, atlara, eşeklere, köpeklerle, kedilere, sığırlara ve kuşlara da. Eziyet gören veya kötü davranılan hiçbir canlıdan dostluklarını esirgemezlerdi; yanlarında çalışanlar da aynı davranış biçimini benimsemişlerdi. Köy çocuklarından herhangi bir yaratığa eziyet ettiği duyulanlar, çok geçmeden köşkten bir zılgıt yerlerdi.

Bay Gordon ve Çiftçi Grey, anlattıklarına göre, yirmi yılı aşkın bir süredir araba atlarına takılan sabit mengene kayışının yasaklanması için çalışıyorlardı ve bizim buralarda bunlara çok seyrek rastlıyorduk. Bazen hanımımız başı kayış zoruyla yukarıda tutulan ağır yüklü bir atla karşılaştığında faytonu durdurup iner, o tatlı ve ciddi sesiyle sürücüyü ikna etmeye, yaptığıının ne kadar saçma ve zalimce bir şey olduğunu ona göstermeye çalışırdı.

Hanımımıza karşı koyabilecek biri olduğunu sanmıyorum. Keşke tüm hanımlar onun gibi olsaydı. Sahibimiz de sabit mengene kayışı kullananlara karşı zaman zaman sert davranırdı. Hatırlıyorum, bir sabah birlikte eve doğru gidiyorduk; iki tekerlekli hafif bir midilli arabasını bize doğru

süren güçlü kuvvetli bir adam gördük; arabaya koşulmuş ince bacaklı, güzel, küçük doru midillinin soylu, narin bir başı ve yüzü vardı. Tam kapıya geldiklerinde, küçük şey bize doğru yöneldi. Adam tek bir söz söylemeden, tek bir uyarı yapmadan zavalılcığın başını ansızın öyle bir şiddetle çevirdi ki, neredeyse midilliyi kışüstü yere devirecekti. Tam midilli kendisini toparlayıp yeniden yoluna devam ederken, büyük bir öfkeyle kırbaçlamaya başladı. Midilli ileriye atıldı fakat adamın güçlü ve ağır eli, güzel yarattığı öyle bir güçle geri çekti ki neredeyse çenesi kırılacaktı. Bu arada da kırbaç hayvanın sırtına inmeye devam ediyordu. Benim için tüyler ürpertici bir görüntüydü, çünkü bunun o narin küçük ağza nasıl dehşetli bir acı verdiğini biliyordum. Sahibim, “Haydi bakalım,” dedi ve bir saniyede onlara yetiştik.

Sahibim sert bir sesle, “Sawyer!” diye seslendi, “Etten kemikten değil mi o midilli?”

“Et, kemik ve huysuzluk,” dedi Sawyer, “çok başına buyruk, bu da benim hoşuma gitmiyor.” Büyük bir hırs-la konuşuyordu. İş için sık sık bize gelen bir inşaatçıydı Sawyer.

Sahibim sert bir sesle, “Peki böyle davranırsanız sizin isteklerinize uyacağını mı sanıyorsunuz?” dedi.

“Ne işi vardı da o tarafa saptı; yol dümdüz gidiyordu!” dedi adam kabaca.

Sahibim, “O midilliyle çiftliğime çok geldiniz. Bu sadece hayvanın güçlü hafızasını ve zekâsını gösterir. Yine oraya gitmediğinizi nereden bilecekti? Ama bu da önemli değil. Bay Sawyer, küçük bir midilliye bu kadar aşağılıkça, bu kadar zalimce davranıldığına tanık olmanın acısını ilk kez yaşadığımı söylemek zorundayım. Ayrıca kapıldığınız bu öfkenin sizin kişiliğinize verdiği zarar, atınıza verdiğiniz zarara eşit, hatta ondan kat kat fazla; unutmayın ki gün gelecek hepimiz yaptıklarımızın hesabını vereceğiz, insanlara ve hayvanlara yaptıklarımızın.”

Ağır ağır eve döndük; sesinden bu olayın onu ne kadar üzdüğünü anlayabiliyordum. Kendi seviyesindeki beyefendilere karşı da, altındakilere olduğu kadar açıksözlüydü. Dışarı çıktığımız bir başka gün sahibimizin Yüzbaşı Langley adında bir arkadaşıyla karşılaştık. Muhteşem bir çift kır atı, atları eğitmek için kullanılan bir tür arabaya koşmuş sürüyordu. Biraz konuştular, sonra yüzbaşı şöyle dedi:

“Yeni çiftimi nasıl buldunuz Bay Gordon? Malum, buralarda atlar konusunda bilirkişi sizsiniz, fikrinizi almak isterim.”

Sahibim atlara iyice bakmak için beni birkaç adım geriletti. “Nadir güzellikte bir çift,” dedi, “göründükleri kadar iyiyseler, eminim daha iyisini aramanıza gerek yok, ama bakıyorum da atlarınızı üzmeye ve güçlerini azaltmaya yarayan şu tuhaf alışkanlığınız devam ediyor.”

“Ne demek istediniz?” dedi diğeri, “Sabit mengene kayışı mı? Ah! Biliyorum siz bu konuyu iş edindiniz. Doğrusu atlarımın başlarını dik görmeyi seviyorum.”

“Ben de öyle,” dedi sahibim, “herkes gibi. Ama başlarının zorla dikleştirildiğini görmekten hoşlanmıyorum; işin bütün güzelliğini kaçırıyor. Siz bir askersiniz Langley, birliğiniz geçit töreninde iyi görünsün istersiniz kuşkusuz. ‘Başları yukarda’ falan. Fakat eğer bütün askerlerinizin kafaları birer arkalığa bağlanmış olsaydı, gösterinizin beğeni toplayacak bir tarafı kalmazdı, öyle değil mi? Arkalık, geçit töreninde askerlerinizi üzme ve yormak dışında fazla bir zarar vermeyebilir, ama ya düşmana karşı süngü hücumuna kalktıklarında, bedenlerindeki her kası özgürce kullanmak ve bütün güçleriyle ileriye atılmak istediklerinde ne olur? Pek zafer kazanma şansları olacağını sanmam, atlar için de aynı şey. Onları sinirlendiriyor, rahatsız ediyorsunuz, güçlerini azaltıyorsunuz, bütün gövdeleriyle yüklenmelerini engelliyorsunuz, o zaman da eklemlerine ve kaslarına aşırı yüklenmek zorunda kalıyorlar ve elbette daha çabuk

yıpranıyorlar. Emin olun, atlar başları serbest olmak üzere yaratılmıştır; insanlarınki kadar serbest. Eğer şu modayı boş verip, biraz daha sağduyulu davranabilsek, pek çok şeyin kolaylaşacağını göreceğiz. Hem siz de benim kadar bilirsiniz, at yanlış bir adım atarsa başı ve boynu arkaya bağlıyken kendini toparlama şansı çok daha azdır. Ve şimdi de,” dedi gülerek, “şu iş edindiğim konuyu onayınıza sunmuş bulunuyorum, siz de bana katılmaz mıydınız yüzbaşı? Bu konuda çok etkili bir örnek olabilirdiniz.”

“Teoride haklı olduğunuzun farkındayım,” dedi arkadaşı, “ve askerler hakkında söyledikleriniz tokat gibi, ama pekâlâ, bunu düşüneceğim.” Böylece ayrıldılar.

XII

Fırtınalı Bir Gün

Sonbaharın sonuna doğru bir gün sahibimin iş için uzun bir yola gitmesi gerekti. Beni çift oturaklı, tek atlı ufak arabaya koştular. John da sahibimin yanına bindi. Bu arabayı severdim, öyle hafifti ve yüksek tekerlekleri öyle hoş dönerdi ki... Epey yağmur yağmış, sonra sert bir rüzgâr çıkmıştı, estikçe kuru yaprakları sağanaklar halinde yola savuruyordu. Güle oynaya alçak ahşap köprüye ve girişteki gişeye kadar geldik. Nehrin kıyısı hayli yüksekti ve köprü karşı kıyıya yükselmeden, dümdüz geçiyordu. Nehir kabarcınca orta kısımda, su neredeyse köprünün ahşap döşemesine kadar yükselirdi ama kenarlarda dayanıklı, sağlam korkuluklar olduğu için kimse buna aldırış etmiyordu.

Köprü girişindeki adam suların hızla yükseldiğini, gecenin kötü geçeceğinden endişelendiğini söyledi. Pek çok otağı su basmıştı, yolun alçak bir bölümünde su dizlerimin yarısına kadar çıktı; zemin iyiydi, sahibim de arabayı yavaş sürüyordu, onun için sorun olmadı.

Kasabaya gelince tabii epey bekledim. Sahibimin işi uzun sürdü, akşamın geç saatleri olmasına rağmen eve dönmek üzere yola çıkamadık. Rüzgâr daha da şiddetlenmişti; sahibimin John'a, "Daha önce hiç böyle bir fırtınada yolculuk etmemiştim," dediğini duydum. Koca koca dalların incecik çırpılar gibi sallandığı, korkunç bir şekilde uğuldayan bir

ormanın kenarı boyunca ilerlerken, ben de etmemiştim diye düşündüm.

“Şu ormandan bir uzaklaşabilirsek,” dedi sahibim.

“Evet efendim,” dedi John, “şu dallardan birinin üzerimize düşmesi çok büyük aksilik olur.”

Daha sözler ağzından yeni çıkmıştı ki, bir gıcırta, bir çatırtı ve kırılma sesi duyuldu, kökünden sökülen bir meşe ağacı diğer ağaçları ezip parçalayarak tam önümüze, yolun ortasına devrildi. Korkmadığımı iddia etmeyeceğim, çünkü korktum. Hiç kımıldamadan durdum, sanırım titriyordum. Tabii yüzgeri edip, kaçmadım da. Öyle yetiştirilmemişim. John arabadan atladı, bir saniyede başımdaydı.

“Kıl payı kurtulduk,” dedi sahibim. “Şimdi ne yapacağız?”

“Efendim, o ağacın üzerinden geçemeyiz, çevresinden de dolanamayız. Dört yol ağzına dönmekten başka çaremiz yok. Demek oluyor ki, dönüp ahşap köprüye varana kadar önümüzde on kilometre yol var. Gecikeceğiz ama at dinlenmiş durumda.”

Böylece döndük ve kavşaktan dolaştık. Fakat köprüye vardığımızda karanlık basmıştı, bir tek köprünün ortasının suyun altında olduğunu görebiliyorduk. Ama sular kabardığında, bu ara sıra olduğu için sahibim durmadı. İyi bir tempoda gidiyorduk fakat ayaklarım köprüye değdiği anda, bir terslik olduğunu anladım. İlerlemeye cesaret edemedim ve zıncı diye durdum. “Yürü İnci,” dedi sahibim ve kamçıyla bana hafifçe dokundu. Fakat kımıldayamazdım. Sertçe vurdu, sıçradım fakat ilerleyemedim.

“Bir terslik var efendim,” dedi John ve arabadan fırlayıp başıma geldi, her tarafa baktı. Beni tutup ilerletmeye çalıştı. “Haydi İnci, sorun ne?” Tabii ona söylemem olanaksızdı, fakat köprünün güvenli olmadığını çok iyi biliyordum.

Tam o sırada karşı taraftaki gişede duran adam kulübeden dışarı fırladı, bir meşale almış çılgınca sallıyordu.

“Hey, hey, hey, hooo, durun!” diye seslendi.

“Ne oluyor?” diye bağırdı sahibim.

“Köprünün ortası çöktü, sular bir kısmını götürdü. İlerlerseniz suya yuvarlanırsınız.”

“Tanrı’ya şükür!” dedi sahibim. John, “Sağ ol İnci,” dedi ve dizgini alıp beni yavaşça sağa, nehrin kenarından giden yola döndürdü. Güneş bir süre önce batmıştı, ağacı yerinden söken o şiddetli fırtınadan sonra rüzgâr biraz dinmiş gibiydi. Hava karardıkça karardı, duruldukça duruldu. Sakin sakin tırıs gidiyordum, tekerlekler yumuşak zeminde fazla ses çıkarmıyordu. Epey bir süre ne sahibim konuştu ne de John. Sonra sahibim ciddi bir sesle konuşmaya başladı. Söylenenlerin çoğunu çıkaramıyordum ama sahibimin istediği gibi yola devam etmiş olsam, muhtemelen köprünün çökeceğini ve at, araba, efendi ve seyis hep birlikte nehre yuvarlanacağımızı, akıntı çok kuvvetli olduğu ve yardıma koşacak kimse olmadığı için de çok büyük bir ihtimalle hepimizin boğulacağını düşündüklerini anladım. Sahibim, Tanrı’nın insanlara düşünme yeteneği verdiğini, insanların bunu kullanarak her şeyi kendi kendilerine anlayıp öğrenebildiğini söyledi. Fakat hayvanlara sezgi vermişti, düşünmeye bağlı olmayan, bu da kendi içinde çok daha eksiksiz ve kusursuzdu; hayvanlar da insanların hayatını çoğunlukla bunu kullanarak kurtarırlardı. John’un köpekler, atlar ve onların yaptıkları harika şeyler hakkında anlatacak çok öyküsü vardı. İnsanların sahip oldukları hayvanlara gereken değerın yarısını bile vermediğini, onlarla gereken dostluğu kurmadığını düşünüyordu. Hayvanlarla dost olabilmiş bir insan varsa, o da John’dur, buna eminim.

Sonunda köşkün kapısına geldik; bahçıvan çıkmış yolumuzu gözlüyordu. Anlattığına göre, hanımımız karanlık bastığından beri bir kaza oldu diye çok endişelenmiş ve James’i demir kırı donlu Adalet’le tahta köprü yönüne, bize bakmaya yollamıştı.

Girişin önünde ve üst kat pencerelerinde ışık gördük; biz yaklaşırken hanımımız, “Bir şeyin yok ya, iyisin değil mi canım? Ah! Öyle merak ettim ki, aklıma bin bir türlü şey geldi. Başınıza bir kaza gelmedi, değil mi?” diye, koşarak dışarı çıktı.

“Hayır hayatım; fakat senin Siyah İncin bizden akıllı çıkmasaydı, tahta köprüde hep birlikte nehri boylayacaktık.” Bundan sonrasını duyamadım, çünkü eve girdiler, John da beni ahıra götürdü. Ah! O akşam bana ne nefis bir akşam yemi verdi, güzel bir kepek lapası ve yulafımla birlikte biraz ezilmiş fasulye. Samandan da öyle kalın bir döşek yaptı ki, çok hoşuma gitti, çünkü yorulmuştum.

XIII

Şeytanın İşareti

Bir gün John’la efendimizin bir işini yapmaya gitmiş, uzun, dümdüz bir yoldan ağır ağır dönüyorduk. Uzakta bir midilliye çitin üzerinden atlatmaya çalışan bir çocuk gördük. Midilli atlamak istemiyor, çocuk da onu kamçılıyordu, ama midilli sadece yana doğru dönüp duruyordu. Çocuk bir kez daha kamçıladi, ama midilli öbür tarafa döndü. Sonra çocuk inip midilliye iyice kamçıladi, kafasına yumruk attı, sonra yeniden binip, hayvanı utanç verici bir şekilde tekmeleyerek çitin üstünden atlatmaya çalıştı, fakat midilli atlamayı hâlâ reddediyordu. Biz tam yaklaştığımız sırada midilli başını eğdi, arka ayaklarıyla havayı çifteleyerek çocuğu güzelce üstünden aşırıp büyük bir çalılığın içine yolladı ve dizginleri kafasından sallana sallana dört nala evin yolunu tuttu. John kahkahalarla gülerek, “Hak etmişti,” dedi.

Çocuk “Ah! Ah! Ah!” diye bağırarak dikenlerin içinde doğrulmaya çalışıyordu. “Gelip buradan çıkmama yardım etsenize.”

“Yo, bunu yapmayacağım,” dedi John. “Bence hak ettiğin yerdesin; sağın solun biraz çizilsin de, midilliye kendisi için çok yüksek bir çitten atlamaya zorlamamayı öğren.” John böyle diyerek yola devam etti. “Belki de,” dedi, kendi kendine, “bu delikanlı acımasız olduğu kadar yalancıdır. Eve çiftçi Bushby’in oradan geçip gidelim de, neler oldu-

ğunu öğrenmek isteyen varsa anlatalım, değil mi İnci?” Böylece sağa saptık; çok geçmeden saman yığınlarının istif edildiği avluya geldik, ev görünüyordu. Çiftçi telaşla yola çıkmıştı, karısı kapıda duruyor, çok endişeli görünüyordu.

Biz yaklaşırken Bay Bushby, “Oğlumu gördünüz mü?” diye sordu. “Bir saat önce benim yağız midilliye binip çıktı, hayvan da şimdi binicisiz geri geldi.”

“Bana kalırsa efendim,” dedi John, “doğru dürüst binmeyeceklerse, binicisiz olsun daha iyi.”

“Ne demek istiyorsun?” dedi çiftçi.

“Efendim, oğlunuzun şu güzel küçük midilliyi, kendisi için çok yüksek bir çitin üzerinden atlamıyor diye kırbaçladığını, tekmelediğini ve utanç verici bir şekilde yumrukladığını gördüm. Midilli çok iyi davrandı efendim, kötü bir şey yapmadı. Fakat sonunda arka ayaklarını kaldırdı ve genç beyefendiyi dikenli çalılardan içine bıraktı. Oğlunuz çıkmasına yardım etmemi istedi benden, ama –umarım kusuruma bakmazsınız efendim– bunu yapmak içimden gelmedi. Bir yeri kırılmadı efendim, sadece birkaç çizik. Atları çok severim ve onlara kötü davranıldığını görünce çok içerliyorum. Hayvanı çifte attırıncaya kadar zorlayıp kızdırmak kötü bir yöntem. Bir kezle de kalmıyor genellikle.”

Bu sırada çocuğun annesi ağlamaya başladı, “Ah! benim zavallı Bill'im. Gidip onu bulmalıyım, yaralanmış olmalı.”

“Sen eve girsen iyi olur hanım,” dedi çiftçi; “Bill'in bu konuda bir derse ihtiyacı var; gereken dersi almasını sağlamalıyım. Bu midilliye karşı ilk kez kötü davranmıyor, ikinci de değil; buna bir son vereceğim. Size çok teşekkür ederim Manly. İyi akşamlar.”

Böylece yolumuza devam ettik, John eve gelinceye kadar durmadan kıkır kıkır güldü sonra olanları James'e anlattı. O da gülüp, “İyi olmuş,” dedi, “o çocuğu okuldan tanıyorum. Babası çiftçi diye çok hava atardı. Küçük çocuklara kabadayılık taslar, ezerdi. Bizden daha büyük olanlara tabii

sökmezdi bu saçmalıklar, okulda ve oyunda çiftçi çocuklarıyla işçi çocukları arasında fark olmadığını ona gösterirdik. Çok iyi hatırlıyorum, bir öğleden sonra, dersler başlamadan hemen önce, onun büyük camın önünde sinekleri yakalayıp kanatlarını kopardığını gördüm. O beni görmedi, kulağına öyle bir tokat yapıştırdım ki yere serildi. Çok kızmıştım, ama öyle bir böğürüp feryat etti ki ben de biraz korktum. Çocuklar koşup bahçeden geldi, öğretmen kimin boğazlandığını anlamak için içeri koştu. Tabii ben ne yaptığımı ve neden yaptığımı hemen dosdoğru anlattım. Sonra öğretmene zavallı sinekleri gösterdim, kimileri ezilmişti, kimileri de çaresiz bir halde sürünüyordu, sonra pencerenin pervazındaki kanatları da gösterdim. Öğretmeni hiç bu kadar kızgın görmemiştim; ama Bill, tam bir ödlele olduğundan ulumaya, sızlanmaya devam ettiği için o türden başka ceza vermedi; yine de onu dersler bitene kadar bir tabureye oturttu ve o hafta bahçeye çıkıp oynamasını yasakladı. Sonra bütün çocukları karşısına alıp zalimlik hakkında çok ciddi bir konuşma yaptı. Zayıf ve çaresiz olanlara zarar vermenin ne büyük acımasızlık ve ödlelelik olduğunu anlattı. Fakat aklımdan hiç çıkmayan şu oldu: Zalimlik şeytanın işaretidir dedi, zalimlikten zevk alan birini gördüğümüz zaman onun efendisini anlayabileceğimizi, çünkü şeytanın en baştan beri katil ve en sonuna kadar işkenceci olduğunu söyledi. Oysa komşularını seven, insanlara ve hayvanlara şefkat gösteren insanları gördüğünüzde, bunun Tanrı'nın işareti olduğunu bilebilirsiniz, çünkü 'Tanrı sevgidir' dedi."

"Bu öğretmeninin sana öğrettiği en büyük gerçek," dedi John. "Sevgisiz din olmaz; insanlar dinleri hakkında istedikleri kadar konuşabilirler; fakat din onlara insanlara ve hayvanlara karşı iyi davranmayı öğretmiyorsa, hepsi boşunadır. Hepsi boşuna James; her şeyin içyüzünün ortaya döküleceği ve gerçek değerini bulacağı o gün, hepsinin foyası ortaya çıkacaktır."

XIV

James Howard

Aralık başında bir sabah John günlük idmanımı yaptırdıktan sonra beni bölmeme daha yeni sokmuş, örtümü sırtıma bağlıyordu; James yemlikten getirdiği yulaflarla içeri girerken sahibimiz ahıra geldi. Çok ciddi görünüyordu, elinde açılmış bir mektup vardı. John bölmemin kapısını kilitledi, kasketine dokundu ve emirleri bekledi.

Sahibim, “Günaydın John,” dedi, “James hakkında herhangi bir şikâyetin olup olmadığını öğrenmek istiyorum.”

“Şikâyet mi efendim? Hayır efendim.”

“James işinde çalışkan, sana karşı saygılı mı?”

“Evet efendim, her zaman.”

“Sen arkana dönünce işten kaydardığı hiç oldu mu?”

“Asla efendim.”

“Güzel; ama bir soru daha sormak zorundayım. Atları havalandırıp idman yaptırmaya çıkardığında veya birine bir haber iletmeye gönderildiğinde, durup arkadaşlarıyla sohbet ettiğinden ya da birilerinin evlerine uğrayıp atları dışarıda bıraktığından kuşkulanmanı gerektirecek bir şey oldu mu?”

“Hayır efendim, kesinlikle olmadı; eğer James hakkında böyle şeyler söyleyen biri varsa inanmam; tanıklarla iyice kanıtlanmadığı sürece de inanmamakta diretirim. James’in

karakterini kötülemeye çalışanın kim olduğunu bilmek bana düşmez, ama şunu söyleyeyim efendim, bu ahıra ondan daha akli başında, hoş, dürüst ve zeki bir delikanlı gelmedi. Sözüne de güvenirim işine de. Atlara karşı sevecen ve beceriklidir. Tanıdığım üniformalı, süslü şapkalı gençlerin yerine onun atlardan sorumlu olmasını tercih ederim ve James Howard'ın karakteri hakkında bilgi isteyen olursa da," dedi John başını kararlılıkla sallayarak, "John Manly'ye gelsin."

Sahibim bütün bu süre boyunca ciddi bir yüzle, dikkatle dinleyerek duruyordu, fakat John konuşmasını bitirince yüzünü kocaman bir gülümseme kapladı ve bütün bu konuşmalar sırasında kırıdamadan kapıda bekleyen James'e şefkatle bakarak şöyle dedi: "James evladım, yulaf-ları bırak da buraya gel. John'un karakterin hakkındaki düşüncelerinin benimkilerle tamamen uyuştüğünü duyduğuma çok sevindim. John ihtiyatlı adamdır," dedi keyifli bir gülümsemeyle, "ve insanlar hakkında fikrini almak her zaman kolay değildir. Ben de dedim ki, çalırlara bu taraftan vurayım da, kuşlar dışarı fırlasın, istediğimi çabucak öğreneyim. Şimdi işimize gelelim. Clifford Köşkü sahibi kayınbiraderim Sir Clifford Williams'tan bir mektup aldım. Ona yirmi-yirmi bir yaşlarında, işini bilen, güvenilir genç bir seyis bulmamı istiyor. Yirmi yıldır yanında olan eski seyisi artık çok yaşlanmış. Onunla çalışıp işi öğrenecek, ihtiyar emekliye ayrılınca yerini alabilecek birini arıyor. Seyise başlangıçta haftada on sekiz şilin, ahır giysisi, sürücü giysisi, araba deposu üzerinde bir oda ve bir yardımcı verecek. Sir Clifford iyi bir efendidir, eğer bu işi alabilirsen senin için iyi bir başlangıç olur. Ben senden ayrılmak istemem, sen gidersen biliyorum John sağ kolunu yitirmiş olacak."

"Bu doğru efendim," dedi John, "fakat dünyayı verseler onun önüne çıkan bu fırsata engel olmam."

"Kaç yaşındasın James?" dedi sahibim.

“Mayısta on dokuz olacağım efendim.”

“Çok da gençmişsin; ne dersin John?”

“Evet efendim genç; ama yetişkin bir erkek kadar istikrarlı, güçlü ve gelişmiş; sürücülük konusunda fazla deneyimi yok ama eli hafif ve sağlam, gözü keskin ve çok dikkatli; sorumluluğu altındaki hiçbir at, ayaklarına veya nallarına iyi bakılmadığı için zarar görmez, eminim.”

“En önemlisi senin fikrin John,” dedi sahibim, “çünkü Sir Clifford mektubuna bir not düşmüş, şöyle diyor: ‘Sizin John’un yetiştirdiği birini bulabilsen en iyisi o olur.’ Neyse James, bunu bir düşün oğlum, akşam yemeğinde annenle de konuş, sonra da kararını bana bildir.”

Bu konuşmadan birkaç gün sonra James’in, efendisinin isteğine göre, beş altı hafta sonra Clifford Köşkü’ne gitmesi kesinleşti. Bu arada da sürücülük konusunda elden geldiği kadar deneyim kazanması sağlanacaktı. Arabanın hiç bu kadar sık çıktığı olmamıştı, hanım çıkmadığı zaman sahibimiz iki tekerlekli küçük arabayı kendisi sürerdi. Fakat artık, ister küçükhanımlar, ister sahibim, ister sadece bir iş için olsun, Zencefil ile ben arabaya koşuluyorduk, James de sürüyordu. Başlangıçta John da onunla beraber geliyor, ona ne yapması gerektiğini söylüyordu, sonra James yalnız sürmeye başladı.

Cumartesi günleri sahibimle kentte öyle çeşitli yerlere gider, öyle garip sokaklardan geçerdik ki, ne harikaydı. Tam tren gelirken kira arabaları, özel arabalar, yük arabaları ve atlı omnibüsler, hepsi birden köprüden geçmeye çalışırlarken o da mutlaka istasyona giderdi. Demiryolunun çanı çalarken bu köprüden geçmek için atların ve sürücülerin iyi olması gerekirdi, çünkü köprü dardı ve istasyona doğru çok keskin bir viraj vardı, dikkatli ve sakin olmadıkları takdirde çarpışmaları işten değildi.

XV

Yaşlı Seyis

Bundan sonra efendim ve hanımım bizim evden yetmiş kilometre kadar uzakta oturan arkadaşlarını ziyarete gitmeye karar verdiler; onları James götürecekti. İlk gün elli kilometre yol aldık. Yolda uzun ve dik tepeler vardı, fakat James arabayı o kadar dikkatli ve düşünceli sürdü ki, hiç yıpranmadık. Yokuş aşağı inerken fren çarığının devreye sokmayı ve tam gereken yerde çıkartmayı hiç unutmadı. Bizi yolun en düzgün kısımlarından sürdü ve yokuş çok uzun olduğu zaman, arabanın tekerleklerini, geri kaçmasın diye yola biraz çapraz verip, bize nefes aldırды. Bütün bu küçük şeylerin ata çok yardımcı olur, hele bir de yanına güzel sözler katılmışsa.

Yolda bir iki kez durduk ve tam güneş batarken geceyi geçireceğimiz kasabaya ulaştık. Çarşı meydanındaki en büyük handa konakladık. Han çok büyüktü, bir kemerin altından geçip uzun bir avluya girdik. Avlunun ucunda ahırlar ve arabaların konduğu depolar vardı. Koşumlarımızı çıkarmak için iki seyis geldi. Baş seyis sarı çizgili bir ceket giymiş, aksak bacaklı, sevimli, hareketli ufak tefek bir adamcağızды. Koşumları onun kadar hızlı çıkaran birini görmemiştим; beni okşayıp, güzel bir iki söz söyledi ve içinde yedi sekiz bölme ve iki üç at olan uzun bir ahıra götürdü. Diğer adam Zencefil'i getirdi. Bizi silip temizlerlerken James başımızda durdu.

Kimse beni o ufak tefek ihtiyar kadar yumuşak ve çabuk temizlememişti. İşini bitirince James tam olarak temizlendiğime emin olamamış gibi, yaklaşıp beni yokladı ama derimin ipek gibi temiz ve yumuşak olduğunu gördü.

“Şuraya bak,” dedi, “ben de kendimi ve bizim John’u çok eli çabuk sanırdım, ama sen hem hız hem de kusursuzluk konusunda tanıdığım herkesi geride bıraktın.”

“Pratik insanı mükemmelleştirir,” dedi aksak bacaklı ufak tefek ihtiyar, “öyle olmasa çok yazık olurdu. Kırk yıl çalış sonra da mükemmel olma! Ha ha! Yazık olurdu doğrusu. Eli çabukluğa gelince, Tanrı iyiliğini versin! Bu sadece bir alışkanlık meselesi. Hızlı çalışmak, bir kez alışkanlık haline getirildiğinde, işleri yavaş yapmak kadar kolaydır, aslında daha kolaydır demem gerek. Aslına bakarsan, bir işin başında gerekenden iki kat fazla dikilmek sağlığıma dokunuyor. Tanrı korusun! İşleri öyle bazıları gibi ağırdan alacak olsam, ıslık çalmaya gücüm kalmaz. On iki yaşımdan beri av ve yarış atı ahırlarında atlarla iç içeyim, ufak tefek olduğum için yıllarca jokeylik yaptım. Fakat Goodwood’da pist çok kaygandı; zavallı atım Larkspur düştü, benim de dizim kırıldı. Tabii bu olaydan sonra orada bir işe yaramaz oldum. Fakat atlardan uzak yaşamam olanaksızdı, kesinlikle olanaksızdı. Onun için hanlarda iş buldum ve inan bana, böyle iyi cins, terbiyeli ve bakımlı bir hayvana bakmak müthiş bir zevk; sağ olası! Bir ata nasıl davranıldığını bir bakışta anlarım. Bir atı yirmi dakika bana bırak, sana seyisinin nasıl biri olduğunu söyleyeyim. Şuna bak, tatlı, sakın, tam insanın istediği gibi hareket ediyor, temizlensin diye ayaklarını kaldırıyor, istediğin her şeyi yapıyor. Sonra bir başka ata bakarsın, yerinde duramaz, huysuzdur, istediğini yapmaz veya bölmenin öbür tarafına atılır, yanına yaklaşır yaklaşmaz başını yukarı savurur, kulaklarını kısar, senden korkmuş görünür ya da çifte atar! Zavallı şeyler! Onlara neler yapılmış anlarım. Bu yapılanlar korkak atın, ürkme-

sine, irkilmesine yol açar; cesur atı ise, saldırgan veya tehlikeli hale getirir. Atların huyu esasen küçük yaşta şekillenir. Tanrı seni korusun! At çocuk gibidir, Kutsal Kitap'ın dediği gibi, ileride nasıl olmalarını istiyorsan öyle eğit, büyüdüklerinde bu yoldan ayrılmazlar, yani ellerine fırsat geçerse.”

“Bu söylediklerin pek hoş,” dedi James, “bizim orada, efendimizin evinde biz de işleri böyle yaparız.”

“Efendin kim delikanlı? Eğer sormamda sakınca yoksa. Gördüklerim iyi bir efendi olduğu kanısını uyandırıyor.”

“Bay Gordon, Birtwick Park'tan, Beacon tepelerinin öbür tarafından,” dedi James.

“Aha! Demek öyle, ondan söz edildiğini duymuştum; atlardan anlarmış değil mi? Buraların en iyi binicisiymiş.”

“Sanırım öyledir,” dedi James, “ama artık çok az biniyor, zavallı genç efendimiz öldüğünden beri.”

“Ah! Zavallı adam, olanları gazetelerde okumuştum. Bir de iyi bir at ölmüştü, değil mi?”

“Evet,” dedi James, “muhteşem bir yaratıktı, bunun kardeşiydi ve tıpatıp buna benziyordu.”

“Yazık! Yazık!” dedi yaşlı adam. “Yanlış hatırlamıyorsa atlamak için uygun bir yer değilmiş; tepede ince bir çit, dereye inen dik bir yamaç, değil mi? Atın, nereye gittiğini görme şansı yokmuş. Ben de herkes gibi ata atak binmeyi severim ama yine de öyle atlayışlar vardır ki bunlara kalkışmak sadece çok deneyimli avcıların işidir. Bir insanın ve bir atın hayatı bir tilkinin kuyruğundan daha değerlidir, en azından bence öyle olmalı.”

Bu sırada diğer seyis, Zencefil'in bakımını bitirmiş, yemlerimizi getirmişti; James ile yaşlı adam birlikte ahırdan çıktılar.

XVI

Yangın

Gecenin geç saatlerinde ikinci seyis ahıra bir yolcunun atını getirdi. Seyis atı temizlerken, genç bir adam ağzında pipo, dedikodu yapmak için ahıra geldi.

Seyis, “Baksana Towler,” dedi, “merdivenden yukarı çıkıp şu atın yemliğine biraz saman koy olur mu? Ama piponu bırak da öyle çık.”

“Peki,” dedi diğeri ve tavandaki kapağı açıp yukarıya çıktı; yukarıda bir yandan öbür yana yürüdüğünü ve samanı koyduğunu duydum. James gelip bize son bir kez baktı, sonra kapı kilitlendi.

Ne kadar uyuduğumu, gecenin ne kadar ilerlediğini bilemiyorum. Büyük bir rahatsızlık içinde uyandım ama neden uyandığımı anlayamadım. Kalktım, hava yoğun ve boğucuydu. Zencefil’in öksürdüğünü duydum, bir başka at huylanmış, yerinde eşinip duruyordu. Hayli karanlıktı, hiçbir şey göremiyordum fakat ahır duman doluydu, zor nefes alıyordum.

Tavandaki kapak açık kalmıştı, duman buradan geliyor diye geçirdim aklımdan. Dinledim ve hışırtıya benzer bir ses duydum, bir de hafif bir çıtırtı ve çatlama sesi. Ne olduğunu anlamamıştım, fakat seste öyle bir gariplik vardı ki, her yanıma bir titreme aldı. Öbür atların hepsi uyanmıştı, bazıları yularlarına asılıp koparmaya çalışıyor, bazıları da ayaklarıyla yeri dövüyordu.

Sonunda dışarıda ayak sesleri duydum ve yolcunun atına bakan seyis elinde bir lambayla içeri daldı, atları çözerek dışarıya çıkarmaya çalıştı. Fakat o kadar telaşlı ve korkmuş görünüyordu ki ben daha da çok korktum. Tuttuğu ilk at direndi, onunla gitmedi. İkinciye, üçüncüyü denedi, onlar da adım atmadılar. Sonra bana geldi ve beni zorla bölmemden çekip çıkartmaya çalıştı. Tabii bu da fayda etmedi. Teker teker hepimizi çıkarmayı denedi, sonra ahırdan çıktı.

Kuşkusuz çok aptallık etmiştik, fakat tehlike her yanıma sarmış gibi geliyordu ve güvendiğimiz kimse yoktu, herkes, her şey yabancı ve belirsizdi. Açık kapıdan giren temiz hava nefes almamızı kolaylaştırmıştı, fakat yukarıdaki hışırtı artıyordu. Yukarıya bakarken boş yemliğimin demirleri arasından, duvarda yanıp sönen kırmızı bir ışık gördüm. Sonra dışarıda “Yangın!” diye bağırıldığını duydum; yaşlı seyis sakin ve hızlı bir şekilde içeriye girdi. Bir atı çıkardı, sonra bir başkasına gitti, fakat alevler tavandaki kapağın etrafını sarmış, yukarıdaki gürültü korkunç bir hal almıştı.

Tam o sırada James’in her zamanki sakin ve neşeli sesini duydum:

“Haydi güzellerim, gitme vaktimiz geldi, uyanın artık, gelin benimle.”

Kapıya en yakın bendim, onun için önce bana geldi, yanıma girerken beni okşadı.

“Haydi İnci, başlığını takalım oğlum, şimdi çıkacağız bu dumandan.” Bir çırpıda başlığımı taktı, sonra boynundaki eşarbı çıkardı, hafifçe gözlerime bağladı, beni okşayıp yatıştırarak ahırdan çıkardı. Sağ salim avluya çıktığımızda eşarbı çözdü ve bağırdı: “Hey birisi gelsin! Ben öbürünü almaya giderken şu atı tutun.”

Uzun boylu, iri yapılı bir adam gelip beni tuttu ve James hızla ahıra daldı. Onun gittiğini görünce tiz bir sesle kişnedim. Daha sonra Zencefil bana o kişnemenin kendisi için yapabileceğim en iyi şey olduğunu söyledi, dışarıdan benim sesimi duymasa çıkmaya cesaret edemeyecekmiş.

Avluda epey kargaşa vardı, alevlerin daha da yayılabileceği düşünülerek öbür ahırlardaki atlar, depolarda ve sundurmalarındaki faytonlar ve iki tekerlekli arabalar çekilip çıkarılıyordu. Avlunun öbür ucundaki pencereler açılmış, insanlar bağıra çağıra bin türlü şey söylüyorlardı. Fakat ben gözlerimi ahırın kapısına dikmiştim. Kapıdan dışarıya çok yoğun bir duman fışkırıyordu, kırmızı parıltıları görebiliyordum. Birden bütün telaş ve patırtının üstüne çıkan yüksek ve net bir ses duydum, sahibimin sesiydi bu:

“James Howard! James Howard! Orada mısın?” Yanıt yoktu, fakat ahırın içinde çöken bir şeylerin çatırtısını duydum; bir an sonra da yüksek sesle ve neşeyle kişnedim, çünkü James’in Zencefil’i tutmuş, dumanın içinden çıktığını görmüştüm. Zencefil şiddetle öksürüyordu, James konuşamaz haldeydi.

“Cesur oğlum benim!” dedi sahibim, elini omzuna koydu, “Yaralandın mı?”

James hayır diye kafasını salladı, daha konuşamıyordu.

Beni tutan iriyarı adam, “Doğru,” dedi, “cesur bir delikanlı, lamı cimi yok.”

“Haydi bakalım,” dedi sahibim, “biraz soluklan da buradan hemen çıkalım James.” Biz avlunun girişine doğru ilerlerken çarşı meydanından nal sesleri ve hızla dönen tekerleklerin gürültüsü duyuldu.

“İtfaiye bu! İtfaiye!” diye bağırdı iki üç ses. “Geri durun, yol açın!” Taşları takır takır döverek yıldırım gibi koşan iki at arkalarında koca bir arabayla avluya daldı. İtfaiyeciler yere atladı. Yangının nerede olduğunu sormalarına gerek yoktu: Ahırın damından koca bir alev fışkırıyordu.

Elimizden geldiği kadar hızlı bir şekilde, çarşı meydanına çıktık. Meydan geniş ve sakindi. Yıldızlar parıldıyordu; arkamızdan gelen gürültü dışında tek bir kımıltı yoktu. Sahibim bizi meydanın karşı tarafındaki büyük bir hana götürdü ve seyis gelir gelmez, “James, şimdi hemen hanı-

mının yanına gitmem gerek. Atlar sana emanet, ne yapılması gerekiyorsa, söyle yapsınlar,” dedi ve gitti. Sahibim koşmadı ama hayatımda o gece onun yürüdüğü kadar hızlı yürüyen birini görmedim.

Biz ahırdaki yerlerimize girmeden korkunç bir ses duyduk; ahırdan çıkamayıp yanarak ölen zavallı atların çığlıklarıydı ve çok korkunçtu! Zencefil de ben de çok üzülmüştük. Sonunda bizi yerimize yerleştirip, iyi bir bakımdan geçirdiler.

Ertesi sabah sahibimiz nasıl olduğumuza bakmaya ve James’le konuşmaya geldi. Fazla bir şey duymadım, çünkü seyis beni tımar ediyordu, fakat James’in çok mutlu olduğunu görebiliyordum, efendimizin onunla gurur duyduğunu düşündüm. Hanımımız o gece öyle korkmuştu ki, yolculuk öğleden sonraya ertelendi. Yani James’in sabah boş vakti vardı; önce yangın çıkan hana gidip koşumlarımıza ve faytona ne olduğuna baktı, sonra da yangın hakkında bilgi almaya gitti. Döndüğünde olanları seyise anlattığını duyduk. Önce kimse yangının neden çıktığını anlayamamış, fakat sonunda biri Dick Towler’ı ağzında pipoyla ahıra girerken gördüğünü söylemiş. Çıktığında piposu yokmuş, gidip bardan yeni bir pipo almış. Sonra baş seyisin yardımcısı, Dick’ten yukarı çıkıp yemliklere biraz saman koymasını istediğini ama önce piposunu bırakmasını söylediğini anlatmış. Dick yukarıya pipoyla çıktığını inkâr etmiş, fakat kimse ona inanmamış. Bizim John Manly’nin ahıra pipoyla girmesine izin vermeme kuralını hatırladım ve bunun her yerde kural olması gerektiğini düşündüm.

James hem çatının hem de tavanın çöktüğünü, ayakta bir tek kapkara duvarların kaldığını söyledi. Dışarıya çıkarılamayan iki zavallı at yanan kiriş ve kiremitlerin altına gömülmüştü.

XVII

John Manly'nin Konuşması

Yolculuğumuzun kalan kısmı çok rahat geçti, gün battıktan kısa bir süre sonra sahibimin arkadaşının evine ulaştık. Bizi temiz, rahat ve sıcacık bir ahıra götürdüler. Sevecen bir arabacı vardı, bizi çok rahat ettirdi; yangın hakkında anlatılanları duyunca James'i çok takdir etti.

“Çok açık olan bir şey var delikanlı,” dedi, “atların kime güvenilebileceklerinin farkında. Yangın veya sel olduğunda atları ahırdan çıkarmak dünyanın en zor işlerinden biridir. Niye çıkmak istemezler bilmiyorum, ama çıkmazlar; yirmi atın teki bile çıkmaz.”

Burada iki üç gün kalıp eve döndük. Yolculukta her şey yolunda gitti, yeniden kendi ahırımıza döndüğümüze memnunduk, John da bizi gördüğüne bir o kadar sevindi.

James ile John gece yanımızdan ayrılmadı, James, “Benim yerime kim geliyor acaba?” diye sordu.

“Kulübede oturan küçük Joe Green,” dedi John.

“Küçük Joe Green mi? Ama o daha çocuk!”

“On dört buçuk yaşında.”

“Ama o kadar ufak tefek ki.”

“Evet ufak tefek, ama eli çabuk, hevesli ve iyi yürekli. Hem gelmeyi çok istiyor, babası da istiyor. Efendimiz ona bir fırsat tanımak istiyor, biliyorum. Eğer beceremez dersem

daha büyük birini arayacağını söyledi, ama ben altı hafta denemeye hazır olduğumu söyledim.”

“Altı hafta!” dedi James, “Ama doğru dürüst işe yaraması altı ay alır! Sana epey iş yüklenecek John.”

John gülerek, “Ne yapalım,” dedi, “iş benim iyi dostumdur; işten korkmadım hiç.”

“Sen çok iyi bir insansın John,” dedi James, “umarım bir gün ben de senin gibi olurum.”

John, “Ben kendimden fazla söz etmem,” dedi, “ama madem bizden ayrılıp, kendi ayakların üstünde durmak üzere dünyaya atılacaksın, bu işlere nasıl baktığımı anlatayım sana. Annemle babam onar gün arayla kızıldan ölüp beni ve felçli kardeşim Nelly’yi, yardım bekleyecek tek bir akrabamız olmadan bu dünyada yapayalnız bıraktığında Joseph kadardım. Bir çiftçi çocuğuydum, bırak ikimizi geçindirmeyi, kendime yetecek kadar bile para kazanamıyordum. Eğer hanımımız olmasaydı kardeşim bakımevine gitmek zorunda kalacaktı, Nelly ona melek der, hakkı da var. Hanımımız Nelly’ye yaşlı dul Mallet’in yanında bir oda tuttu, iyi olduğu zaman örgü ve tığ işi verdi. Hasta olduğu zaman yemek ve bir sürü güzel şey gönderdi; annelik etti Nelly’ye. Sonra efendimiz, beni o zamanki arabacı, emektar Norman’ın yanına ahıra aldı. Yemeğimi evde yedim, tavan arasında bir yatağım, bir takım elbisem vardı; haftada üç şilin alıyor, Nelly’ye yardım edebiliyordum. Sonra Norman vardı. Norman pekâlâ bu yaştan sonra, sabanın başından gelmiş, toy bir çocukla uğraşamam diyebilirdi; ama o bana babalık etti, benim için her türlü sıkıntıya katlandı. Yıllar sonra, yaşlı adam öldüğünde yerine ben geçtim. Tabii şimdi yüksek maaş alıyorum; iyi ve kötü günler için bir kenara para koyabiliyorum, Nelly de bir kuş kadar mutlu. Yani görüyorsun James, ben küçük bir çocuğa burun kıvrıracak ve sevgi dolu, iyi yürekli bir efendiyi üzecek adam değilim. Hayır! Hayır! Seni çok özleyeceğim James, ama bunun da üstesinden geleceğiz. Hem önüne fırsat

çıktığında iyilik yapmak gibisi yoktur; ben de böyle bir fırsat çıktığı için mutluyum.”

“Öyleyse,” dedi James, “şu ‘herkes kendi işine baksın, gemisini kurtaran kaptan’ sözünü doğru bulmuyorsun, öyle mi?”

“Tabii ki bulmuyorum,” dedi John. “Efendimiz ile hanımı ve yaşlı Norman sadece kendi işlerine baksalardı, ben ve Nelly ne olurduk? Ne olacak, o barınakta olurdu, ben de şalgam çapalardım! Sen sadece kendi gemini kurtarsaydın Siyah İnci ile Zencefil ne olurdu? Yanarak ölürlerdi! Hayır Jim, hayır! Bu bencil ve kötü bir deyiş. Kim kullanıyorsa bu sözü ve kim kendi gemisini kurtarmaktan başka yapacak bir işi olmadığını düşünüyorsa, ne diyeyim, kedi veya köpek yavruları gibi gözleri açılmadan boğulsaymış daha iyiymiş, ben böyle düşünüyorum,” diye kafasını çok kararlı bir şekilde salladı.

James buna güldü, fakat, “Annemden sonra en iyi dostum sen oldun; umarım beni unutmazsın,” derken sesinde bir boğukluk vardı.

“Hayır evlat, hayır unutmam!” dedi John. “Ve senin için yapabileceğim bir şey olursa, umarım sen de beni unutmazsın.”

Ertesi gün, James gitmeden öğrenebileceği her şeyi öğrenmek üzere Joe ahıra geldi. Ahırını süpürmeyi, sap ve saman getirmeyi öğrendi. Koşumları temizlemeye başladı, arabayı yıkamaya yardım etti. Beni ve Zencefil’i tımar etmekle ilgili herhangi bir şey yapmaya boyu yetmediği için, James ona Şenbacak’ı tımar etmeyi öğretti. John’un denetimi altında, Şenbacak’ın tüm sorumluluğu Joe’ya ait olacaktı. Küçük, neşeli, tatlı bir çocuktü, işe hep ıslık çalarak geliyordu.

Kendi deyişiyle, “Hiçbir şey bilmeyen bir çocuk tarafından hırpalanmak,” Şenbacak’ın keyfini kaçırmıştı. Fakat ikinci haftanın sonuna doğru, bana gizlice, çocuğun bu işi başaracağını düşündüğünü söyledi.

Sonunda James'in bizden ayrılacağı gün geldi çattı. Her zaman neşeli olan James o sabah hayli üzgün görünüyordu.

John'a, "Biliyorsun," dedi, "arkamda bıraktığım çok şey var; annem ve Betsy, sen ve iyi bir efendiyle hanımı, sonra atlar ve benim emektar Şenbacak. Yeni evimde tanıdığım tek bir canlı olmayacak. Daha iyi bir konuma gelip anneme daha fazla yardım edebilecek olmasam, bu kararı vermezdim sanırım. Gerçekten bu bana çok acı veriyor John."

"Doğru James, doğru evladım, öyledir; ama evinden ilk kez ayrılırken bunun acısını hissetmeseydin, gözümde pek değer kalmazdı. Haydi neşelen, orada da arkadaşlar edineceksin ve başarılı olursan –ki olacağına eminim– annen için de iyi olacak, böyle iyi bir yere girdiğin için seninle gurur duyacak."

İşte John onu böyle rahatlatmıştı, fakat James'i kaybetmek herkesi üzmüştü. Şenbacak'a gelince, arkasından günlerce yas tuttu, iştahını kaybetti. John da sabahları bana idman yaptırırken, bir dizgin takıp onu da çıkardı. Yanımda tırıs kalkıp dörtnala koşa koşa neşesi yerine gelen küçük yaratık, kısa sürede düzeldi.

Joe'nun babası da bu işten anladığı için sık sık uğrayıp yardım ediyordu. Joe işi öğrenmek için çok çaba harcıyordu; John ondan oldukça umutluydu.

XVIII

Doktora Gidiş

James gittikten birkaç gün sonra, bir gece samanımı yemiş, ot döşegimin üzerinde derin bir uykuya dalmıştım. Birden çok yüksek sesle çalan ahır ziliyle uyandım. John'un evinin kapısının açıldığını ve yukarıya köşke doğru koşan ayak seslerini duydum. Bir çırpıda döndü; ahır kapısını açtı ve seslenerek içeri girdi: "Kalk İnci, şimdi hayatında gitmediğin kadar hızlı koşman gerek." Daha düşünmeme bile fırsat kalmadan eyeri sırtıma koymuş, başlığı, dizgini başıma geçirmişti. Koşup ceketini aldı, sonra hızlı bir tırısla beni köşkün kapısına götürdü. Bay Gordon elinde bir lambayla orada duruyordu.

"Haydi John" dedi, "hayatını kurtarmak için sür atını, yani hanımının hayatını kurtarmak için, kaybedecek bir saniye bile yok. Bu mesajı Doktor White'a ver, atı handa biraz dinlendir, sonra elinden geldiği kadar çabuk dön."

John, "Peki efendim," dedi ve anında sırtıma atladı. Kulübede oturan bahçıvan zilin çaldığını duymuş, kapıyı açmış bekliyordu. Fırlayıp koruluktan, köyden geçtik, köprü gişesine gelene kadar tepeden aşağı bir koşu tutturduk. John bağırarak gişe kapısını yumrukladı. Adam hemen çıkıp kapıyı ardına kadar açtı.

John, "Doktor için kapıyı açık tut, işte para burada," dedi ve yeniden yola koyulduk.

Önümüzde nehrin kenarında düz bir yol uzanıyordu. John “Haydi İnci,” dedi, “var gücünle koş.” Ben de öyle yaptım. Kamçıya ve mahmuza hiç gerek yoktu; üç kilometre boyunca dörtlale, ayaklarım yerden kesilircesine koştum. Newmarket koşusu birincisi büyükbabam olsa daha hızlı koşamazdı herhalde. Köprüye gelince John beni biraz yavaşlatıp boynumu okşadı. “Aferin İnci! Sevgili dostum benim,” dedi. Daha yavaş gitmeme izin verecekti ama ben koşmuştum bir kez, tekrar aynı hızla ileri atıldım.

Hava serin ve kuruydu, ay parlıyordu; çok güzel bir geceydi. Bir köyden geçtik, sonra karanlık bir koruluktan, sonra bir tepeyi tırmanıp indik, on üç kilometrelik bir koşunun ardından kasabaya geldik, sokakları geçip çarşı meydanına vardık. Nallarımın taşlar üzerindeki takırtısı dışında her yer sessizdi, herkes uykudaydı. Doktor White’ın kapısına geldiğimizde kilisenin saati üç kez vurdu. John zili iki kez çaldı, sonra güm güm kapıya vurdu. Bir pencere açıldı; Doktor White takkeli başını uzatıp, “Ne istiyorsunuz?” dedi.

“Bayan Gordon çok hasta, efendim hemen gelmenizi istiyor, eğer yetişmezseniz öleceğini söylüyor, işte mesajı burada.”

“Bekle,” dedi, “geliyorum.”

Pencereyi kapattı, az sonra kapıdaydı.

“İşin kötüsü,” dedi doktor, “atım bütün gün yoldaydı ve hayli yorgun. Biraz önce oğlumu çağırdılar, diğer atı da o aldı. Şimdi ne yapacağız? Senin atını alabilir miyim?”

“Bütün yolu dörtlale geldi, onu burada biraz dinlendircektim. Ama siz uygun görüyorsanız, efendimin bir itirazı olmaz herhalde.”

“Pekâlâ,” dedi, “hemen hazırlanırım.”

John yanımda durup boynumu okşadı, bütün bedenimi ateş basmıştı. Doktor elinde kamçısı dışarı çıktı.

“Kamçıya gerek yok efendim” dedi John. “Siyah İnci yorgunluktan yere serilene kadar koşacaktır. Mümkünse ona iyi bakın efendim. Başına bir şey gelmesini istemem.”

“Yo! Yo John,” dedi doktor, “Umarım bir şey olmaz,” Bir dakika içinde John’u arkamızda bırakmıştık.

Dönüşümüzü anlatmayacağım. Doktor hem John’dan daha kiloluydu hem de onun kadar iyi bir binici değildi. Ama elimden geleni yaptım. Gişedeki adam kapıyı açık bırakmıştı. Tepeye vardığımızda doktor beni durdurdu. “Şimdi dostum,” dedi, “biraz soluklan.” Buna sevindim; hiç gücüm kalmamıştı ama bu soluklanma devam etmeme yardımcı oldu ve kısa sürede eve ulaştık. Joe kulübenin kapısında idi, efendim de köşkün; geldiğimizi duymuştu. Tek kelime etmedi. Doktor onunla eve girdi, Joe beni ahıra götürdü. Eve geldiğime memnundum, bacaklarım titriyordu, sadece olduğum yerde durup hızlı hızlı solumak geliyordu elimden. Bedenimde tek bir kuru kıl kalmamıştı, terler bacaklarımdan akıyor, her yanımdan buhar çıkıyordu. Joe, ocakta kaynayan tencere gibi, derdi. Zavallı Joe! Çok genç ve ufak tefekti, daha pek az şey biliyordu. Babası olsa yardım ederdi ama o da komşu köye gönderilmişti. Yine de Joe’nun elinden gelenin en iyisini yaptığına hiç kuşku yok. Bacaklarımı ve göğsümü sildi ama üstüme battaniyemi koymadı. Her yanıma ateş bastığı için battaniden hoşlanmayacağımı düşündü. Sonra içeyim diye bir kova su getirdi. Su soğuktu, çok güzeldi, hepsini içtim. Bana biraz saman ve mısır verdikten sonra gereken her şeyi yaptığını sanarak gitti. Aradan kısa bir süre geçmişti ki zangır zangır titremeye başladım, her tarafım buz kesti. Bacaklarım, sırtım, göğsüm ağrıyordu, her yanımda bir kırıklık vardı. Ah! Orada durmuş titrerken sıcacık kalın battaniyem nasıl da gözümde tütüyordu. John’u istiyordum ama onun da önünde yürüyecek on üç kilometre yol vardı; ben de ot döşeğime uzanıp uyumaya çalıştım. Uzun bir süre sonra kapıda John’u duydum, hafifçe inledim, çünkü çok ağrım vardı. Bir çırpıda yanıma gelip üzerime eğildi. Nasıl olduğumu söyleyemiyordum, fakat o her şeyi anlamış gibiydi.

Üzerime iki üç battaniye örttü, sonra eve koşup sıcak su getirdi. Bana biraz sulu, ılık yulaf lapası yaptı, hepsini içtim, sonra uykuya dalmışım galiba.

John'un canı çok sıkılmıştı. Kendi kendine tekrar tekrar, "Aptal çocuk! Aptal çocuk! Battaniye örtmemiş, bahse girerim verdiği su da soğuktu; bu çocuklardan adam olmaz," diye söylendiğini duydum; ama her şeye karşın, Joe iyi bir çocuktu.

Çok hastalanmıştım; ciğerlerim iltihaplanmıştı, ağrısız soluk alamıyordum. John gece gündüz başımdaydı. Geceleri iki üç kez kalkıp yanıma geliyordu, sahibim de sık sık beni görmeye geliyordu.

"Zavallı İncim," dedi bir gün, "sevgili atını benim, hanımının hayatını kurtardın İnci! Evet onun hayatını sen kurtardın." Buna çok sevindim, anlaşılan doktor, "Biraz daha geç kalsaydınız iş işten geçerdi," demiş. John sahibime hayatında bu kadar hızlı koşan bir at daha görmediğini anlatmış, sanki, sorunun ne olduğunu farkındaydı demiş. John'un haberi yoktu ama ben tabii ki her şeyin farkındaydım. En azından bütün hızımızla gitmemiz gerektiğini ve bunu hanımımız için yaptığımızı biliyordum.

XIX

Sadece Bilgisizlikten

Ne kadar hasta yattım bilmiyorum. Veteriner Bay Bond her gün geliyordu. Bir gün boynumu kesip kan akıttı; John bir kovayla başımda durup kanı topladı. Sonra kendimi çok güçsüz hissettim, ölüyorum sandım, herkes de öyle düşünüyordu galiba.

Gürültü olmasın diye Zencefil ile Şenbacak'ı öbür ahıra götürmüşlerdi. Ateşten kulağım keskinleşmişti, en hafif ses bile çok yüksek gibi geliyordu. Eve gelip giden herkesin ayak sesini duyuyordum. Olup biten her şeyin farkındaydım. Bir gece John'un bana bir ilaç içirmesi gerekti, Thomas Green ona yardıma geldi. İlacı yuttum, John rahat edeyim diye elinden geleni yaptı, sonra da yarım saat bekleyip ilacın etkisine bakacağını söyledi. Thomas, "Ben de kalırım," dedi. Gidip Şenbacak'ın bölmesine getirilmiş bir sıraya oturdular, lambayı da, ışık beni rahatsız etmesin diye yere, ayaklarının dibine koydular.

Bir süre sessiz oturdular, sonra Tom Green alçak bir sesle şöyle dedi:

"Keşke Joe'ya bir çift güzel söz söyleyen John. Oğlan umutsuzluğa kapılmış durumda, yemek yiyemiyor, gülümseyemiyor bile. Bütün bunların kendi suçu olduğunu söylüyor, ama ne biliyorsa yaptığına da emin. 'Eğer İnci ölürse bir daha kimse benimle konuşmaz,' diyor. Böyle konuşması

yüreğimi sızlatıyor. Ona bir iki söz söyleyiversen, oğlum kötü çocuk değildir.”

Kısa bir sessizlik oldu, sonra John ağır ağır konuştu: “Bana çok gücenmemelisin Tom. Joe’nun kötü niyetli olmadığını biliyorum, olduğunu da söylemedim. Biliyorum kötü bir çocuk değil, ama ben de acı çekiyorum. Bu at benim gözbebeğim, efendimiz ile hanımının onu ne kadar sevdiğini söylemeye bile gerek yok. İnci’nin hayatının böyle çarçur olması fikrine katlanamıyorum. Ama çocuğa sert davrandığımı düşünüyorsan, yarın gönlünü alırım; tabii İnci biraz düzelirse.”

“Tamam John! Teşekkür ederim, katı davranmak istemediğini biliyorum, bunların sadece bilgisizlikten olduğunu anlamana sevindim.”

John öyle bir yanıt verdi ki, sesiyle az daha yerimden sıçırıyordum. “*Sadece* bilgisizlik mi! Sadece *bilgisizlikten*, ha! Nasıl *sadece* bilgisizlikten diyebilirsin? Kötü kalplilikten sonra dünyadaki en kötü şeydir bilgisizlik, haberin yok mu? En çok hangisinin zararlı olduğunu ancak Tanrı bilir. İnsanlar, ‘Ah! Bilmiyordum, kötü bir niyetim yoktu’ deyince her şeyin yoluna giriverdiğini sanıyorlar. Herhalde Martha Mulwash da bebeğine ilaç diye Dalby ve ağrı kesici şurup verirken, onu öldürmek niyetinde değildi, ama öldürdü ve cinayetten yargılandı.”

“İyi de oldu,” dedi Tom. “Bir kadın küçücük körpe bir bebeği, neyin iyi neyin kötü geleceğini bilmeden iyileştirmeye kalkışmamalı.”

John, “Bill Starkey” diye devam etti, “hortlak kılığına girip ay ışığında kardeşini kovalarken, korkudan nöbet geçirsin istememişti, ama öyle oldu ve her annenin gurur duyacağı o güzel, zeki çocuk şimdi bir geri zekâlı oldu, seksen yaşına kadar yaşasa da öyle kalacak. Sen de iki hafta önce, o genç hanımlar seranın kapısını açık bırakıp da dondurucu doğu rüzgârı dosdoğru içeri estiğinde epey zarara uğradın Tom. Epey bitki öldü demiştin.”

“Epey!” dedi Tom, “O körpe aşıllardan biri bile kırağıdan kurtulamadı. Hepsini yeniden daldırmam gerekecek. İşin kötüsü nereden taze fidan bulacağımı bilmiyorum. Gelip olanları görünce çılgına dönmüştüm.”

“Ama” dedi John, “eminim genç hanımlar böyle olsun istememişlerdi, sadece bilgisizliktendi bu!”

Bu sohbetin devamını duymadım, ilaç iyi gelmiş, beni uyutmuştu; sabah kendimi çok daha iyi hissediyordum. Ama dünyayı tanıdıkça John’un bu sözlerini sık sık hatırladım.

XX

Joe Green

Joe Green çok iyi gidiyordu, çabuk öğreniyordu; o kadar ilgili ve dikkatliydi ki John pek çok konuda ona güvenmeye başladı. Fakat dediğim gibi, yaşına göre ufak tefek olduğu için Zencefil'i ya da beni çıkarıp idman yaptırmasına çok seyrek izin veriliyordu. Ama bir sabah John eşya arabasına koştığı Adalet'le dışarıdayken, efendimiz beş kilometre kadar uzaktaki bir beyefendinin evine acilen bir mesaj götürülmesini istedi. Joe'ya beni eyerleyip mesajı götürmesini emretti, dikkatli olsun diye de uyardı.

Mesajı yerine teslim etmiş, sakın sakın dönüyorduk, ta ki tuğla harmanına gelene kadar. Burada tuğla yüklü bir araba gördük. Arabanın tekerlekleri, tekerlek izlerinin çukurlarında oluşan balçığa saplanıp kalmıştı. Arabacı bağılıyor ve iki atı acımasızca kamçılıyordu. Joe dizginleri çekip beni durdurdu. Üzücü bir manzaraydı. İki at bütün güçleriyle arabayı balçıktan çıkarmak için asılıyor, çabalıyor fakat yerinden kımıldatamıyordu. Bacaklarından ve böğürlerinden terler akıyordu. Karınları inip kalkıyordu, bütün kasları gerilmişti, bu arada da adam öndeki atın başını şiddetle çekerek küfrediyor, gaddarca kamçılıyordu.

“Ağır ol,” dedi Joe, “kes atları böyle kamçılamayı; tekerlekler öyle bir saplanmış ki arabayı oynatamıyorlar.” Adam hiç aldırış etmedi, kamçılamaya devam etti.

“Dur! Tanrı aşkına dur,” dedi Joe. “Arabayı biraz boşaltmana yardım edeyim, böyle kımıldatamazlar onu.”

“Seni gidi küçük, küstah serseri, sen kendi işine bak, ben de kendi işime.” Adamın kanı beynine sıçramıştı; içkili olması durumu daha da kötüleştiriyordu; atları yeniden kamçıladi. Joe başımı çevirdi, bir an sonra dörtnala tuğlacı ustasının evine doğru gidiyorduk. John böyle hızlı gitmemizi onaylar mıydı bilemiyorum, ama Joe da ben de aynı şeyleri düşünüyorduk ve öyle kızmıştık ki daha yavaş gitmemize olanak yoktu.

Ev yola yakındı. Joe kapıyı vurup, “Merhaba! Bay Clay evde mi?” diye seslendi. Kapı açıldı, Bay Clay dışarı çıktı. “Merhaba delikanlı! Acelen var gibi; Bay Gordon’dan sipariş mi var bu sabah?”

“Hayır Bay Clay, ama tuğla harmanınızda iki atı öldürürcesine kırbaçlayan bir adam var. Yapma dedim, dinlemedi. Yardım edeyim, biraz yük indirip arabayı hafifletelim dedim, yine dinlemedi. Ben de size haber vermeye geldim. Tanrı aşkına gidin oraya efendim.” Joe’nun sesi heyecandan titriyordu.

“Teşekkür ederim oğlum,” dedi adam, içeriye koşup şapkasını aldı, sonra bir an duraklayarak, “Eğer adamı yargıç önüne çıkartırsam tanıklık eder misin?” diye sordu.

“Ederim,” dedi Joe, “hem de memnuniyetle.” Adam gitti, biz de güzel bir tırıs tutturup eve doğru yola koyulduk.

“Hayrola Joe, neyin var senin? Suratından düşen bin parça,” dedi John, çocuk eyerden aşağı atlarken.

Joe, “Çok öfkeliyim,” dedi; telaş ve heyecanla olanları anlattı. Genellikle çok sakın, nazik bir çocukcağız olan Joe’yu böyle ateşli görmek pek hoştu.

“Aferin Joe! Adamı mahkemeye çıkarsınlar veya çıkar-masınlar, sen doğru olanı yapmışsın oğlum. Çoğu insan, karışmak bana düşmez deyip, geçip giderdi. Ben de derim ki, zalimlik ve eziyet yapıldığını gören herkese müdahale etmek düşer, doğru yapmışsın oğlum.”

Joe epey yatışmıştı ve John yaptıklarını onayladığı için gurur duyuyordu. Ayaklarını temizledi, beni fırçalarken tutuşunda her zamankinden farklı bir sağlamlık vardı.

Tam akşam yemeği için eve gidecekleri sırada, uşak ahıra gelip, Joe'yu hemen efendimizin odasında beklediklerini söyledi. Atlara kötü davranmakla suçlanan bir adam getirilmişti ve Joe'nun tanıklığı gerekiyordu. Joe saçlarının diplerine kadar kızardı, gözleri çakmak çakmak oldu. "Tanıklık edeceğim," dedi.

"Kendine biraz çekidüzen ver," dedi John. Joe boyunbağını çekiştirdi, ceketini düzeltti ve hemen gitti. Efendimiz ilçe yargıçlarından biri olduğu için, önüne sık sık çözüme bağlamak veya ne yapılması gerektiğini söylemek üzere davalar getirilirdi. Ahırda bir süre başka bir şey duymadık. Adamların yemek saatiydi. Joe ahıra bir daha geldiğinde keyfinin çok yerinde olduğunu gördüm. Bana sevgiyle bir şaplak atıp, "Böyle şeyler yapılmasına göz yummayacağız, değil mi sevgili dostum?" dedi. Sonradan duyduğumuza göre, Joe çok açık ve net bir tanıklık yapmış, atlar o kadar perişan bir haldeymiş ve öylesine eziyet izleri taşıyorlarmış ki, arabacının mahkemeye çıkarılmasına karar verilmiş; iki üç ay hapis cezası alması mümkünmüş.

Joe'daki değişikliği görmek çok hoştu. John gülerek Joe'nun o hafta üç santim daha uzadığını söyledi; bence de uzamıştı. Yine eskisi gibi iyi kalpli ve yumuşaktı, ama yaptığı her şeyi daha bilerek ve daha kararlı yapıyordu; sanki bir anda çocukluktan erkeklığe sıçramıştı.

XXI

Ayrılış

Üç yıldır bu mutlu evde yaşıyordum, fakat başımıza üzücü değişiklikler gelmek üzereydi. Zaman zaman hanımımızın hasta olduğunu duyuyorduk. Eve sık sık doktor geliyor, sahibimiz çok ciddi ve endişeli görünüyordu. Sonra hiç zaman kaybetmeden evden ayrılıp iki-üç yıllığına sıcak bir ülkeye gitmeleri gerektiğini duyduk. Bu haber ev halkı üzerinde bir cenaze çanı etkisi yaptı. Herkes üzülmüştü. Sahibim hemen köşkü ve işlerini dağıtıp İngiltere'den ayrılma hazırlığına girişti. Ahırda bundan söz edildiğini duyardık; aslına bakarsanız, başka bir şey konuşulmuyordu.

John üzgün ve suskun işini yapıyor, Joe çok seyrek ısıklık çalışıyordu. Bir sürü gel git işi vardı, Zencefil'le işimiz başımızdan aşkındı.

Giden ilk grup Bayan Jessie ile Flora ve mürebbiyeleri oldu. Bizimle vedalaşmaya geldiler. Zavallı Şenbacak'ı eski bir dost gibi kucakladılar, gerçekten de dostlarıydı Şenbacak. Sonra bizim için nasıl bir düzenleme yapıldığını öğrendik. Sahibimiz Zencefil ile beni eski arkadaşı W. Kontu'na satmıştı, çünkü orada bize iyi bakılacağını düşünüyordu. Şenbacak'ı, hiç satılmaması ve artık bir şey yapamaz hale geldiğinde vurulup gömülmesi koşuluyla, eşi Bayan Blomefield için bir midilli arayan kilisenin papazına vermişti.

Papaz Şenbacak'a bakmak ve ev işlerine yardımcı olmak üzere Joe'yu tutmuştu, onun için Şenbacak'ın işinin yolunda olduğuna karar verdim. John'a birçok iyi yerden iş teklif ediyorlardı, ama o biraz bekleyip çevreye bakınmak istediğini söyledi.

Yola çıkmadan önceki akşam sahibimiz bazı talimatlar vermek ve atları son bir kez sevmek üzere ahıra geldi. Çok keyifsiz olduğunu sesinden anlayabiliyordum. Biz atlar, pek çok insanın çıkarabildiğinden çok daha fazlasını anlarız seslerden.

“Ne yapacağına karar verdin mi John?” dedi. “O tekliflerin hiçbirini kabul etmediğini öğrendim.”

“Etmedim efendim. Benim için en uygun olanın birinci sınıf bir tay ve at terbiyecisinin yanında bir iş bulmak olduğuna karar verdim. Birçok tay kendilerine yanlış davranıldığı için korkuyor ve bozuluyor. Taylarla doğru kişi uğraşsa böyle bir şey olmaz. Atlarla aram hep çok iyiydi, eğer bazılarının hayata ilk adımlarını doğru atmasına yardımcı olabilirsem yararlı bir iş yaptığımı hissedeceğim. Siz ne dersiniz efendim?”

Sahibim, “Bu iş için senden uygun birini tanımıyorum,” dedi. “Atları anlıyorsun ve her nasılsa onlar da seni anlıyor, ileride kendi işini kurabilirsin. En iyisini yapıyorsun John. Eğer sana herhangi bir yardımım olabilecekse bana yaz. Londra'daki vekilimle konuşup, bonservisini ona bırakacağım.”

Sahibim, John'a vekilinin ismini ve adresini verdi, sonra ona uzun ve sadık hizmetleri için teşekkür etti ama bu kadarı John için çok fazlaydı. “Tanrı aşkına yapmayın efendim, yüreğim kaldırmıyor. Sizin de hanımımın da bana o kadar çok iyiliğiniz dokundu ki, hakkınızı ne yapsam ödeyemem. Sizi hiç unutmayacağız efendim. Hanımımızın geri geldiğini ve yine eskisi gibi olduğu günleri görebilmeyi dilerim. Umudumuzu yitirmemeliyiz efendim.” Sahibim John'un elini sıktı, bir şey söylemedi; birlikte ahırdan çıktılar.

Hüzünlü son gün gelip çatmıştı. Ağır bavullarla uşak bir gün önce gitmiş, geride bir tek sahibim, hanımım ve hizmetçisi kalmıştı. Zencefil’le arabayı son kez köşkün önüne getirdik. Hizmetçiler yastıklar, halılar ve daha bir sürü şey getirdi. Her şey düzenlenince sahibim hanımını kollarında taşıyarak merdivenlerden indi (ben ev tarafında durduğum için her şeyi görebiliyordum); onu dikkatle arabaya yerleştirdi, evdeki hizmetçiler etraflarına toplanmış ağlıyorlardı.

Sahibim, “Tekrar hoşça kalın,” dedi, “hiçbirinizi unutmayacağız.” Sonra arabaya bindi ve “Sür John,” dedi.

Joe da sıçrayıp arabaya atladı, yavaş yavaş koruluğun içinden, köyden geçtik. İnsanlar onları son bir kez görüp, “Tanrı sizi korusun” demek için kapı önlerine çıkmışlardı.

İstasyona vardığımızda, hanımım arabadan bekleme salonuna kadar yürüdü sanırım. Onun o tatlı sesiyle, “Hoşça kal John, Tanrı seni korusun,” dediğini duydum. Dizginde ani bir kasılma hissettim ama John yanıt vermedi, belki de konuşabilecek durumda değildi. Joe eşyaları arabadan indirir indirmez, John ona seslenip, atların yanında durmasını söyledi, kendisi perona gidecekti. Zavallı Joe! Gözyaşlarını gizlemek için hemen başımızın dibinde duruyordu. Kısa bir süre sonra tren oflaya puflaya istasyona girdi, sonra iki üç dakika daha geçti, kapılar çarptı. İstasyon görevlisi düdüğünü çaldı ve tren kayar gibi uzaklaştı; ardında sadece beyaz duman kümeleri ve hüznle ağırlaşmış yürekler kalmıştı.

Tren gözden kaybolduktan sonra John yanımıza döndü, “Hanımımızı bir daha hiç göremeyeceğiz,” dedi, “Hiç...” Dizginleri aldı, arabaya bindi ve Joe yanında, ağır ağır eve doğru sürdü, fakat orası artık bizim evimiz değildi.

İKİNCİ KİTAP

XXII

Earlshall

Ertesi sabah kahvaltıdan sonra Joe, Şenbacak'ı hanımımızın iki tekerlekli alçak arabasına koşup papazın evine götürdü. Önce gelip bize veda etti, Şenbacak da avludan bize kiş-nedi. Sonra John, Zencefil'i eyerledi, bana da yular taktı. Bizi kırlardan yirmi beş kilometre kadar uzaktaki W. Kontu'nun yaşadığı Earlshall Park'a götürdü. Burada çok güzel bir ev ve çok sayıda ahır vardı. Taş bir girişten geçip avluya girdik; John, Bay York'u sordu. O gelene kadar biraz bekledik. Bay York boyu bosu yerinde, orta yaşlı biriydi, emirlerine itaat edilmesini beklediğini hemen hissettiren bir sesi vardı. John'a çok yakınlık gösterdi ve kibar davrandı, bizi şöyle bir süzdükten sonra, bölmelerimize götürmek üzere bir seyis çağırdı ve John'u içeriye, bir şeyler içmeye davet etti.

Aydınlık, havadar bir ahıra götürüldük, yan yana iki bölmeye yerleştirildik. Burada bizi tımar edip doyurdular. Yarım saat kadar sonra John ile yeni arabacımız Bay York bize bakmaya geldiler.

Bay York ikimizi de dikkatle gözden geçirdikten sonra, "Evet Bay Manly," dedi, "bu atlarda hiçbir kusur göremiyorum, ama atların da tıpkı insanlar gibi kendilerine has özellikleri olduğunu ve bazen her birine farklı davranmak gerektiğini hepimiz biliyoruz. Bu atlar hakkında söylemek istediğiniz özel herhangi bir şey varsa dinlemeye hazırım."

“Pekâlâ,” dedi John, “ülkede bu ikisinden iyi bir çift at olduğunu sanmam; onlardan ayrılmak beni gerçekten üzüyor, ama birbirlerine benzemezler. Yağız donlu olan şimdiye kadar gördüğüm en kusursuz ve iyi huylu attır. Sanırım doğduğundan beri kötü söz ve dayak nedir bilmemiş, sanki bütün zevki kendisinden istenenleri yerine getirmek. Fakat kestane donlu olana vaktiyle kötü davranılmış sanırım; satıcı bize öyle anlatmıştı. Bize geldiğinde ısırma huyu vardı ve kuşkucuydu, fakat nasıl bir yere geldiğini anlayınca bütün bunlar yavaş yavaş geçti. Üç yıldır hiçbir huysuzluk belirtisi gösterdiğine rastlamadım; iyi davranılırsa ondan iyi ve istekli bir hayvan yoktur. Tabii doğal olarak yağız attan daha sinirli bir yapıya sahip. Sineklerden daha çok rahatsız olur, koşumlarındaki herhangi bir soruna daha çok sinirlenir; kendisine kötü davranılacak veya haksızlık edilecek olursa aynen karşılık vermesi beklenmedik bir şey değildir. Pek çok cesur at böyle yapar bilirsiniz.”

“Tabii,” dedi York. “Anlıyorum ama bizimki gibi büyük ahırlarda bütün seyislerin tam gereken yetkinlikte olmasını sağlamak kolay değil. Elimden geleni yapıyorum ama ancak o kadar. Kısarak hakkında söylediklerinizi aklımda tutacağım.”

Ahırdan çıkarlarken John durdu ve “İki attı da hiç ‘sabit mengene kayışı’ kullanmadığımızı da söylemem gerek. Yağız at hayatında hiç takmadı, satıcı öbürünün huyunun da mengene kayışı yüzünden bozulduğunu söylemişti.”

“Evet,” dedi York, “buraya geldiklerine göre mengene kayışı takmak zorundalar. Ben serbest dizgini tercih ediyorum, kont hazretleri de atlar konusunda hep sağduyuludur; fakat hanımefendi farklıdır, modaya önem verir. Arabasının atlarının mengene kayışı sıkı sıkıya bağlanmamışsa, dönüp bakmaz bile. Ben mengene kayışına hep karşı çıkmışımdır ve takmam, ama hanımefendi bindiğinde atların başları dimdik yukarıda olmak zorundadır!”

“İşte buna çok üzüldüm, çok üzüldüm,” dedi John; “artık gitmek zorundayım yoksa treni kaçıracam.”

Ayrı ayrı ikimizin de yanına gelip son bir kez bizi okşadı ve bizimle konuştu; sesi çok kederliydi.

Yüzümü ona iyice yaklaştırdım, vedalaşmak için bütün yapabildiğim buydu. Sonra gitti, ondan sonra da John’u bir daha hiç görmedim.

Ertesi gün Lord W. bize bakmaya geldi; görünüşümüzü çok beğendi.

“Arkadaşım Bay Gordon’un anlattıklarına dayanarak,” dedi, “bu atlara çok güveniyorum. Tabii donları birbirine uygun değil ama şehir dışında olduğumuz sürece arabada gayet iyi iş görürler. Londra’ya gitmeden Baron’la eşleştirmeyi denemeliyim. Yağız donlu olan binek atı olarak mükemmel sanırım.”

Sonra York ona John’un bizim hakkımızda söylediklerini aktardı.

“Pekâlâ,” dedi kont, “kısrağa dikkat et ve mengene kayışını biraz gevşek tut. Bence başlangıçta biraz gönüllerini hoş tutmakta yarar var. Durumu hanımefendiye ben anlatırım.”

Öğleden sonra koşumlarımızı takıp bizi arabaya koştular. Ahırdaki saat üçü vururken evin önüne götürüldük. Ev çok görkemli ve Birtwick’teki eski evimizin üç dört katı büyüklükteydi, ama bir atın görüşü önemliyse söyleyeyim, onun yarısı kadar hoş değildi. Kızıl külot pantolon, beyaz uzun çorap giymiş üniformalı iki uşak hazır bekliyordu. O sırada bir ipek hışırtısı duyduk, hanımefendi taş basamaklardan iniyordu. Dönüp bize baktı, uzun boylu, kibirli bir kadındı. Hoşuna gitmeyen bir şeyler vardı fakat bir şey söylemeden arabaya bindi. İlk kez mengene kayışı takıyordum. Arada sırada başımı aşağı indirememek rahatsız ediciydi, ama kayışın başımı alıştığımdan daha yukarı çekmediğini söylemem gerek. Zencefil için endişeleniyordum fakat o da sakın ve durumdan memnun görünüyordu.

Ertesi gün saat üçte tekrar kapıdaydık, uşaklar da yine oradaydı. İpek elbisenin hışırtısını duyduk, hanımefendi basamaklardan indi ve emreden bir sesle, “York bu atların kafalarını daha yukarıya kaldırmalısın, insan içine çıkacak durumda değiller,” dedi.

York arabadan indi ve çok saygılı bir şekilde, “Özür dilerim hanımefendi, fakat bu atlara üç yıldır mengene kayışı takılmamış; lordum onları yavaş yavaş alıştırmamanın daha güvenli olacağını söyledi. Ama eğer hanımefendi hazretleri dilerse, biraz daha yukarı çekebilirim,” dedi.

“Çek öyleyse.”

York başımıza geldi ve kayışı kendisi kıstı; bir delik. Küçük de olsa her şey iyi ya da kötü bir değişikliğe yol açar. O gün dik bir yokuş çıkmak zorunda kaldık. Dinlediklerimi o zaman anlamaya başladım. Tabii ki başımı öne doğru uzatıp, arabaya alıştığım gibi bütün gücümle asılmak istiyordum. Fakat, hayır, artık başım yukarıda çekmek zorundaydım. Bu bütün enerjimi aldı götürdü, yük sırtıma ve bacaklarıma bindi. Geri geldiğimizde Zencefil şöyle dedi: “Nasılmış gördün işte. Ama bu bir şey değil, daha da kötüleşmezse hiç sesimi çıkarmayacağım, çünkü bize iyi davranıyorlar. Fakat başımı sınıksız yukarı doğru çekecek olurlarsa, o zaman görecekları var! Buna katlanamam, katlanmayacağım da.”

Mengene kayışlarımız her gün delik delik kısıldı, artık koşumlarımın takılmasını eskiden olduğu gibi zevkle değil endişeyle bekler oldum. Pek bir şey söylemiyordu ama Zencefil de huzursuz görünüyordu. Sonunda en kötü kısmını atlattığımızı düşündüm; sabit mengene kayışını günlerdir kısaltmıyorlardı. Durumu kabullenip görevimi yapmaya karar verdim, ama artık bu bir zevk olmaktan çıkmış sürekli bir eziyet halini almıştı. Fakat en kötüsünü henüz görmemiştik.

XXIII

Özgürlük Vuruşu

Bir gün hanımefendi aşağıya her zamankinden daha geç indi; ipekler her zamankinden fazla hışırıyordu.

“B. Düşesi’nin köşküne sür,” dedi ve bir an durakladıktan sonra, “şu atların kafasını hiç yukarı kaldırmayacak mısın York? Hemen kaldır şunları ve bu alıştırma saçmalığı bitsin artık.”

York önce bana geldi; seyis Zencefil’in başında duruyordu. Başımı geriye doğru çekti ve mengene kayışını o kadar gerdi ki, bu dayanılmazdı. Sonra Zencefil’e gitti. Zencefil, artık hep yaptığı gibi, sabırsızlıkla kafasını bir aşağı bir yukarı atıp gemi zorluyordu. Ne olacağını anlamıştı; York kayışı kısaltmak için halkadan çıkardığı anda fırsattan yararlanıp öyle ansızın şaha kalktı ki, York’un burnuna sert bir şekilde çarptı, şapkasını düşürdü. Seyisin ayakları neredeyse yerden kesiliyordu. İki birden Zencefil’in kafasını tutmak için atıldılar. Ama Zencefil onlara meydan okuyarak can havliyle sıçramaya, şaha kalkmaya ve çifte atmaya başladı. Sonunda tam arabanın okuna bir çifte attı ve artdizimin ondan yana olan kısmına sert bir darbe indirerek yere düştü. York debelenmesini engellemek için hemen başının üzerine oturmamış olsa daha kim bilir neler yapacaktı. York bir yandan da, “Yağız atı çözün! Koşup kaldıracı getirin, arabanın okunu sökün;

çözemiyorsanız kayışı şuradan kesin, birisi gelsin!” diye bağıırıyordu. Uşaklardan biri kaldıracı getirmeye koştu, bir başkası evden bir bıçak getirdi. Çok geçmeden seyis beni Zencefil’den ve arabadan ayırmış, ahırdaki bölmeme götürüyordu. Beni olduğum gibi bırakıp York’un yanına koştu. Olanlar beni çok heyecanlandırmıştı; eğer çifte atmaya ve şahlanmaya alışkın bir at olsaydım, eminim o sırada hepsini yapardım. Fakat hiç böyle bir şey yapmamıştım, orada öylece durdum. Öfkeliydim, bacağım incinmişti ve başım hâlâ eyerdeki halkaya mengene kayışıyla bağlı, yukarı çekilmiş durumdaydı, başımı indirmeme olanak yoktu. Kendimi çok kötü hissediyordum ve yanıma gelecek ilk insanı tepmeye hazırdım.

Ancak çok geçmeden iki seyis Zencefil’i içeri getirdi, epey hırpalanmış ve berelenmişti. York da onunla geldi, emirlerini verdi, sonra gelip bana baktı. Bir çırpıda başımı kurtarıp serbest bıraktı.

“Kahrolası mengene kayışları!” dedi kendi kendine; “Başımıza bir şeyler geleceğini biliyordum. Efendim çok sinirlenecek ama ne yapayım, kocasının söz geçiremediği bir kadına, hizmetkâr ne yapsın. Benden bu kadar, düşesin partisine gidemiyorsa gidemez, ben ne yapayım.”

York bunları diğer adamların yanında söylemedi; onlar varken hep saygılı konuşurdu. Sonra beni iyice yokladı ve dizimin ardında, çifte yediğim yeri buldu. Bacağım şişmişti, ağrıyordu. Sıcak su getirip orasını süngerle silmelerini emretti; sonra da üzerine bir merhem sürdüler.

Olanları duyunca Lord W.’nin çok canı sıkıldı. Hanımefendinin isteğine uyduğu için York’u suçladı. York buna yanıt olarak bundan sonra emirleri sadece kont hazretlerinden almayı tercih ettiğini söyledi. Fakat sanırım bundan bir sonuç çıkmadı, çünkü her şey eskisi gibi devam etti. York atlarını daha iyi koruyabilirdi diye geçirdim aklımdan, ama belki de buna karar vermek bana düşmüyordu.

Zencefil bir daha arabaya koşulmadı, fakat yaraları iyileşince Lord W.'nin küçük oğullarından biri onu almak istedi. Zencefil'in iyi bir av atı olacağına emindi. Bana gelince, ben hâlâ arabaya koşulmaya mecburdum ve Max adında yeni bir eşim vardı. Max sıkı kayışa alıştı. Buna nasıl dayandığını sordum.

“Dayanıyorum, çünkü dayanmak zorundayım,” dedi, “ama ömrümü kısaltıyor. Bunu hep takmak zorunda kalırsan senin de ömrünü kısaltır.”

“Sence sahiplerimiz bunun bizim için ne kadar zararlı olduğunun farkında mı?” dedim.

“Bilemiyorum,” diye yanıt verdi, “fakat at satıcıları ve veterinerler zararlarını çok iyi bilir. Bir zamanlar benimle bir başka atı eş olarak eğiten bir satıcının yerindeydim. Başlarımızı her gün azar azar yukarı kaldırıyordu. Bir beyefendi niye böyle yaptığını sordu. O da, ‘Çünkü’ dedi, ‘böyle yapmazsak kimse satın almaz onları. Londralılar hep atlarının başını dimdik yukarıda tutmasını ve adımlarını yüksek atmasını isterler. Tabii bu atlar için çok zararlı ama ticari açıdan iyi. Atlar kısa zamanda yıpranır ya da hastalanır, onlar da yeni bir çift at almaya gelirler.’ Bunları söylediğini kulaklarımla duydum,” dedi Max, “artık kararını sen kendin ver.”

Dört uzun ay boyunca hanımefendinin arabasında o mengene kayışından çektiklerimi anlatmak çok güç. Ama bu biraz daha sürseydi ya sağlığımın bozulacağına, ya da çileden çıkacağıma eminim. Bundan önce ağız köpürmesi nedir bilmezdim, oysa artık keskin gemin dilimle çenem üzerindeki etkisi ve başımla gırtlığıma zorla verilen doğal olmayan pozisyon nedeniyle sürekli ağzım köpükleniyordu. Kimileri bunun çok iyi bir şey olduğunu sanır, “Ne kadar kaliteli, enerjik yaratıklar!” derler. Fakat ağızdan köpük saçmak insanlar için ne kadar anormal bir şeyse atlar için de o kadar anormaldir. Kesin bir rahatsızlık belirtisidir ve

gereğinin yapılması gerekir. Ayrıca nefes borum üzerinde nefes almamı çok zorlaştıran bir baskı vardı. İşten dönünce boynum ve göğsüm kasılıyor, ağrıyordu; ağzım ve dilim dokununca acıyordu, bitkin, yıpranmış ve keyifsizdim.

Eski evimde John ve sahibimin dostlarım olduğunu bilirdim; burada bana birçok bakımdan iyi davranılıyordu ama hiç dostum yoktu. O mengene kayışının bana ne kadar eziyet çektirdiğini York'un bilmesi gerekirdi, büyük ihtimalle de biliyordu; fakat sanırım bunu çaresi olmayan bir zorunluluk olarak kabullenmişti. Öyle veya böyle, acılarımı dindirmek için hiçbir şey yapılmadı.

XXIV

Leydi Anne ya da Kaçak At

Bahar başında Lord W. ailesinden birkaç kişiyle birlikte Londra'ya gitti; York'u da yanlarında götürdüler. Ben, Zencefil ve başka bazı atlar kullanılmak üzere evde bırakıldık, bizden sorumlu kişi de baş seyisti.

Köşkte kalan Leydi Harriet hastaydı ve hiç arabayla çıkmazdı. Leydi Anne ise erkek kardeşi veya kuzenleriyle at binmeyi tercih ederdi. Kusursuz bir biniciydi, hem güzel hem de neşeli ve nazikti. Kendine at olarak beni seçti ve bana “Karayel” adını taktı. Bazen Zencefil bazen de Lizzie'yle birlikte, dupduru serin havada yapılan bu gezintilerden çok hoşlanıyordum. Bu Lizzie adlı at parlak doru bir kısraktı, hemen hemen safkandı. Çevikliği ve canlılığı nedeniyle baylar tarafından çok beğeniliyordu. Fakat onu benden iyi tanıyan Zencefil, çok sinirli olduğunu söyledi.

Köşkte kalan Blantyre adında bir bay vardı. Hep Lizzie'ye biner ve onu o kadar çok överdi ki, bir gün Leydi Anne Lizzie'ye kız eyeri vurulmasını diğer eyerin de bana vurulmasını emretti. Kapıya geldiğimizde Blantyre çok tedirgin görünüyordu.

“Ne oluyor?” dedi, “Güzel Karayel’inizden bıktınız mı?”

“Ah! Hayır, hayır hiç bıkar mıyım!” diye yanıt verdi. “Ama ona bir kere binmenize izin verme nezaketini göste-

riyorum, ben de sizin güzel Lizzie'nizi deneyeceğim. Boyu bosu ve görünüşüyle bir kadın atına benim sevgili atımdan çok daha fazla benzediğini kabul etmelisiniz.”

“İzninizle size ona binmemenizi tavsiye edeceğim,” dedi, “çok sevimli bir yaratık ama bir hanımefendi için fazla sinirli. Emin olun tam anlamıyla güvenli sayılmaz, rica ediyorum, lütfen eyerleri değiştirtmeyin.”

“Sevgili kuzinim,” dedi Leydi Anne gülerek, “lütfen sevgili tedbirli kafanızı benim için yormayın; bebekliğimden beri at binerim; biliyorum kadınların ava çıkmasını onaylamıyorsunuz ama ben tazıların peşinden gerçekten çok koşturdum. Siz bayların bu kadar beğendiği şu Lizzie'ye binmeyi bir denemek niyetindeyim. Onun için şimdi iyi bir arkadaş gibi binmeme yardım edin lütfen.”

Söylenecek bir şey kalmamıştı, onu dikkatle eyere oturttu, gemi ve suluk zincirini kontrol etti, dizginleri hafifçe eline verdi, sonra da bana bindi. Tam yola çıkacağımız sırada, bir uşak elinde bir kâğıt ve Leydi Harriet'tan bir mesajla geldi: “Şunları Doktor Ashley'ye sorup, yanıtları getirebilirler miydi?”

Köy iki kilometre kadar uzaktaydı; doktorun evi de köydeki son evdi. Doktorun kapısına gelene kadar neşeyle gittik. Yaprak dökmeyen yüksek ağaçlar arasından kısa bir yol eve uzanıyordu. Blantyre inip, Leydi Anne'e kapıyı açmaya davrandı, fakat Leydi Anne, “Ben sizi burada beklerim, Karayel'in dizginini kapıya bağlayın,” dedi.

Blantyre kuşkuyla ona baktı, “Beş dakika sürmez,” dedi.

“Ah, acele etmeyin. Lizzie'yle sizden kaçmayız.”

Dizginimi kapının sivri demirlerinden birine taktı ve ağaçlar arasında bir çırpıda gözden kayboldu. Lizzie birkaç adım ötede sırtı bana dönük sakın sakın yolun kenarında duruyordu. Genç sahibim dizgini gevşek bırakmış rahat rahat oturuyor, bir şarkı mırıldanıyordu. Binicimin ayak seslerini eve varıncaya kadar dinledim, kapıyı çaldığını

duydum. Yolun karşı tarafında bir otlak vardı, kapısı açık duruyordu. Tam o sırada o kapıdan karmakarışık bir şekilde koşturan araba atları ve genç taylar fırladı, peşlerinde bir çocuk büyük bir kırbacı şaklatıp duruyordu. Taylar gemi azıya almış koşturup oynuyorlardı, birisi yolun karşısına kaçtı ve Lizzie'nin arka bacaklarına tosladı. Aptal taydan mı, kırbacın gürültülü şaklamasından mı bilemiyorum, Lizzie şiddetli bir çiftte attı ve dörtmala ileri fırladı. Bu öyle çabuk olmuştu ki Leydi Anne az daha eyerden düşüyordu, fakat hemen kendini toparladı. Ben kuvvetli, tiz bir kişne-meyle yardım istedim; yeri sabırsızlıkla eşeleyerek ve kafamı savurup dizgini takıldığı yerden kurtarmaya çalışarak arka arkaya kişnedim. Çok beklemedim. Blantyre koşarak kapıya geldi; endişeyle çevreye bakındı. Yolda fazla uzaklaşmamış olan, uçar gibi giden şekli bir an gördü. Bir anda eyere sıçradı. Kırbaça, mahmuza gerek yoktu, binicim kadar ben de koşup yetişme arzusuyla yanıyordum. Bunu anladı, dizginleri serbest bıraktı, biraz öne eğildi; biz de peşlerinden fırladık.

Yol iki buçuk kilometre kadar dümdüz gitti, sonra sağa kıvrıldı. Bundan sonra da ikiye ayrıldı. Ne tarafa sapmışlardı? Bir kadın bahçesinin kapısında durmuş, ellerini gözüne siper etmiş merakla yoldan yukarı doğru bakıyordu. Dizgini çok hafifçe çeken Blantyre, “Ne tarafa?” diye seslendi. “Sağa!” diye bağırdı kadın eliyle işaret ederek. Biz de hızla sağdaki yola girdik. Sonra bir an için Leydi Anne’i gördük; yol kıvrılınca yeniden gözden kayboldu. Defalarca görünüp kayboldular. Arayı pek kapatamıyor gibiydik. Bir taş yığınının yanında küreği düşmüş, elleri havada yaşlı bir yol işçisi duruyordu. Biz yaklaşırken konuşmak için işaret etti. Blantyre dizginleri biraz çekti. “Koruluğa, beyim, koruluğa; koruluğa saptı.”

Bu koruluğu çok iyi biliyordum. Büyük kısmı fundalıklarla, dikenli koyu yeşil katırtırnağı çalılıklarıyla, oraya buraya serpiştirilmiş yaşlı bodur akasyalarla kaplı, çok

engebeli bir alandı. Karınca yuvası tümsekleri ve köstebek çukurlarıyla kaplı açık çayırılık alanlar da vardı; önüne arkasına bakmadan doludizgin koşulabilecek en kötü yerdi.

Koruluğa daha yeni girmiştik ki, önümüzde uçar gibi giden yeşil binici giysisini yeniden gördük. Hanımımın şapkası düşmüştü, uzun kumral saçları uçuşuyordu. Başını ve gövdesini geriye atmıştı, sanki kalan bütün gücüyle dizginlere asılıyordu; gücü tükenmiş gibiydi. Zeminin düzgün olmaması belli ki Lizzie'nin hızını epey azaltmıştı, onu yakalama şansımız vardı.

Blantyre düz yolda dizginimi koyvermişti, fakat şimdi deneyimli bir gözle beni hafifçe öyle ustalıkla yönetiyordu ki hızım pek azalmamıştı, onlara sürekli yaklaşıyorduk.

Fundalığın ortasında yeni açılmış geniş bir su yolu vardı; hendekten çıkan toprak karşı kenara atılmıştı. Artık bu durdururdu onları! Fakat hayır; Lizzie hiç duraklamadan sıçradı, toprak yığnında tökezledi ve düştü. Blantyre inledi. "Haydi Karayel, göreyim seni!" Dizginimi sağlam tuttu, bütün gücümü topladım ve kararlı bir sıçrayışla su yolunu ve tümseği aştım.

Zavallı genç hanımım fundalıkların arasında yüzükoyun hareketsiz yatıyordu. Blantyre diz çöküp seslendi; ses yoktu... Yavaşça sırtüstü çevirdi, yüzü ölü gibi bembeyaz, gözleri kapalıydı. "Anne, sevgili Annie, bir şeyler söyle!" Fakat yanıt yoktu. Binici giysisinin düğmelerini açtı, yakasını gevşetti, ellerini ve bileklerini yokladı, sonra ayağa fırlayıp yardım için çılgın gibi etrafa bakındı.

Biraz ileride ot biçen iki adam vardı; Lizzie'nin binicisiz çılgın gibi koştuğunu görünce onu yakalamak için işlerini bırakmışlardı.

Blantyre seslenince hemen yanımıza geldiler. Öndeki adam olanları görünce çok telaşlandı, nasıl yardım edebileceğini sordu.

"Ata binebilir misin?"

“Pek biniciliğim yoktur beyim, ama Leydi Anne için boynumun kırılmasını göze alırım. Bu kış karıma büyük iyilikler yaptı.”

“Öyleyse bu ata bin dostum, boynun emniyette olacaktır. Doktorun evine git ve hemen gelmesini söyle. Sonra köşke git, olanları anlat ve bana Leydi Anne’in hizmetçisini ve yardım edecek birileriyle arabayı yollamalarını söyle. Ben burada kalacağım.”

“Tamam beyim, elimden geleni yapacağım. Dua edelim de sevgili genç bayan kısa sürede gözlerini açsın.” Sonra öbür adama seslendi: “Buraya bak Joe, koş su getir ve benim hanıma haber ver, hemen buraya, Leydi Anne’in yanına gelsin.”

Sonra bir biçimde eyere tırmandı ve “Deeeh!” deyip iki bacağını böğrüne vurarak su yolunun etrafından dönüp yola çıktı. Kamçısı yok diye tedirgin gibiydi fakat hızım bu sorunu kısa sürede giderdi ve yapabileceği en iyi şeyin eyere yapışıp bana tutunmak olduğunu anladı; bunu da yiğitçe yaptı. Onu elimden geldiği kadar az sarstım ama engebeli zeminde bir iki kez, “Yavaş! Ho! Yavaş!” diye bağırdı. Düz yolda gayet iyi gittik. Doktorun evinde ve köşkte kendisine verilen görevi dürüstlük ve gerektiği gibi yerine getirdi. İçeri girip bir iki damla bir şey içmesini teklif ettiler. “Hayır hayır!” dedi, “Tarlalar arasından kestirme bir yoldan yanlarına döneceğim, arabadan önce orada olurum.”

Haberler duyulunca epey telaş ve heyecan yaşandı. Beni bölmeme koydular, eyerle dizgini çıkardılar, üzerime bir çul örttüler.

Zencefil eyerlenip büyük bir aceleyle Lord George’a gönderildi, çok geçmeden arabanın avludan çıktığını duydum.

Zencefil dönüp biz baş başa kalana kadar uzun zaman geçti. Sonra bana bütün gördüklerini anlattı.

“Anlatacak fazla bir şey yok,” dedi, “hemen hemen bütün yolu dörtnala gittik, tam doktor gelirken biz de var-

dık. Bir kadın hanımın başını kucağına almış yerde oturuyordu. Doktor ağzına bir şey döktü, ama bir tek, ‘Ölmemiş,’ dediklerini duydum. Sonra bir adam beni oradan biraz uzaklaştırdı. Bir süre sonra hanımı arabaya taşıdılar ve birlikte eve geldik. Efendimin kendisini durdurup hanımının durumunu soran bir beye, umarım kırık yoktur, fakat henüz konuşmadı, dediğini duydum.”

Lord George Zencefil’i ava çıkardığı zaman York kafasını sallamış, bir atı ilk avına, Lord George gibi sıradan bir binicinin değil, işin ehli birinin hazırlaması gerektiğini söylemişti.

Zencefil ava gitmeyi çok seviyordu, fakat bazen döndüğünde çok zorlanmış olduğunu görebiliyordum, arada kesik kesik öksürüyordu. Şikâyet etmeyecek kadar gururluydu, fakat onun için endişelenmeden edemiyordum.

Kazadan iki gün sonra Blantyre beni ziyarete geldi. Beni okşadı ve bol bol övdü. Lord George’a, “At Anne’in nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu benim kadar biliyordu, eminim,” dedi. “İstesem de onu yavaşlatamazdım. Anne asla başka bir ata binmemeli.” Konuşmalarından genç hanımının durumunun tehlikeli olmadığını, onu yakında tekrar görebileceğimi öğrendim. Bu benim için çok iyi haberdi, mutlu bir yaşam sürmeyi dört gözle bekliyordum.

XXV

Reuben Smith

Şimdi biraz, York Londra'ya gittiğinde ahırların başında bırakılan Reuben Smith'ten söz etsem iyi olacak. İşini onun kadar bilen biri daha yoktu ve iyi olduğu zaman ondan daha sadık, daha değerli bir adam olamazdı. Atlarla büyük bir yumuşaklıkla, akıllıca ilgilenir, bir veteriner kadar iyi tedavi edebilirdi, çünkü iki yıl bir cerrah-veterinerin yanında çalışmıştı. Birinci sınıf bir sürücüydü. Dört atlı arabayı ve atları tek sıra dizilmiş arabayı da çift atlı araba kadar rahat sürebiliyordu. Yakışıklı bir adamdı, iyi bir araştırmacıydı ve çok cana yakındı. Sanırım herkes onu seviyordu; atların sevdiğini biliyorum. Şaşırtıcı olan alt bir konumda olması, York gibi baş arabacı olmamasıydı. Fakat büyük bir kusuru vardı; içkiye çok düşküncüydü. Sürekli içen kimi adamlar gibi değildi. Haftalarca veya aylarca içmez, sonra dayanamaz ve York'un dediği gibi içki "nöbeti" tutar, kendini rezil eder, karısına dehşet saçar, kendisiyle işi olan herkesin başına dert olurdu. Ancak o kadar yararlı bir adamdı ki, York iki üç kez meseleyi örtbas etmiş, konta duyurmamıştı. Fakat bir grubu balodan eve getirmek zorunda olduğu bir gece, Reuben dizginleri tutamayacak kadar sarhoşmuş ve gruptan bir bay onun yerine çıkıp hanımları eve getirmek zorunda kalmış. Tabii bunu gizlemeye olanak yokmuş ve Reuben he-

men işten çıkarılmış. Zavallı karısı ve küçük çocukları köşk girişinin yanındaki şirin kulübeden çıkıp kendilerine başka bir yer bulmak zorunda kalmışlar. Bana bunları yaşlı Max anlattı, çünkü bunlar çok önceden olmuştu. Fakat Zencefil ile ben gelmeden kısa bir süre önce Smith yeniden işe alınmıştı. York araya girip, çok iyi yürekli bir insan olan kontla konuşmuş, Reuben de orada yaşadığı sürece ağzına bir damla içki koymayacağına söz vermişti. Bu sözünü öyle iyi tutmuştu ki, York kendisi yokken yerini çekinmeden ona bırakabileceğini düşünmüştü; o kadar akıllı ve dürüsttü ki, bu işe daha uygun biri yoktu.

Nisan ayının başlarına gelmiştik; ailenin mayısta eve dönmesi bekleniyordu. Hafif kupa arabası elden geçirilip hazırlanacaktı; Albay Blantyre birliğine dönmek zorunda olduğundan, Smith'in onu kupa arabasıyla kasabaya götürmesi ve arabayı bırakıp atla dönmesi kararlaştırıldı; bunun için de yanına bir eyer aldı, yolculuk için beni seçtiler. İstasyonda albay, Smith'in avucuna biraz para sıkıştırdı ve "Genç hanımına göz kulak ol Reuben ve binmeye heves eden her genç ukalanın Karayel'i hırpalamasına izin verme, onu hanımına sakla," diyerek vedalaştı.

Smith arabayı tamirciye bıraktı ve beni Beyaz Aslan Hanı'na götürdü. Seyise beni iyice doyurmasını ve saat dörtte yola çıkmak üzere hazır etmesini emretti. Gelirken ön nallarımdan birinin çivisi oynamıştı, fakat seyis saat dörde yaklaşına kadar bunu fark etmedi. Smith beşe kadar avluya gelmedi, sonra bazı eski arkadaşlarına rastladığını, altıya kadar yola çıkmayacağını söyledi. Seyis nalin çivisinden o zaman söz edip, nala baktırması gerekip gerekmediğini sordu.

"Hayır," dedi Smith, "eve varana kadar dayanır."

Bağıra çağıra ve umursamaz bir şekilde konuşuyordu. Nallarımızdaki çivilere baktırmamak hiç yapacağı şey değildi. Altıda da gelmedi, yedide de, sekizde de. Bana

seslendiğinde saat neredeyse dokuz olmuştu, sesi kaba ve yüksekti. Çok öfkeli görünüyordu, seyise hakaret etti ama niye hakaret ettiğini anlayamadım.

Han sahibi kapıda durup “Dikkat edin Bay Smith!” dedi. Ona öfkeyle söverek yanıt verdi. Daha kasabadan çıkmadan beni dörttnala kaldırdı; sık sık sertçe kırbaçlıyordu, oysa bütün hızımla gidiyordum. Daha ay çıkmamıştı, ortalık çok karanlıktı. Yollar yeni onarılmıştı ve taşlıydı. Taşların üzerinde bu hızla koşmak nalımı daha da gevşetti; gişe kapısının yanına geldiğimizde nalım düştü.

Smith’in aklı başında olsaydı, gidişimde bir terslik olduğunu fark ederdi; fakat hiçbir şeye dikkat edemeyecek kadar körkütük sarhoştı.

Gişeden sonra üzerine daha yeni taş dökülmüş uzun bir yol uzanıyordu; hiçbir atın tehlikesizce hızlı sürülemeyeceği büyük keskin taşlar. Bu yolda, tek nalım düşmüş durumda son hızımla dörttnala koşmaya zorlandım, bu arada da binicim kırbacıyla sırtımda yaralar açıyor, kontrolsüzce ağzından saçılan küfürlerle beni daha da hızlanmaya zorluyordu. Tabii nalsız ayağım korkunç bir acı içindeydi. Toynağım kırılıp etime kadar yarılmış, keskin taşlar içini çok kötü kesmişti.

Böyle devam etmek mümkün değildi, bu koşullar altında hiçbir at ayağını sağlam basamazdı, acı çok büyüktü. Tökezledim ve sert bir şekilde dizlerimin üzerine düştüm. Düşünce Smith üzerimden fırladı; çok hızlı gittiğim için çok şiddetli çarpmış olsa gerek. Kısa bir süre içinde ayağa kalktım, topallayarak yolun kenarına gittim, burada taş yoktu. Ay çalılıkların üzerinden yeni yükselmişti, ay ışığında birkaç metre ötemde yatan Smith’i görebiliyordum. Yerinden doğrulmadı, kalkmak için biraz çaba harcadı, sonra kuvvetli bir inilti duydum. Ben de inleyebilirdim, çünkü hem ayağımda hem de dizlerimde şiddetli bir acı vardı. Fakat atlar acılarına sessizce katlanmaya alışkındır. Hiç ses çıkarmadım, orada

durup dinledim. Smith'ten kuvvetli bir inilti daha geldi. Artık dolunayın ışığında yattığı halde hiçbir hareket göremiyordum. Ne ona ne de kendime bir yardımım dokunabiliyordu. Ama ah, kulak kesilip bir at, tekerlek veya ayak sesi bekledim durdum! Sakin, tatlı bir nisan gecesi idi. Bir bülbülün hafif şakıması dışında ses yoktu, ayın çevresindeki beyaz bulutlarla çalılığın üzerinde dolaşan kahverengi bir baykuş dışında hiçbir şey kımıldamıyordu. Bunlar bana, uzun zaman önce Çiftçi Grey'in evindeki güzel yeşil otlakta annemin yanında yattığım yaz gecelerini anımsattı.

XXVI

İşin Sonu

Çok uzakta bir atın ayak seslerini duyduğumda herhalde neredeyse gece yarısıydı. Ses bazen kayboluyor, sonra yeniden netleşiyor ve yaklaşıyordu. Earlshall'e giden yol konta ait fidanlıkların içinden geçiyordu. Ses o yönden geliyordu. Bizi aramaya gelen birisi olmasını umuyordum. Ses yaklaştıkça Zencefil'in ayak sesini seçebildiğime kuşku kalmadı. Biraz daha yaklaşıncı küçük tek atlı arabayla geldiğini anladım. Yüksek sesle kişnedim, Zencefil'in yanıt veren kişnesini ve adamların seslerini duyunca çok sevindim. Taşların üzerinden yavaş yavaş geldiler ve yerde yatan karaltının başında durdular.

Adamların biri yere atlayıp üzerine eğildi. "Bu Reuben!" dedi. "Kımıldamıyor."

Diğeri de peşinden Reuben'in üzerine eğildi. "Ölmüş," dedi. "Baksana elleri ne soğuk."

Onu kaldırdılar, fakat hayat belirtisi yoktu, saçları kan içindeydi. Tekrar yere koydular ve gelip bana baktılar. Hemen dizlerimdeki yaraları gördüler.

"Vay canına! At düşüp onu üzerinden atmış! Yağız atın bunu yapacağı kimin aklına gelirdi? Kim derdi ki düşecek! Reuben saatlerdir burada yatıyor olmalı! Atın buradan ayrılmamış olması da garip."

Sonra Robert beni yürütmeye çalıştı. Bir adım attım ama neredeyse tekrar düşüyordum.

“Bu da ne! Sadece dizleri değil, ayağı da yaralı; şuraya bak! Toynağı paramparça olmuş, düşmesine şaşmamak gerek, zavallı yaratık! Sana söyleyeyim Ned, korkarım Reuben’in akli başında değildi! Düşünsene, atı nalsız bu taşların üzerinde sürmüş! Akli başında olsa, kesinlikle böyle bir şey yapmazdı. Korkarım yine o eski hikâyeye. Zavallı Susan! Evime gelip Reuben döndü mü diye sorarken yüzü çok solgundu. Hiç endişeli değilmiş gibi yapıyordu; Reuben’i alıkoymuş olabilecek bir sürü şeyden bahsetti. Fakat yine de gidip onu karşılamam için yalvardı. Şimdi ne yapacağız? Hem Reuben’i hem de atı eve götürmemiz gerek; bu da hiç kolay olmayacak.”

Sonra karar verene kadar aralarında konuştular. Robert, seyis olarak, önüme düşüp beni yürütecekti, Ned de Reuben’i götürecekti. Gövdeyi arabaya yüklemek zordu, çünkü Zencefil’i tutacak kimse yoktu. Fakat o da neler olduğunun benim kadar farkındaydı ve hiç kımıldamadan taş gibi durdu. Bu dikkatimi çekti, çünkü Zencefil’in bir kusuru varsa, o da yerinde durma konusundaki sabırsızlığıydı.

Ned hüzün verici yüküyle ağır ağır yola koyuldu. Robert gelip ayağıma tekrar baktı, sonra mendilini çıkarıp sıkıca sardı ve beni eve götürdü. O gece yürüyüşünü hiç unutmayacağım, dört buçuk kilometreden fazlaydı. Robert beni çok yavaş yürüttü, ben de büyük acı içinde topallayıp sekerek elimden geldiği kadar yürüdüm. Bana acıdığına eminim, çünkü sık sık beni okşayıp, tatlı bir sesle konuşarak cesaret verdi.

Sonunda ahırdaki bölmeme ulaştım, biraz mısır yedim ve Robert dizlerimi ıslak bezlerle sardıktan sonra ateşini almak ve sabah veteriner görmeden temizlemek için ayağıma kepekten yapılmış bir yara lapası bağladı. Samanların üzerine uzanmayı başardım ve ağrıya karşın uyudum.

Ertesi gün, veteriner yaralarımı muayene ettikten sonra eklemim sakatlanmadığını umduğunu söyledi. Eğer eklemde sakatlık yoksa çalışmama bir engel yoktu, fakat yaranın izi kalacaktı. İyiye tedavi etmek için ellerinden geleni yaptıklarını sanıyorum, ama uzun ve ıstıraplı bir tedaviydi. Dizlerimde mantar gibi şişmiş et parçaları oluştu, sonra bunları kezzapla yaktılar. En sonunda iyileşince de her iki dizimin önüne bütün kılları döksün diye yakıcı bir sıvı sürdüler. Bunun bir nedeni vardı ve sanırım doğrudu.

Smith böyle ansızın öldüğü ve kimse nasıl olduğunu görmediği için bir soruşturma yapıldı. Beyaz Aslan Hanı'nın sahibi, seyis ve bir sürü başka insan handan yola çıktığında sarhoş olduğuna dair ifade verdiler. Gişedeki görevli kapıdan hızla dörtnele geçtiğini söyledi ve nalım taşların arasında bulundu. Yani olanlar son derece açıktı ve benim hiç suçum olmadığı anlaşıldı.

Herkes Susan'a acıyordu; neredeyse aklını yitirmiş gibiydi, "O kadar iyiydi, o kadar iyiydi ki! Hep o lanet içkiden; o lanet olası içkiyi neden satarlar? Ah Reuben, Reuben!" deyip duruyordu sürekli. Reuben gömülene kadar bunları söyledi durdu, sonra evi ve akrabası olmadığı için, altı küçük çocuğuyla birlikte uzun meşelerin yanındaki güzel evini bir kez daha bırakıp o büyük ve kasvetli Yoksullar Evi'ne gitmek zorunda kaldı.

XXVII

Perişan ve Tepetaklak

Dizlerim yeterince iyileşir iyileşmez beni bir iki aylığına küçük bir otağa saldılar; burada benden başka tek bir canlı yoktu. Özgürlük ve tatlı otlar hoşuma gitti ama başkalarıyla birlikte olmaya o kadar alışmıştım ki çok yalnızlık çektim. Zencefil'le çok sıkı arkadaş olmuştuk, onu çok arıyordum. Yoldan geçen atların nal seslerini duyunca kişniyordum ama genellikle yanıt almıyordum. Ta ki bir sabah kapı açılınca kadar... İçeriye kim girdi dersiniz, sevgili dostum Zencefil'in ta kendisi. Adam yularını çıkarıp Zencefil'i orada bıraktı. Sevinçle kişneyerek yanına koştum; ikimiz de bir araya geldiğimize memnunduk, ama çok geçmeden yanıma hoşça vakit geçirelim diye getirilmediğini öğrendim. Zencefil'in öyküsü burada anlatılamayacak kadar uzun, fakat sonuç olarak binilirken çok zorlanıp harap edilmiş, şimdi de dinlenmek fayda eder mi diye otağa salıverilmişti.

Lord George gençti, uyarılara kulak asmazdı. Sert ve haşın bir biniciydi, eline geçen her fırsatta ava çıkar, atını fazla sakınmazdı. Ben ahırdan ayrıldıktan kısa bir süre sonra bir engelli koşu düzenlenmiş, Lord George da katılmaya karar vermişti. Seyis kendisine Zencefil'in biraz yorgun olduğunu, yarışa girecek halde olmadığını söylediği halde buna kulak asmamış ve yarış günü Zencefil'i en iyi

atlardan geride kalmamaya zorlamıştı. Yürekli bir at olan Zencefil kendisini gücünün son damlasına kadar zorlamış, yarışı ilk üç at arasında bitirmişti. Fakat ciğerleri zarar görmüş, ayrıca Lord George, Zencefil için çok ağır olduğundan beli de incinmişti. “İşte,” dedi Zencefil, “halimize bak: Gençliğimizin ve gücümüzün doruğunda harap edilmiş durumdayız; sen bir sarhoş, ben de bir ahmak tarafından. Buna katlanmak zor.” İkimiz de eskisi gibi olmadığımızı hissediyorduk. Ancak bu, birlikte olmaktan aldığımız keyfi bozmadı. Bir zamanlar yaptığımız gibi dörtnala etrafta koşturmadık ama birlikte otladık, yerlere uzandık ve ıhlamur ağaçlarından birinin gölgesinde, burun buruna saatlerce durduk. Aile kentten dönene kadar zamanımızı böyle geçirdik.

Bir gün kontun yanında York’la otlığa geldiğini gördük. Gelenlerin kim olduğunu görünce ıhlamur ağacımızın altında kımıldamadan durup yaklaşmalarını bekledik. Bizi dikkatle incelediler. Kont çok sinirlenmişti.

“İşte yok yere çöpe giden üç yüz sterlin,” dedi, “fakat en çok canımı sıkan, sevgili dostumun yanımda iyi bir yuva sahibi olacağını sandığı atlarının harap edilmiş olması. Kısrağa bir yıl süre verelim, bakalım nasıl olacak. Fakat yağız atı satmak zorundayız. Çok yazık ama dizleri bu hale gelmiş bir atı ahırlarımda tutamam.”

“Tabii efendim, tutamazsınız,” dedi York. “Fakat ona görünüşünün fazla önemli olmadığı, iyi bakılacağı bir yer bulunabilir. Bath’ta at besleyip kiralayan, at ahırları ve arabaları olan bir adam tanıyorum. Genellikle düşük fiyata iyi at almak ister. Atlarına iyi baktığını biliyorum. Atınız soruşturmada aklandı, karakterinde de bir sorun yok; kont hazretlerinin veya benim tavsiyem onun için yeterli olacaktır.”

“Ona yazsan iyi olur York. Benim için paradan çok, iyi bir yer olması önemli.”

Bu konuşmadan sonra yanımızdan ayrıldılar.

“Yakında seni götürecekler,” dedi Zencefil, “ve ben tek dostumu kaybedeceğim; büyük ihtimalle birbirimizi bir daha hiç göremeyeceğiz. Dünya ne kötü!”

Bir hafta kadar sonra, Robert elinde bir yularla otağa geldi. Yuları başıma geçirip beni götürdü. Zencefil’le vedalaşamadım; beni götürürlerken birbirimize kişnedik. Zencefil telaşla çit boyunca koşarak nal seslerimi duyduğu sürece bana seslendi.

Kiralık at besleyen adam York’un tavsiyesiyle beni satın aldı. Oraya trenle gitmek zorundaydım. Bu benim için yeni bir şeydi ve ilk defasında epey cesaret gerektiriyordu. Fakat trenin çıkardığı seslerin, koşuşturmacanın, düdüklerin ve hepsinden çok da içinde durduğum bölmedeki sarsıntının bana önemli bir zararı dokunmadığını görünce sakinleştim.

Yolculuğum sona erdiğinde kendimi rahat sayılabilecek bir ahırda buldum, bana iyi bakıyorlardı. Bu ahırlar alışkın olduğum kadar havadar ve güzel değildi. Bölmeler düz değil, eğimli bir zemin üzerine kurulmuştu ve başım yemliğe bağlı tutulduğu için eğimli zemin üzerinde hep ayakta durmak zorunda kalıyordum, bu da çok yorucuydu. Atların rahatça durabildikleri ve dönüp hareket edebildikleri zaman daha fazla çalışabildiklerini insanlar henüz anlamamış gibi. İyi besleniyor, iyi tımar ediliyordum ve sahibimiz genel olarak bize elinden geldiği kadar özen gösteriyordu sanırım. Oldukça fazla atı ve çeşit çeşit arabası vardı, bunları dışarıya kiraliyordu. Bazen arabaları kendi adamları sürüyordu; bazen de at ve arabayı kiralayan baylar ve hanımlar, kendileri sürüyorlardı.

XXVIII

Bir İş Atı ve Sürücüleri

O güne kadar beni hep en azından araba kullanmayı bilen insanlar sürmüştü. Fakat burada biz atların katlanmak zorunda bırakıldığı her tür kötü ve cahilce sürücülük hakkında bilgi ve görgü edinecektim, çünkü bir “iş atıydım” ve isteyen her tür insana kiralanıyordum. İyi huylu ve yumuşak olduğum için, cahil sürücülere sanırım diğer atlardan fazla kiralanıyordum, çünkü bana güvenebiliyorlardı. Karşılaştığım bütün farklı sürüş tarzlarını anlatmak çok uzun sürer, ama birkaçından söz edeceğim.

İlk olarak, dizgini sıkı tutan sürücüler vardır; bunlar her şeyin dizginleri olabildiğince sıkı tutmalarına bağlı olduğunu sanırlar; atın ağzına uyguladıkları kuvveti hiç azaltmaz, ata en ufak bir hareket özgürlüğü tanımazlar. Sürekli “ata tam hâkim olmaktan” ve “atı ayakta tutmak”tan söz ederler; at zaten kendi başına ayakta durmak üzere yaratılmamış gibi.

Böyle asılmak, tam da bunlar gibi sürücüler yüzünden ağızları nasırlaşmış, duyarsızlaşmış zavallı ve düşkün bazı atlara biraz destek olabilir. Fakat kendi bacaklarına güvenebilen, ağızı duyarlı ve rahatlıkla yönlendirilebilen bir ata bunu yapmak hem işkencedir hem de aptallık.

Sonra dizginleri gevşek tutan, sırtımıza bırakıp, ellerini tembelce dizlerinin üstüne koyan sürücüler vardır. Ansızın

bir şey olsa, bu bayların ata hâkim olması tabii ki olanaksızdır. At ürker, irkilir veya tökezlerse, iş işten geçip ne olacaksa olana kadar bu beyler ortada olmaz, ne kendilerine bir yardımları dokunur ne de ata. Tabii kendi adıma buna hiçbir itirazım yoktu; çünkü ürkmek veya tökezlemek gibi bir alışkanlığım yoktu, sürücümünden sadece yönlendirme ve cesaret verici söz beklerdim. Yine de at yokuş aşağı giderken dizgini biraz hissetmek, sürücüsünün uyumadığını bilmek ister.

Hem ayrıca, baştan savma sürüş, ata kötü alışkanlıklar kazandırır ve çoğunlukla onu tembelleştirir. Sürücüsü değiştiğinde de, at bu alışkanlıkları kamçı zoruyla, acı ve sıkıntıyla bırakmak zorunda kalır. Bay Gordon her zaman en iyi şekilde yürümemizi ve en iyi şekilde davranmamızı beklerdi. “Bir atı şımartıp kötü alışkanlıklar edinmesine izin vermek, bir çocuğu şımartmak kadar yanlış bir şeydir, her ikisi de daha sonra bunun acısını çeker,” derdi.

Ayrıca bu sürücüler genellikle tam anlamıyla dikkatsiz olur, atlarından başka her şeye bakarlar. Bir gün faytonla bunlardan biriyle çıktım. Arkada bir hanım ve iki çocuk vardı. Yola çıkarken dizginleri pat pat çırpı ve tabii kırbaçla sırtımda hiç gereksiz birkaç iz açtı, oysa normal bir hızla yola koyulmuştum. Yolda büyük bir onarım çalışması yapılıyordu, yeni taş döşemedikleri yerlerde bile, ortalığa saçılmış bir sürü taş vardı. Sürücüm gülüyor, arabadaki kadınla ve çocuklarla şakalaşıyor, sağımızdaki solumuzdaki yerlerden söz ediyordu. Ama atına dikkat etmek veya yolun düzgün kısmından gitmek gibi bir derdi yoktu. Dolayısıyla ön ayaklarımdan birine bir taş giriverdi.

Şimdi, eğer Bay Gordon, John veya aslında herhangi bir iyi sürücü olmuş olsaydı, üç adım atmama kalmadan bir terslik olduğunu fark ederdi. Hava karanlık bile olsa deneyimli bir el adımlarımda bir terslik olduğunu dizginden hisseder, inip taşı çıkarırdı. Fakat taş her adımda nalımla

toynağımın arasına daha çok sıkışırken, bu adam gülmeye ve konuşmaya devam etti. Taşın ayağıma saplanan kısmı sivri, dışı yuvarlaktı. Herkesin bildiği gibi, bu bir ata girebilecek en tehlikeli ve tökezleyip düşmesine en fazla yol açabilecek taş türüdür.

Adamın gözleri mi bozuktu yoksa sadece çok dikkatsiz miydi bilemiyorum, ama hiçbir şeyin farkına varmadan beni ayağımda o taşla bir kilometre daha sürdü. Artık acıdan öyle topallamaya başlamıştım ki, sonunda durumu görüp seslendi: “Hah işe bak! Bize total bir at vermişler! Ne rezalet!”

Sonra, “Haydi bakalım, beni kandırıp, kaytarmaya çalışma. Daha yolumuz var. Topallayıp tembellik etmenin yararı yok,” diyerek dizginleri çarptı, kamçıyla girişti.

Tam bu sırada kahverengi bir at üzerinde bir çiftçi yaklaştı, şapkasını kaldırıp yanımızda durdu.

“Affedersiniz beyim,” dedi, “fakat sanırım atınızın bir sorunu var, sanki nalına taş girmiş gibi yürüyor. İzin verirseniz ayaklarına bir bakayım; bu ortaya saçılmış taşlar atlar için çok tehlikeli.”

“Atı kiraladık,” dedi sürücüm, “nesi var bilmiyorum ama böyle total bir hayvanı yola çıkarmak bir rezalet.”

Çiftçi atından indi, atının dizginini koluna geçirip ayağımlı kaldırdı.

“Aman Tanrım, taş girmiş! Total ha! Olmasa şaşarım!”

Önce eliyle çıkarmaya çalıştı, fakat taş artık iyice saplanmış olduğu için, cebinden taşı çekmek için bir alet çıkardı, büyük bir dikkatle ve biraz güçlkle taşı çıkardı. Sonra yukarı tutarak, “İşte, atınızın ayağına giren taş, düşüp bir de dizlerini kırmamış olması mucize!”

“Hayret!” dedi sürücüm, “Garip iş! Atların ayağına taş girdiğini bilmiyordum!”

“Bilmiyor muydunuz?” dedi çiftçi burun kıvrarak. “Tabii ki girer, en iyi atların ayağına bile girer ve böyle yol-

larda ellerinden bir şey de gelmez. Eğer atınızı sakatlamak istemiyorsanız dikkat edip, taş girince hemen çıkartmanız gerekir. Atın ayağı çok berelenmiş,” dedi ayağımı yavaşça yere koyup beni okşayarak. “İzninizle bir tavsiyem olacak beyim, bir süre yavaş sürün. Ayak çok yaralanmış, topallaması hemen geçmez.”

Sonra atına atladı, kadını şapkasıyla selamladı ve uzaklaştı.

O gidince sürücüm dizginleri çırpmaya ve kırbacıyla koşumlara vurmaya başladı. Bundan yola devam etmemi istediğini anladım ve tabii yürüdüm. Taşın çıktığına memnundum ama canım hâlâ epey yanıyordu.

İşte biz iş atları sık sık bu tür olaylarla karşılaşılıyorduk.

XXIX

İşçi Sınıfı

Sonra bir de lokomotif stili sürücülük var. Bu sürücüler çoğunlukla hiç at sahibi olmamış ve genellikle trenle yolculuk etmiş kentlilerdir.

Atın lokomotife benzer, ama daha küçük bir şey olduğunu sanıyor gibidirler. Bir kez parası ödendi mi, atın diledikleri kadar uzun yola, diledikleri kadar hızlı ve diledikleri kadar ağır bir yükle gitmek zorunda olduğunu düşünürler. Yollar ister çamur ve balçık içinde, ister kuru ve iyi olsun; ister taşlı veya düzgün, ister yokuş aşağı ya da yokuş yukarı olsun hiç fark etmez; at hiç dinlendirilmeden ve düşünülmeden hep aynı hızla gitmek zorundadır.

Bu insanlar dik bir yokuşta inip yürümeyi hiç akıllarına getirmezler. Hayır, olur mu hiç, binmek için para verirler, o zaman bineceklerdir. At mı? Ah, o buna alışıktır! İnsanları yokuş yukarı da çekmeyeceklerse, atlar neye yarar? Yürümek ha! Gerçekten hoş bir şaka! Ve kırbaç işler, dizginler çarpılır ve kaba bir ses sık sık bağırarak azarlar: “Yürü seni tembel hayvan!” Sonra kırbaç bir daha şaklar ve bütün bunlar, biz çok kötü hırpalandığımız ve moralsiz olduğumuz halde hiç yakınmadan itaat edip, bütün gayretimizle ilerlemeye çabalarken olur.

Bu lokomotif gibi sürme stili bizi en fazla yıpratın tarzıdır. Bunlardan bazılarıyla on beş kilometre gitmektense,

düşünceli ve iyi bir sürücüyle otuz kilometre gitmeyi yeğlerim; benden çok daha az şey götürür.

Bir başka şey de, ne kadar dik bir yokuş inersek inelim genellikle fren çarığını kullanmazlar ve bu yüzden bazen kötü kazalar olur; kullandıklarında da çoğunlukla tepeden indikten sonra çıkarmayı unuturlar. Birkaç kez arabayı bir sonraki yokuşun yarısına kadar, tekerleklerden biri fren çarığına sımsıkı takılı halde çekmek zorunda kaldım; sürücümün aklına gelinceye kadar. At için bu da çok yorucudur.

Bir de, bu işçi sınıfından insanlar, beyefendiler gibi yola rahat bir tempoda çıkmak yerine, genellikle daha ahırın avlusundan son hızla yola koyulurlar. Durmak istediklerindeyse önce bizi kırbaçlar, sonra da dizginlere öyle ani asılırlar ki kalçalarımızın üzerine oturmamıza ramak kalır, gem de ağzımızı yırtar. Buna fiyakalı duruş derler! Bir viraj alırken, bunu sanki yolun karşı tarafı ve kendi tarafları diye bir şey yokmuş gibi yaparlar.

Çok iyi hatırlıyorum, bir bahar akşamıydı, Rory'yle bütün gün dışarıda çalışmıştık (bir çift at istendiğinde genellikle benimle çıkan attı Rory, iyi ve dürüst bir arkadaş). Kendi sürücümüzle çıkmış, bize karşı hep düşünceli ve nazik davrandığı için çok hoş bir gün geçirmiştik. Gün batarken hızlı bir tempoda eve dönüyorduk. Yolumuz sola sert bir dönüş yapıyordu, fakat çit tarafında bulunduğumuz ve geçecek bol bol yer olduğu için sürücümüz bizi yavaşlatmadı. Dönemece yaklaşırken yokuş aşağı hızla yaklaşan bir at ve iki tekerleğin gürültüsünü duydum. Çit yüksekti ve bir şey göremiyordum, bir anda çarpıştık. Şansıma ben çit tarafındaydım. Rory araba okunun sağındaydı ve kendisini koruyacak hiçbir şey yoktu. Karşı taraftaki sürücü dosdoğru dönemecin köşesini hizalamıştı, bizi görünce yolun kendi tarafına geçecek zamanı olmadı. Bütün darbeyi Rory aldı. İki tekerlekli arabanın oku göğsüne girdi. Hiç aklımdan çıkmayacak bir çığlık atarak sırtüstü düştü. Karşı taraftaki

at kalçasının üstüne devrildi, bir ok kırıldı. Karşıdaki atın, gençlerin pek sevdiği, iki yüksek tekerlekli arabalardan birine koşulu, bizim ahırlardan bir at olduğu anlaşıldı.

Sürücü yolun hangi tarafının kendisine ait olduğunu bile bilmeyen, bilse bile aldırmayan cahillerden biriydi. Öbür tarafta da eti parçalanmış, kanı yerlere akan zavallı Rory vardı. Biraz daha yandan batsa öldürürdü dediler ki, ölseydi zavallı için kurtuluş olacaktı.

Yarasının iyileşmesi çok uzun sürdü, sonra da kömür arabalarında kullanılmak üzere satıldı. O dik tepelerden aşağı ve yukarı kömür arabası çekmek; bunun ne demek olduğunu bir tek atlar bilir. Orada gördüğüm bazı manzaraları, arkasında ağır yüklü, fren çarığı takılamayan iki tekerlekli bir arabayla o dik yokuşlardan inmek zorunda olan atları şimdi hatırladığımda bile içim sızlar.

Rory sakatlandıktan sonra arabaya çoğunlukla, benimkine bitişik bölmede kalan Peggy adında bir kısrakla çıkıyordum. Peggy güçlü, iri yapılı bir hayvandı, çok güzel koyu lekeleri olan parlak boz donluydu, kuyruğu ve yelesi kahverengiydi. Soylu bir at değildi ama çok güzeldi; olağanüstü yumuşak huylu ve isteneni yapmaya hevesliydi. Yine de gözlerinde endişeli bir bakış vardı; bundan da başından bazı zorluklar geçtiğini anladım. Birlikte ilk çıktığımızda temposu bana çok garip geldi. Yarı tırıs, yarı eşkin üç dört adım gidiyor, sonra hafifçe ileri atılıyordu.

Bu birlikte koşulduğu atlar için çok tatsız bir şeydi, hop oturup hop kalkar gibi, rahatsızlık verici bir durum yaratıyordu. Ahıra dönünce bu garip ve uyumsuz yürüyüşünün nedenini sordum.

“Ah,” dedi sıkıntılı bir şekilde, “biliyorum yürüyüşüm çok kötü, ama ne yapayım? İşin aslı suç bende değil, bacaklarım çok kısa da ondan oluyor. Omuzlarım senin kadar yüksek, ama senin bacaklarının dizden yukarısı benimkinden sekiz-on santim daha uzun ve tabii sen çok daha

büyük adım atıp çok daha hızlı gidebiliyorsun. Kendimi ben yaratmadım; keşke yaratabilseydim, uzun bacaklı olabilirdim o zaman. Başıma gelen her şeyin nedeni bacaklarımın kısalığı,” dedi Peggy ümitsizlik dolu bir sesle.

“Ama nasıl olur,” dedim, “o kadar güçlü, iyi huylu ve istekliyen?”

“Oluyor işte,” dedi, “adamlar öyle hızlı sürüyor ki, diğer atlara yetişemediğin zaman kamçı geliyor, sürekli kamçı, kamçı. Onun için yetişebildiğim kadar yetişmek zorunda kaldım ve bu çirkin, değişken adım yerleşti. Her zaman böyle değildim. İlk sahibimle yaşarken güzel, normal bir tırıs giderdim, ama onun böyle acelesi yoktu. Taşrada genç bir din adamıydı, çok iyi yürekli bir efendiydi. Birbirinden epey uzakta iki kilisede görev yapıyordu, çok işi vardı, fakat hiçbir zaman daha hızlı gitmedim diye beni azarlamadı da kamçılama da. Beni çok severdi. Keşke şimdi onunla birlikte olabilseydim, ama oradan ayrılıp büyük bir kente gitmek zorunda kaldı, ben de bir çiftçiye satıldım.

Bildiğin gibi bazı çiftçiler çok iyi efendilerdir, fakat bu kalitesiz biriydi. İyi at, iyi sürücülük umurunda değildi, aklı fikri hızlı gitmekteydi. Elimden geldiği kadar hızlı giderdim ama bunu beğenmez, sürekli kırbaçlardı; yetişmek için ileri sıçrama alışkanlığını bu yüzden edindim. Pazar kurulduğu geceler, handa çok geç saatlere kadar kalır, sonra eve kadar dörtmala sürerdi.

Karanlık bir gece her zamanki gibi dörtmala eve gidiyorduk, birden tekerlek yolda büyük, ağır bir şeye çarptı ve araba anında devrildi. Arabadan fırlayıp düştü, kolu ve birkaç kaburgası kırıldı sanırım. Her neyse, bu da oradaki hayatımın sonu oldu, buna hiç üzülmedim. Fakat görüyorsun, adamlar hızlı gitmek zorunda oldukça, benim başıma her yerde aynı şey gelecek. Keşke bacaklarım daha uzun olsaydı!”

Zavallı Peggy! Onun için çok üzülmüştüm, onu rahatlatacak bir şey söyleyemiyordum, çünkü hızlı atların yanına

koşulmanın ağır tempolu atlar için ne kadar zor olduğunu biliyordum. Bütün kırbaçlar onların payına düşer ve ellerinden bir şey gelmez.

Peggy genellikle faytona koşuluyordu; çok yumuşakbaşlı olduğu için bazı hanımlar onu çok severdi. Bir süre sonra da kendi arabalarını kendileri süren, güvenilir, iyi bir at isteyen iki hanıma satıldı.

Kırlarda ona pek çok kez rastladım; güzel, düzgün bir tempoda gidiyor, bir atın olabileceği kadar neşeli ve halinden memnun görünüyordu. Onu böyle gördüğüme çok sevinmiştim, iyi bir yeri hak ediyordu.

Peggy bizden ayrıldıktan sonra yerine başka bir at geldi. Genç bir attı, ürktüğü ve irkildiği için kötü bir isim yapmış, bu yüzden iyi bir evden olmuştu. Neden ürktüğünü sordum.

“Pek bilmiyorum,” dedi, “küçükken ürkektim, birkaç kez çok korkmuştum, yabancı bir şey görünce de dönüp bakardım –biliyorsun at gözlükleri varken, dönüp bakmadan bir şeyin ne olduğunu görüp anlamak mümkün değil,– dönüp bakınca da sahibim beni hep kırbaçlardı; kırbaçlanınca da yürümeye devam ederdim, ama korkum geçmezdi. Herhalde etrafıma sakın sakın bakmama ve bana zarar verecek bir şey olmadığını görmeme izin verseydi her şeye alışırdım. Bir gün yaşlı bir beyefendi de onunla birlikte arabadaydı. Hemen yanımdan büyük bir parça beyaz kâğıt veya çaput uçtu. Ürktüm ve ileri doğru sıçradım. Sahibim her zamanki gibi beni iyice kamçıladi ama yaşlı adam bağırdı, ‘Yanlış yapıyorsun! Yanlış yapıyorsun! Ürktü diye asla kamçılama bir atı. Korktuğu için ürküyor, sen de onu daha çok korkutuyor ve alışkanlığını pekiştiriyorsun.’ Yani sanırım herkes böyle davranmıyor. Sırf ürkmek için ürkmediğime eminim; fakat hiçbir şeye alışma şansı tanınmamışsa neyin tehlikeli olup neyin olmadığını nereden bileceksin? Tanıdığım şeylerden korkmam. Geyiklerin olduğu bir korulukta büyüdüm. Tabii geyikleri, koyun ve inekleri tanıdığım kadar iyi tanıyordum.

Ama geyik sık rastlanan bir şey değildir. Geyikten korkan ve geyiklerin olduğu bir çayırdan geçinceye kadar epey patırtı çıkaran pek çok akli başında at biliyorum.”

Arkadaşımın söylediklerinin doğru olduğunu biliyordum, keşke her genç atın Çiftçi Grey ve Bay Gordon kadar iyi sahipleri olsaydı diye düşündüm.

Tabii zaman zaman iyi sürücülere de rastlıyorduk. Hatırlıyorum, bir sabah iki tekerlekli hafif arabaya koşmuş ve Pulteney Caddesi’nde bir eve götürülmüştüm. Evden iki adam çıktı; uzun boylusu gelip başımda durdu, geme ve dizgine baktı, hamudu eliyle yoklayıp rahat olup olmadığını kontrol etti.

“Sence bu atın suluk zincirine ihtiyacı var mı?” diye sordu seyise.

“Ne desem,” dedi adam, “bana kalırsa onsuz da iyi gider, sıra dışı, duyarlı bir ağzı var. Canlı ve enerji dolu ama hiçbir kötü huyu yok; ne var ki insanlar genellikle suluk zinciri istiyorlar.”

“Ben istemiyorum,” dedi beyefendi, “bana bir iyilik yap da çıkar şunu ve dizgini yanağından tuttur. Uzun yolculukta ağzın rahat olması çok iyidir, öyle değil mi dostum?” dedi boynumu okşayarak.

Sonra dizginleri aldı, ikisi de bindiler. Beni nasıl usul usul çevirdiğini hatırlıyorum, dizgini hafifçe dokundurdu, kırbacı arkama değdirdi ve yola çıktık.

Boynumu dikip, en iyi tempomla yola koyuldum. Arkamda iyi bir atın nasıl sürülmesi gerektiğini bilen biri olduğunu anlamıştım. Eski günlerdeki gibiydi, çok keyiflenmişim.

Bu beyefendi beni çok sevmişti ve beni eyerle de birçok kez denedikten sonra, sahibimi beni güvenli ve güzel bir binek atı isteyen bir arkadaşına satmaya razı etti. Gerçekten öyle oldu ve o yaz Bay Barry’ye satıldım.

XXX

Bir Hırsız

Yeni sahibim bekârdı. Bath'ta yaşıyor ve çok çalışıyordu. Doktoru at binerek biraz spor yapmasını tavsiye etmiş, o da beni bu amaçla almıştı. Kaldığı yere yakın bir ahır kiralamış, seyis olarak da Arakçı adında birini tuttu. Sahibimin atlar hakkında bilgisi çok azdı, fakat bana iyi davranıyordu. Sahibimin bilmediği koşullar olmasa, burası benim için iyi ve rahat bir yer olacaktı. En iyi cins saman, bol bol yulaf, ezilmiş fasulye ve kepek ile yeterince burçak veya delice otu sipariş etti. Sahibimin siparişi verdiğini duydum, onun için bol güzel yem olduğunu biliyor, rahatıma diyecek olmadığını düşünüyordum.

Birkaç gün her şey yolunda gitti. Seyisimin işini bildiğini gördüm. Ahırını temiz tutuyor, havadar olmasına dikkat ediyor, beni güzelce tımar ediyordu ve her zaman sevecendi. Daha önce Bath'taki büyük otellerin birinde seyislik yaparken, o işi bırakıp pazar için meyve ve sebze yetiştirmeye başlamıştı. Karısı da satmak için tavuk ve tavşan yetiştiriyordu. Bir süre sonra yulafımın çok azaldığını fark ettim. Fasulyem vardı ama kepeğime yulaf yerine fasulye karıştırıyorlardı, yulaf çok az, olması gerekenin en fazla dörtte biri kadardı. İki üç hafta içinde bu durum gücümü ve enerjimi olumsuz olarak etkilemeye başladı. Otlı yem çok güzeldi

ama tahıl olmadan kondisyonumu korumama yetmiyordu. Ancak şikâyet etmeme, ihtiyaçlarımı anlatmama olanak yoktu. Onun için bu durum iki ay kadar sürdü; sahibimin bir sorun olduğunu anlamamasına şaşıyordum. Ancak bir öğleden sonra sırtıma atlayıp kent dışına, Wells yolunda oturan bir çiftçi arkadaşını görmeye gitti. Bu adam atlardan iyi anlıyordu, sahibime hoş geldin dedikten sonra, bana bir göz atıp şöyle dedi:

“Barry, bana atın ilk aldığın zamanki kadar iyi görünmüyor gibi geldi; iyi mi?”

“Evet, iyi galiba,” dedi sahibim, “ama eskisi kadar canlı değil; seyisim atların sonbaharda hep keyifsiz ve zayıf olduklarını, bunun normal olduğunu söyledi.”

“Sonbaharmış! Külahıma anlatsın!” dedi çiftçi, “Üstelik daha ağustostayız. Ve sendeki kadar hafif işte çalıştırılan ve iyi yemle beslenen bir at, sonbahar bile olsa böyle güçten düşmemeli. Ne yem veriyorsun?”

Sahibim anlattı. Diğeri başını yavaş yavaş salladı, sonra beni elleriyle yoklamaya başladı.

“Aldığın tahılı kim yiyor bilemem dostum, ama yanılmıyorsa atına verilmiyor. Çok mu hızlı geldin?”

“Hayır! Çok yavaş geldik.”

“Bak, elini şuraya koy,” dedi, elini boynumda ve omzumda dolaştırarak, “çayırdan yeni kalkmış bir at kadar sıcak ve nemli. Ahırına biraz daha çok dikkat etmeni tavsiye ederim. Kuşkuculuğu hiç sevmem ve Tanrı’ya şükür kuşku lanmak için hiç nedenim yok, burada olayım olmayayım, adamlarıma güvenirim. Fakat dilsiz bir hayvanın yiyeceğini çalacak kadar çok aşağılık ve acımasız serseriler var. Bu işi araştırmalısın.” Beni almaya gelen adamına döndü: “Bu atı dövülmüş yulafla iyi bir yemle, hiç cimrilik etme.”

“Dilsiz hayvan!” Evet dilsiziz; konuşabilseydim, aldığı yulafın nereye gittiğini efendime anlatabilirdim. Seyisim her sabah saat altı sularında gelirdi, yanında da hep elinde üstü

örtülü bir sepet taşıyan küçük bir çocuk. Babasıyla birlikte tahılın depolandığı koşum odasına girerlerdi. Kapı açık olduğu zaman, bidondan aldıkları yulafı küçük bir torbaya doldurduklarını görürdüm, sonra çocuk giderdi.

Bunun üzerinden beş altı sabah geçti, tam çocuk ahırdan çıkmıştı ki, kapı itilerek açıldı ve içeriye çocuğu kolundan kavramış bir polis girdi. Arkasından bir başka polis daha geldi, kapıyı içeriden kilitledi ve “Göster bakalım, baban tavşanlarının yemini nereye koyuyor,” dedi.

Çocuk çok korkmuş görünüyordu, ağlamaya başladı. Fakat kurtuluş yoktu; polisleri tahıl bidonuna götürdü. Polis burada çocuğun sepetinde buldukları yulaf dolu torba gibi boş bir torba daha buldu.

Arakçı o sırada ayaklarımı temizliyordu, hemen onu da yakaladılar; epey yaygara ettiyse de onu alıp çocukla birlikte götürdüler. Sonradan çocuğun suçlu bulunmadığını, fakat adamın iki ay hapse mahkûm edildiğini duydum.

XXXI

Bir Şarlattan

Sahibim hemen uygun birini bulamadı ama birkaç gün sonra yeni seyisim geldi. Uzun boylu, oldukça yakışıklı biriydi, ama seyis kılığında bir şarlattan varsa, o da Alfred Smirk adlı bu adamdan başkası değildi. Bana karşı çok kibardı ve hiç kötü davranmadı. Hatta sahibimin göreceğini bildiği zaman bol bol okşar severdi. Güzel görüneyim diye beni kapıya çıkarmadan hep yelemi ve kuyruğumu suyla ıslatıp fırçalar, toynaklarımı yağlardı. Fakat iş ayaklarımı temizlemeye, nallarımı kontrol etmeye veya beni iyice tımar etmeye gelince bunları hiç düşünmezdi, sanki karşısında bir at değil de inek vardı. Gemimi paslı, eyerimi nemli ve kuskunumu kaskatı bırakırdı.

Alfred Smirk, çok yakışıklı olduğunu sanıyordu. Koşum odasındaki aynanın önünde saç, favorileri ve kravatıyla uzun uzun uğraşırdı. Efendisi kendisine bir şey söylediği zaman yanıtı hep, “Evet efendim, evet efendim,” olur, her kelimenin sonunda şapkasına dokunurdu. Herkes onun çok becerikli bir genç olduğunu, Bay Barry’nin onu tuttuğu için çok şanslı sayılacağını sanıyordu. Bana soracak olursanız, gördüğüm en tembel, en kendini beğenmiş adamdı. Tabii bana kötü davranmaması çok iyi bir şeydi ama bir atın bundan fazlasına ihtiyacı vardır. Bölmemde bağlı tutulmu-

yordum ve eğer seyis orayı temizlemeyecek kadar tembel olmasaydı çok rahat edebilirdim. Hiç saman saplarının tamamını alıp değiştirmezdi, altta kalanlar çok kötü kokuyordu. Çıkan ağır koku ve buhar gözlerimi sulandırıyor, yakıyordu, yemimi artık iştahla yiyemez olmuştum.

Bir gün sahibim içeri girdi ve “Alfred, ahırda çok ağır bir koku var, o bölmeyi iyice silip bol suyla yıkaman gerekmez mi?” dedi.

“Peki efendim,” dedi şapkasına dokunarak, “isterseniz yapayım efendim ama atın bölmesine su dökmek biraz tehlikelidir, hemen üşütür efendim. Ona zarar verecek bir şey yapmak istemem, ama siz istiyorsanız yapayım efendim.”

“Pekâlâ,” dedi sahibim, “üşütmesini istemem ama bu ahırın kokusu hoşuma gitmedi, acaba lağım borusunda bir sorun mu var?”

“Siz söyleyince aklıma geldi efendim, borudan bazen kötü bir koku geliyor galiba; bir bozukluk olabilir efendim.”

“Öyleyse bir usta çağır da baksın,” dedi sahibim.

“Peki efendim, gösteririm.”

Usta geldi, bir sürü tuğlayı söktü, herhangi bir bozukluk bulmadı. Biraz kireç döktü ve sahibimden beş şilin aldı, bölmem yine her zamanki kadar kötü kokuyordu. Ama hepsi bu kadar da değildi; ıslak saman saplarının üstünde dura dura ayaklarım kötüledi, hassaslaştı. Bir gün sahibim, “Bu atın nesi var bilmiyorum, çok sarsak yürüyor. Bazen tökezleyecek diye korkuyorum,” dedi.

“Evet efendim,” diye yanıt verdi Alfred, “idman yaptırırken aynı şey benim de dikkatimi çekti.”

İşin aslı, seyis bana hemen hemen hiç idman yaptırmazdı; sahibimin işleri olduğu zaman, günlerce ayaklarımı hiç çalıştırmadan duruyordum, ama sanki ağır iş yapıyormuşum gibi besin değeri yüksek yem veriliyordu. Bu durum sağlığımı bozuyor, bazen ağır ve keyifsiz ama genellikle

huzursuz ve sinirli olmama yol açıyordu. Bana bir kez bile sakinleştirici etki yapacak yeşillik veya kepek lapası vermedi, çünkü kendini beğenmiş olduğu kadar cahildi. İdman yaptırmak veya yemimi değiştirmek yerine, bana katı ve sıvı ilaç verirdi. İçmenin zorluğu bir yana, bunlar midemi bulandırır, beni rahatsız ederdi.

Ayaklarım o kadar hassaslaşmıştı ki, bir gün sırtımda sahibim tırıs giderken yeni döşenmiş taşlar üzerinde iki kez ciddi olarak tökezledim. Bunun üzerine Lansdown'dan kente girerken, veterinerine uğradı ve bana bir bakmasını istedi. Adam ayaklarımı birer birer kaldırıp muayene etti. Sonra ayağa kalktı ve ellerini birbirine vurup temizleyerek, "Atınız 'pamukçuk' olmuş," dedi, "hem de kötü. Ayakları çok hassas, düşmemiş olması bir şans. Seyisinizin şimdiye kadar fark etmemesine şaşırdım. Bu pis, çöpleri tam temizlenmeyen ahırlarda görülen bir hastalık. Atınızı yarın buraya yollayın, toynaklarını tedavi edeyim, adaminıza da vereceğim merhemi nasıl kullanacağını anlatayım."

Ertesi gün ayaklarım iyice temizlendi ve sert bir merhem emdirilmiş kıtıkla dolduruldu. Çok nahoş bir işti.

Veteriner bölmemdeki saman yaygısının her gün temizlenip atılmasını ve zeminin çok temiz tutulmasını emretti. Sonra ayaklarım yeniden iyileşene kadar bana kepek lapasıyla biraz yeşillik verilecek, fazla tahıl verilmeyecekti. Bu tedaviyle kısa sürede yeniden gücüm kuvvetim yerine geldi, fakat seyisleri tarafından iki kez aldatılmak Bay Barry'yi çok kızdırmıştı. At beslemekten vazgeçmeye ve bineceği zaman at kiralamaya karar verdi. Ayaklarım iyice iyileşene kadar bana baktılar, sonra yeniden satıldım.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

XXXII

At Panayırı

At panayırları kaybedecek bir şeyi olmayanlar için kuşkusuz çok eğlenceli yerlerdir; en azından görülecek çok şey vardır.

Taşradan, bataklık bölgelerden çıkıp yeni gelmiş sıra sıra genç at, en fazla Şenbacak uzunluğunda, kabarık tüylü bir sürü küçük Gal midillisi, kimilerinin uzun kuyrukları örölüp kırmızı iplerle bağlanmış her türden yüzlerce koşum atı ve benim durumumda, güzel ve soylu fakat bir kaza ya da yara izi, ciğerlerinde bir sorun veya bir başka şikâyet nedeniyle orta sınıfa düşmüş pek çok at. Yaşamlarının baharında, dolayısıyla sağlıklı, güçlü, güzel ve her işe uygun bazı muhteşem atlar da vardı. Yanlarında yularlarından tutan bir seyisle tırıs gidiyor, bacaklarını iyice açıp yukarı çekerek yürüyüşlerini gösteriyorlardı. Fakat arka planda, ağır işin üzücü bir şekilde çökerttiği, her adımda dizleri bükülen, arka bacakları dışa açılan çok sayıda zavallı yaratık vardı; bir de çok kederli görünen yaşlı atlar vardı ki, bunlar artık hayattan alacakları bir zevk kalmamış, umutsuzluğa kapılmış gibi altdudaklarını sarkıtmış, kulaklarını iyice arkaya yatırmışlardı. Bazıları öyle zayıftı ki, kaburgalarını tek tek saymak mümkündü; bazılarının sırtlarında ve kalçalarında eski yaralar vardı. Bunlar bir at için üzücü görüntülerdi, aynı duruma gelmeyeceğini hangimiz bilebilirdi ki.

Sıkı pazarlıklar yapıyor, yükseltilen, kırılan fiyatlardan geçilmiyordu. Eğer bir atın anladığı kadarıyla fikrini söylemesini uygun buluyorsanız, bana kalırsa o at panayırında akli başında bir adamın hesabını verebileceğinden çok daha fazla yalan söyleniyor, sahtekârlık yapıyordu. Beni güçlü, işe yarar görünen iki üç atın yanına koymuşlardı ve bir sürü insan gelip bize baktı. Beni satmaya çalışan adam ahırda kayıp düştüğüme yemin etse de, kibar baylar dizlerimdeki yara izlerini görünce yanımdan uzaklaşıyorlardı.

Yaptıkları ilk iş ağzımı açmaktı, sonra gözlerimi inceleyiyor, bacaklarımı baştan aşağı elleriyle yokluyor, derimi, kaslarımı iyice kontrol ediyor, sonra da yürüyüşüme bakıyorlardı. Bütün bunları farklı şekillerde yapmaları çok ilgi çekiciydi. Bazıları bu kontrolü kaba, gelişigüzel bir şekilde, sanki at değil de bir kütükmüşüm gibi yapıyorlardı; kimileri ise ellerini ara sıra, sanki “izninle” der gibi hafifçe vurarak, nazikçe gövdemde dolaştırıyordu. Tabii alıcıların çoğunu bana karşı nasıl davrandıklarına bakarak tartıyordum.

Beni alırsa mutlu olabileceğimi düşündüğüm bir adam vardı. Bir beyefendi değildi, ama kendilerine beyefendi diyen, gürültücü gösterişli tiplerden de değildi. Oldukça ufak tefek fakat gücü kuvveti yerinde ve bütün hareketlerinde bir çeviklik olan biriydi. Beni tutuş şeklinden atlara alışkın olduğunu hemen anladım. Yumuşak bir sesle konuşuyordu, açık mavi gözlerinde sevecen, neşeli bir ifade vardı. Bunu söylemek garip kaçabilir –yine de doğru,– onu bana sevdiren temiz, taze kokusu oldu. Nefret ettiğim bira ve tütün kokusu yoktu; sanki bir samanlıktan çıkmış gibi taptaze kokuyordu. Benim için yirmi üç şilin vermeyi teklif etti, fakat bu kabul edilmedi, o da uzaklaştı. Arkasından baktım ama gitti. Çok sert görünüşlü, bağıra bağıra konuşan bir adam geldi. Beni alacak diye çok korktum, ama o da uzaklaştı. Alıcı olmayan bir iki kişi daha geldi. Sonra sert görünüşlü adam yeniden geri gelip yirmi üç şilin teklif etti.

Çok sıkı bir pazarlık sürüyordu. Satıcım istediği parayı alamayacağını, biraz inmesi gerektiğini düşünmeye başlamıştı. Fakat tam o sırada mavi gözlü adam tekrar geldi. Başımı ona doğru uzatmaktan kendimi alıkoyamadım. Yüzümü şefkatle okşadı.

“Pekâlâ sevgili dostum,” dedi, “sanırım biz iyi anlaşacağız. Yirmi dört şilin veririm.”

“Yirmi beş, de senin olsun.”

Dostum çok kesin bir sesle, “Yirmi dört şilin altı peni,” dedi, “daha fazlasını vermem; kabul mü?”

“Peki,” dedi satıcı, “inan bana bu atta müthiş bir kalite var. Araba işi için alıyorsan, bu fiyata kaçırılmaz bir at.”

Para oracıkta ödendi ve yeni sahibim yularımdan tutup beni panayırdan çıkardı, bir hana götürdü. Orada hazır bir eyer, başlık ve dizgin vardı. Beni yulafla bir güzel yemledi ve ben yerken orada durup hem kendi kendine hem de benimle konuştu. Yarım saat sonra Londra’ya doğru yola çıktık; büyük Londra yoluna gelene kadar güzel sokaklardan ve kır yollarından geçtik. Anayola çıkınca düzgün bir tempoda yol aldık, gün batarken büyük kente ulaştık. Gaz lambaları yakılmıştı, sağımızda solumuzda sokaklar vardı; sokaklar kilometreler boyunca kesişti durdu. Bunların sonu hiç gelmeyecek diye düşündüm. Sonunda bir sokaktan geçerken uzun bir dizi kira arabasının sıralandığı bir durağa geldik. Binicim neşeli bir sesle, “İyi akşamlar Reis,” diye seslendi.

“Merhaba!” diye bağırdı bir ses, “İyi bir at buldun mu?”

“Sanırım,” diye yanıtladı sahibim.

“Şansın açık olsun.”

“Sağ ol Reis.”

Yola devam ettik. Az sonra yan sokaklardan birine girdik, yarısına gelince çok dar bir sokağa saptık. Bir kenarında hayli yoksul görünümlü evler, diğer tarafında ise araba koyulan kulübeler ve ahır olduğu anlaşılan yerler vardı.

Sahibim evlerden birinin önünde durdu ve ıslık çaldı. Kapı birden ardına kadar açılıverdi ve genç bir kadın dışarıya koştu, arkasından da küçük bir kız ve oğlan. Binicim sırtımdan inerken büyük bir neşe ve heyecanla karşılandı.

“Haydi bakalım Harry, oğlum, kapıları aç, annemiz de bize bir lamba getirsin.”

Bir dakika sonra hepsi küçük bir ahırın avlusunda etrafıma toplanmışlardı.

“Uysal mı baba?”

“Evet Dolly, yavru kedin kadar uysal; gel de sev.”

Küçük bir el hemen hiç korkmadan omzumun her tarafını okşamaya başladı. Bu ne kadar da güzel gelmişti bana!

“Sen tımar ederken, ben ona kepek lapası hazırlayayım,” dedi anne.

“Hazırla ya Polly, ona gereken de bu; biliyorum beni de nefis bir lapa bekliyor.”

XXXIII

Londra'da Bir Kira Arabası Atı

Yeni sahibimin adı Jeremiah Barker'dı, fakat herkes ona Jerry derdi, ben de öyle diyeceğim. Karısı Polly bir erkeğin sahip olabileceği en iyi ești. Koyu renk saçlı, koyu renk gözlü, küçük sevimli ağzı hep gülümseyen, eli yüzü düzgün, derli toplu, tombul, küçümen bir kadındı. Oğlu yaklaşık on iki yaşındaydı; uzun boylu, açıksözlü, iyi huylu bir çocuktü ve küçük Dorothy (ona Dolly diyorlardı) annesinin sekiz yaşında bir kopyasıydı. Aralarında hayranlık uyandıracak bir sevgi bağı vardı, daha önce hiç bu kadar mutlu, neşeli bir aile görmemiştüm, daha sonra da görmedim. Jerry'nin bizzat sürdüğü bir kira arabası ve iki atı vardı. Öbür atı Kaptan adında, uzun boylu, oldukça iri kemikli bir kır attı. Artık yaşlanmıştı, fakat gençliğinde muhteşem bir yaratık olsa gerek. Başını hâlâ kendine özgü bir gururla taşıyor, boynunu dikleştiriyordu. Aslında her santimiyle soylu, nazik, yaşlı bir attı. Gençliğinde Kırım Savaşı'na gittiğini anlattı; sahibi süvari alayında subaymış ve alaya önderlik edermiş. Bunu sonra daha uzun anlatacağım.

Ertesi sabah bir güzel tımar edildikten sonra Polly ile Dolly avluya beni görüp arkadaş olmaya geldiler. Harry sabahın erken saatlerinden beri babasına yardım ediyordu ve "taş gibi" olduğuma ilişkin fikrini açıklamıştı. Polly

bana bir dilim elma, Dolly bir parça ekmek getirmişti; sanki eski günlerin “Siyah İnci”siymişim gibi üzerime düştüler. Yeniden sevilip okşanmak, yumuşak bir sesin konuşmasını dinlemek büyük bir keyifti. Ben de onlara dost olmak istediğimi elimden geldiğince göstermeye çalıştım. Polly çok güzel olduğum ve dizlerim hırpalanmış olmasa, bir kira arabasına bir gömlek fazla geleceğim kanısındaydı.

“Tabii dizlerinin bu hale gelmesinin suçlusu kim, bize anlatacak kimse yok,” dedi Jeremy, “bilmediğime göre de ona bir fırsat tanıyacağım. Çünkü onun kadar sağlam ve düzgün yürüyen bir ata binmemiştim. Ona eski atımızın adını verelim, ‘Jack’ diyelim, olur mu Polly?”

“Olur,” dedi Polly, “iyi bir ismi sürdürmek hoşuma gider.”

Arabaya bütün sabah Kaptan çıktı. Harry okuldan sonra gelip bana yem ve su verdi. Öğleden sonra arabaya ben koşuldum. Jerry hamut ile dizgin iyi otursun diye o kadar titizlendi ki, sanki John Manly geri gelmişti. Kuskun bir iki delik gevşetilince hepsi çok iyi oturdu. Sabit mengene kayışı yoktu, suluk zinciri yoktu, sadece basit bir halkalı gem. Ne harikaydı!

Yan sokaktan geçip Jerry’nin bir gün önce “İyi akşamlar,” dediği büyük araba durağına geldik. Bu geniş sokağın bir kenarında altlarında harika vitrinler olan yüksek evler, diğer tarafında ise eski bir kilise ile etrafı demir parmaklıklarla çevrili avlusu vardı. Bu demir parmaklıklar boyunca bir sürü araba dizilmiş müşteri bekliyordu. Yerde, orada burada saman parçaları vardı. Adamların bir kısmı bir arada duruyordu, kimileri ise arabalarında oturmuş gazete okuyorlardı. Bir ikisi de atlarına biraz saman ve su veriyordu. Son arabanın arkasına yanaşıp sıraya girdik. İki üç adam gelip bana bakmaya ve fikir belirtmeye başladı.

“Tam cenazelere göre,” dedi biri.

“Fazla iyi görünüyor,” dedi bir diğeri kafasını bilgiç bilgiç sallayarak; “kusuru bu güzel sabahların birinde ortaya çıkmazsa bana da Jones demesinler.”

“Ne yapalım,” dedi Jerry tatlılıkla, “kusur beni bulmadan, ben onu arayacak değilim herhalde, değil mi? Madem öyle, ben de daha bir süre keyfimi sürerim.”

Sonra geniş yüzlü, kocaman gri bir palto ve büyük beyaz düğmeli kocaman gri bir pelerin giymiş, boynuna mavi bir yün atkıyı gevşekçe dolamış bir adam çıkageldi. Saçları da kırdı, fakat neşeli biri gibi görünüyordu; diğerleri ona yol açtılar. Sanki satın alacakmış gibi beni tepeden tırnağa inceledi, sonra kendi kendine söylenerek doğruldu, “Tam sana göre bir at Jerry,” dedi. “Ne kadar para vermiş olursan ol fark etmez, buna değecektir.” İşte karakterim durakta böylece saptanmış oldu.

Bu adamın adı Grant’tı, ama ona “Gri Grant” ya da “Grant Reis” derlerdi. İçlerinde en uzun zamandır bu durakta olan oydu ve sorunları çözmeyi, anlaşmazlıkları halletmeyi kendine görev bilirdi. Genellikle neşesi yerinde, akli başında bir adamdı. Fakat sinirleri biraz bozuk olduğu zaman, arada fazlaca içince sinirli olurdu, kimse yumruklarına çok yaklaşmak istemezdi, çünkü çok sert vuruyordu.

Yaşamımın kira arabası atı olarak geçen ilk haftası çok yorucuydu. Londra’ya hiç alışık değildim ve o gürültü, o telaş, içinden geçmek zorunda olduğum at, yük arabası ve atlı araba kalabalıkları arasında kendimi tedirgin ve hırpalanmış hissettim. Fakat sürücüme tam anlamıyla güvenebileceğimi kısa sürede anladım, ondan sonra da rahatladım ve Londra’ya alıştım.

Jerry o güne kadar gördüğüm en iyi sürücüydü ve daha da iyisi, kendisi kadar atlarını da düşünüyordu. Çalışmaya, elimden geleni yapmaya istekli olduğumu çabuk anladı ve beni hiç kırbaçlamadı, sadece yola devam etmem gerektiği zaman kırbacın ucunu sırtımdan aşağı usulca değdirerek

çekerdi. Ama dizginleri tutuş şeklinden bunu genellikle, oldukça iyi anlardım. Bence kırbaç daha çok elinde değil, hemen yanı başında takılı dururdu.

Kısa sürede sahibimle ben, birbirimizi bir at ile insanın anlayabileceği kadar iyi anladık. Ahırda da bizi rahat ettirmek için elinden geleni ardına koymazdı. Bölmelerimiz eski tip, fazlaca eğimli bölmelerdi. Fakat bölmelerimizin arkasına takılıp çıkarılabilen iki çubuk koydurmuştu. Geceleyin ve dinlenirken yularlarımızı çıkarır, çubukları takardı; böylelikle istediğimiz gibi dönebiliyor, durabiliyorduk, ki bu büyük bir rahatlıktı.

Jerry bizi çok temiz tutuyor, elinden geldiği kadar çeşitli şeyler yediriyor, yemimiz hep bol oluyordu; üstelik bu kadar da değil, bize her zaman bol bol temiz, taze su veriyor, suyu gece gündüz yanımızda bırakıyordu; tabii terli geldiğimiz zamanlar dışında. Bazıları atların istedikleri kadar su içmesi gerektiğini söylerler, fakat istediğimiz zaman içmemize izin verilince, her seferinde azar azar içtiğimizi biliyorum. Bu da iyice susayıp perişan olana kadar susuz bırakıldığımız için yarım kova suyu birden içivermekten çok daha yararlı bizim için. Bazı seyisler biralarını içmeye gidip, boğazımızı ıslatacak hiçbir şey vermeden bizi saatlerce kuru saman ve yulafla baş başa bırakırlar. Tabii sonra birden çok fazla su içeriz, bu da ciğerimize zarar verir, bazen midemizi üşütür. Ama burada sahip olduğumuz en iyi şey, pazar günlerimizin dinlenmeye ayrılmış olmasıydı. Hafta içinde o kadar ağır çalışıyorduk ki, o dinlenme günü olmasa, herhalde bunu sürdüremezdik. Hem böylece birlikteliğimizden keyif almak için zamanımız oluyordu. Arkadaşımın başından geçenleri, işte o boş günlerde öğrendim.

XXXIV

Eski Bir Savaş Atı

Kaptan bir ordu atı olarak terbiye edilip eğitilmişti. İlk sahibi Kırım Savaşı'na katılan süvari alayından bir subaydı. Bütün diğer atlarla birlikte yaptıkları eğitimden, birlikte tırıs kalkmaktan, birlikte sağa ve sola dönmekten, bir emirle durmaktan ya da boru sesiyle veya subayın bir işaretiyle doludizgin ileriye fırlamaktan çok keyif aldığını anlattı. Gençliğinde koyu lekeleri olan demirkırı bir atmış ve çok alımlı bulunurmuş. Genç, enerjik ve yürekli bir adam olan efendisi onu çok severmiş. Kendisine karşı en başından itibaren çok büyük özen ve şefkatle davranmış. Bana bir ordu atının yaşamının çok hoş olduğunu düşündüğünü anlattı, fakat büyük bir gemiyle yurt dışına gönderildiği zaman, neredeyse fikrini değiştiriyormuş.

“İşin o kısmı korkunçtu!” dedi. “Tabii karadan adımımızı atıp doğrudan gemiye binemiyorduk. Onun için gövde-lerimizin altından sağlam kayışlar geçirmek zorunda kaldılar ve sonra da bütün karşı koymamıza karşın ayaklarımızı yerden kesip bizi havadan suyun üzerinden büyük geminin güvertesine sallandırdılar. Sonra küçük sıkışık bölmelere koydular. Uzun bir süre gökyüzünü hiç görmedik, bacaklarımızı hareket ettiremedik. Bazen gemi şiddetli rüzgârlara kapılıp bir o yana bir bu yana sallanıyor, biz de oraya bura-

ya savruluyorduk, kendimizi berbat hissediyorduk. Ancak sonunda bitti ve yine havalandırılıp karaya sallandırıldık. Bir kez daha ayağımızın altında sağlam toprağı hissedince çok sevinmiştik, neşeyle homurdanıp kişnedik.

Geldiğimiz yerin kendi ülkemizden çok farklı olduğunu ve savaş dışında daha pek çok güçlüğü katlanmak zorunda kalacağımızı kısa zamanda anladık. Fakat adamların çoğu atlarını o kadar seviyordu ki, onları kara, yağmura ve tüm karmaşaya karşın rahat ettirmek için ellerinden gelen her şeyi yaptılar.”

“Fakat ya savaş?” dedim. “Hepsinden kötü değil miydi?”

“Aslında,” dedi, “pek bilmiyorum. Boru sesini duymak, bazen saatlerce durup çıkış komutunu beklemek zorunda kalsak da, çağırılmak hep hoşumuza gider, fırlayıp atılmak için sabırsızlanırdık ve komut verildiğinde sanki top gülleri, süngüler, mermiler yokmuş gibi neşe ve istekle ileriye atılırdık. Sanırım binicimizi eyerde kendinden emin, elini dizginde sağlam hissettiğimiz sürece, korkunç bombalar havada uçuşur ve binlerce parçaya ayrılırken bile, hiçbirimiz korkuya kapılmıyorduk.

Ben soylu sahibimle birlikte hiç yara almadan bir sürü harekâta katıldım ve mermilerle vurulan, mızraklarla deşilen, keskin kılıçlarla kesilip yaralanmış atlar gördüğüm halde, onları savaş alanında ölü veya yaralar içinde kıvrılarak ölmeye bıraktığımız halde, kendim için korktuğumu sanmıyorum. Sahibimin adamlarına cesaret veren neşeli sesi, içimde benim veya onun ölemeyeceği duygusunu uyarıyordu. Ona o kadar güveniyordum ki, o beni yönlendirdiği sürece atağa kalkıp topun ağzına kadar gitmeye hazırdım. Pek çok cesur adamın biçilip düştüğünü, birçoklarının ölümcül yaralarla eyerlerinden yuvarlandığını gördüm. Can çekişenlerin çığlık ve inlemelerini duymuş, kandan kayganlaşmış toprakta eşkin gitmiş, pek çok kez yaralı bir adamı veya atı ezmek için yanından dolanıp geçmiştim, fakat o

korkunç güne kadar hiç dehşete kapılmamıştım; o günü de hiç unutmayacağım.”

Burada yaşlı Kaptan biraz durakladı, derin bir soluk aldı; bekledim, sonra devam etti:

“Bir sonbahar sabahıydı, süvari grubumuz, tam teçhizat her zamanki gibi gün doğmadan çıkmıştı; o günün görevlerine hazırдық, bu savaş da olabilirdi beklemek de. Adamlar atlarının yanında durmuş, emirlere hazır bekliyorlardı. Ortalık aydınlanırken subaylar arasında bir dalgalanma oldu ve gün tam ağarmadan düşmanın silah seslerini duyduk.

Sonra subaylardan biri atının sırtında yaklaşıp at bin emri verdi; bir saniye içinde bütün süvariler eyerlerinin üzerindeydi, bütün atlar dizginin dokunmasını veya binicinin topuklarını bastırmasını bekleyerek duruyordu, hepimiz heyecanla gerilmiştik, hepimiz istekliydik. Fakat o kadar iyi eğitilmiştik ki, gemlerimizi çiğnememiz ve zaman zaman başlarımızı sabırsızlıkla arkaya silkmemiz dışında kımıldadığımız söylenemezdi.

Sevgili sahibim ve ben safın başındaydık, herkes hareketsiz ve dikkat kesilmiş dururken, sahibim yelemin ters dönmüş küçük bir tutamını alıp düzeltti, eliyle attırdı, sonra boynumu okşayarak, “Bugün zorlu bir gün olacak Bayard, güzelim,” dedi, “fakat her zamanki gibi görevimizi yapacağız.” Sanırım o sabah boynumu her zamankinden fazla okşadı; usul usul, okşadı, okşadı, sanki başka bir şey düşünüyor gibiydi. Elini boynumda hissetmeyi çok seviyordum; kâkülümü gurur ve mutlulukla kabarttım. Fakat hiç kıpırdamadan durdum, çünkü onun ruh halini anlıyor, ne zaman sakın, ne zaman neşeli olmamı istediğini biliyordum.

O gün olanların hepsini anlatamayacağım, fakat birlikte kalktığımız son saldırıyı anlatayım. Tam düşman toplarının önünden bir vadiyi boydan boya geçecektik. Artık

ağır silahların gümbürtüsüne, tüfek ateşinin takırtısına ve yanımızdan vızıldayan mermilere iyice alışmıştık, fakat hiç o gün içinden geçtiğimiz ateş gibi bir ateş altında kalmamıştım. Sağdan soldan ve önümüzden mermiler, güller yağıyordu. Pek çok cesur adam vuruldu, pek çok at düşüp binicisini yere attı; pek çok binicisiz at çılgınca koşarak saflardan çıktı; sonra kendisine yol gösterecek bir el olmadan yapayalnız kalmaktan dehşete kapılarak gelip eski arkadaşlarının arasına sıkıştı ve onlarla birlikte dörtnala hücumla kalktı.

Ne kadar dehşet verici olsa da, kimse durmadı, kimse dönüp kaçmadı. Saflar her an eksiliyordu, fakat arkadaşlarımız düştükçe biz safları birlikte tutmak için birbirimize yaklaşıyorduk; topa yaklaştıkça adımlarımız bozulup ürkekleşeceğine, dörtnala gidişimiz daha da hızlandı, her yeri beyaz bir duman kapladı, kırmızı alevler beyaz dumanın içinde parlayıp duruyordu.

Sahibim, sevgili sahibim, sağ kolunu yukarı kaldırmış, arkadaşlarına cesaret verirken kafamın yanından yıldırım gibi geçen bir gülle onu vurdu. Darbenin etkisiyle sendelediğini hissettim, ama hiç bağırmadı. Hızımı azaltmaya çalıştım, fakat kılıcı sağ elinden, dizgin sol elinden düştü, sonra o da eyerin üstünde arkaya doğru devrildi ve yere yuvarlandı. Diğer biniciler hızla yanımızdan geçtiler, onların hamlesinin etkisiyle sahibimin düştüğü noktadan uzağa sürüklendim.

Yanında durmak, onu atların ayakları altında bırakmamak istiyordum, fakat çabam boşunaydı. Artık sahipsiz ve dostsuz, o büyük kıyım alanında yapayalnızdım. İşte korku bana o zaman egemen oldu, hiç böyle tir tir titrememiştim. Ben de başka atlardan gördüğüm gibi saflara katılıp onlarla birlikte dörtnala koşmaya çalıştım, fakat askerlerin kılıçları beni uzaklaştırdı. Tam o sırada atı öldürülen bir asker dizginlerimi yakalayıp sırtıma atladı ve bu yeni efendiyle yeni-

den ilerlemeye başladım, fakat yürekli birliğimiz korkunç bir bozguna uğramıştı. Toplar için yapılan şiddetli çarpışmadan sonra hayatta kalanlar yine aynı yerden dörtnele geri döndüler. Atların bir kısmı o kadar kötü yaralanmıştı ki, kan kaybından zor yürüyorlardı. Bazı soylu yaratıklar üç ayakları üzerinde kendilerini sürüklemeye çabalıyor, arka ayakları mermiyle parçalanmış olan kimileri de ön ayakları üzerinde doğrulmaya uğraşıyordu. İnilteler yüreğimi parçalıyordu. Kaçanlar yanlarından geçip onları kaderleriyle baş başa bırakırken, yaralı atların onlara nasıl yakaran gözlerle baktıklarını hiç unutmayacağım. Savaştan sonra yaralı askerler taşındı, ölümler gömüldü.”

“Ya yaralı atlar?” dedim, “onları ölüme mi terk ettiler?”

“Hayır, ordunun veterinerleri tabancalarıyla savaş alanına gittiler ve düzelemeyecek halde olanları vurdular. Hafif yaralı olanlar kampa geri getirilip tedavi edildi, fakat o sabah alana çıkan o soylu ve istekli hayvanların çoğu bir daha geri gelmedi! Ahırımızdaki her dört attan ancak biri geri döndü.

Sevgili sahibimi bir daha görmedim. Sanırım eyerden düştüğünde ölmüştü. Hiçbir efendimi onun kadar sevmedim. Başka birçok çarpışmaya katıldım, sadece bir kez yaralandım, o da ciddi bir şey değildi. Savaş bitince, gittiğim zamanki kadar sağlam ve güçlü bir durumda İngiltere’ye döndüm.”

“İnsanların savaştan çok güzel bir şeymiş gibi söz ettiklerini duydum,” dedim.

“Ah!” dedi. “Hiç savaş görmemişlerdir herhalde. Kuşkusuz düşman olmadığı, sadece eğitim, geçit töreni ve tatbikat yapıldığı zaman çok güzel. Evet, o zaman çok güzel; fakat binlerce yürekli, iyi adam ve at öldürüldüğü veya bir daha düzelmeyecek şekilde sakatlandığı zaman hiç öyle görünmüyor.”

“Neden savaşıklarını biliyor musun?” diye sordum.

“Hayır,” dedi, “bu bir atın anlayabileceği bir şey değil, fakat düşmanları öldürmek için denizleri aşır onca yolu gitmek doğru bir şeyse, o zaman düşmanlar çok ama çok kötü insanlar olmalı.”

XXXV

Jerry Barker

Yeni sahibim kadar iyi bir insan tanımamıştım. Şefkatli ve iyi olması bir yana, John Manly kadar kararlı bir tavırla doğrudan yanaydı. Ayrıca o kadar iyi huylu ve neşeliydi ki onunla kavgaya tutuşabilen insan sayısı çok azdı. Küçük şarkılar uydurmayı ve kendi kendine bu şarkıları söylemeyi çok severdi. Çok sevdiği bir şarkı şöyleydi:

*Haydi gelin anne baba,
Haydi gelin kardeşler,
Haydi gelin hepiniz, koyulup işe,
Yardım edin birbirinize.*

Ve öyle de yaparlardı. Harry ahır işlerinde kendisinden çok daha büyük çocuklar kadar becerikliydi ve hep elinden geleni yapmak isterdi. Sonra Polly ile Dolly sabahları gelip arabanın işine yardım ederlerdi. Onlar yastıkları fırçalayıp döver, camları silerken Jerry avluda bizi tımar eder, Harry de koşumları silerdi. Aralarında bol bol gülüşüp eğlenirlerdi. Güne azarlar ve sert sözler yerine böyle neşeyle başlamak beni ve Kaptan'ı çok keyiflendirirdi. Sabahları hep erken kalkarlardı, çünkü Jerry derdi ki:

*Eğer sen sabahları
Çöpe atarsan dakikaları
Bir daha gün boyu*

*Toplayamazsın onları.
Acele edip koştursan da
Telaş edip üzülsen de
Sonsuza dek yitirdin onları
Sonsuza dek vah vah.*

Jerry kayıtsızca aylaklık edenlere ve zamanı boşa harcayanlara hiç dayanamazdı. Hep geç kalan ve tembelliklerini telafi etmek için atın hızlı sürülmesini isteyen insanlar kadar tepesini attıran bir şey daha yoktu.

Bir gün iki şımarık genç adam durağın yakınındaki bir meyhaneden çıkıp Jerry'ye seslendiler:

“Hey arabacı! Canlan, epey geciktik; istimi ver de bizi Victoria İstasyonu'na bir trenine yetiştir, olur mu? Fazladan bir şilin veririz.”

“Her zamanki hızımla götürürüm sizi beyler; böyle istim vermenin bedelini şilinler karşılayamaz.”

Larry'nin arabası bizimkinin yanında duruyordu; kapısını hemen açıp, “Aradığınız benim beyler! Benim arabama binin, atım sizi oraya yetiştirir,” dedi ve kapılarını kapatırken Jerry'ye göz kırparak, “Hızlı bir tırıstan fazlasına onun vicdanı elvermez,” diye ekledi. Sonra yorgun atını kamçılıyarak elinden geldiği kadar hızlı yola çıktı. Jerry boynumu okşayarak, “Hayır Jack, bir şilin böyle bir işin bedelini karşılamaz, değil mi oğlum?” dedi.

Jerry umursamaz insanları memnun etmek için hızlı sürmeye kararlılıkla karşı koyuyordu, ama her zaman iyi, hızlı bir tempoda giderdi; nedenini bildiği zaman istimi vermeye de karşı değildi.

Çok iyi hatırlıyorum, bir sabah durakta müşteri beklerken, ağır bir portmanto taşıyan genç bir adam kaldırımdaki bir portakal kabuğuna basarak çok sert bir şekilde yere düştü.

Koşup adamı kaldıran Jerry oldu. Adam çok sersemlemiş görünüyordu, onu bir dükkâna götürdüler; çok acı

çekiyormuş gibiydi. Jerry elbette durağa geri geldi fakat on dakika kadar sonra dükkândakilerden biri onu çağırdı, biz de kaldırıma yanaştık.

Genç adam, “Beni Güneydoğu İstasyonu’na götürebilir misin?” dedi. “Korkarım bu talihsiz kaza yüzünden geç kaldım; on iki trenine yetişmem çok önemli. Beni zamanında yetiştirebilirsen çok büyük bir iyilik yapmış olursun; seve seve sana ek ücret veririm.”

“Elimden geleni yaparım,” dedi Jerry içtenlikle, “elbette yola çıkacak kadar iyiyseniz efendim.” Çünkü adamın yüzü korkunç derecede beyazdı, hasta gibi görünüyordu.

“Yetişmek zorundayım,” dedi içtenlikle, “lütfen kapıyı açın, zaman kaybetmeyelim.”

Jerry bir dakika içinde yerine geçmiş, dilini neşeyle şaklatıyor, dizginleri çok iyi anladığım bir şekilde oynatıyordu.

“Haydi bakalım Jack, haydi oğlum,” dedi, “fırla bakalım, gösterelim şunlara acelemiz olduğunda nasıl gittiğimizi.”

Günün ortasında, sokaklar taşıt doluyken kentin içinde hızlı gitmek güçtür; fakat elimizden geleni yaptık. Birbirini anlayan iyi bir sürücü ve iyi bir at aynı amaçla hareket ettiğinde müthiş şeyler yapabilirler. Çok duyarlı bir ağzım vardı; yani beni dizginin en ufak bir hareketiyle yönlendirmek mümkündü ve Londra’da arabaların, atların çektiği omnibüslerin, yük arabalarının, kapalı yük arabalarının, kamyonların, kira arabalarının ve yürür gibi yavaş yavaş giden büyük yük arabalarının arasında bu çok önemli bir şeydir. Kimi bir tarafa gider, kimi bir başka tarafa, kimi yavaş gider, kimi geçmek ister; atlı omnibüsler birkaç dakikada bir durup müşteri alır, arkadan gelen atı da durmak ya da önlerine geçmek zorunda bırakırlar. Tam siz geçmeye çalışırken başka bir şey gelip dar aralıktan hızla geçer ve siz yeniden omnibüsün arkasına geçmek zorunda kalırsınız. Bir anda bir fırsatını yakalar ve öne geçmeyi başarılırsınız, iki yandan da tekerleklerle o kadar yakın geçersiniz ki bir

santim daha yaklaşsanız srtnecektir. Neyse, biraz ilerlersiniz fakat kısa bir süre sonra kendinizi hepsi de yürüme hızında gitmek zorunda kalan uzun bir yük ve yolcu arabaları sırası içinde bulursunuz. Belki her zamanki trafik tıkanıklıklarından birine denk gelir, birileri yan bir sokağa sapıp yolu açana veya bir polis duruma müdahale edene kadar dakikalarca kıpırdamadan durmak zorunda kalırsınız. Her fırsatı değerlendirmeye hazır olmak zorundasınız; bir boşluk olursa ileri atılmak ve yer var mı, zaman var mı demeden bir tazi kadar hızlı kavrayıp atik olmak zorundasınız, yoksa tekerlekleriniz sıkışabilir veya parçalanabilir, bir başka aracın oku göğsünüze ya da omzunuza saplanabilir. Bütün bunlara hazır olmak zorundasınız. Gün ortasında Londra'dan hızlı geçmek deneyim ister.

Jerry'yle ben buna alışkındık ve kafamıza koyduğumuzda Londra sokaklarından geçme konusunda kimse bizimle yarış edemezdi. Ben hızlı ve gözpektim, ayrıca srcme her zaman güvenebileceğimi biliyordum. Jerry hem hızlı hem sabırlıydı ve atına güveniyordu ki, bu da çok önemliydi. Kırbacı çok seyrek kullanırdı. Hızlı gitmek istediğini sesinden ve dil şaklatmasından, nereye gideceğimi de dizginden anlardım. Onun için kırbaça gerek yoktu, fakat şimdi öykme dneyim.

O gün sokaklar çok doluydu, fakat Cheapside'ın altına kadar oldukça iyi gittik. Orada yol üç dört dakika tılandı. Genç adam kafasını arabadan çıkardı ve endişeyle, "Sanırım inip yrsem daha iyi olacak. Böyle giderse yetişmeme olanak yok," dedi.

"Yapılabilecek her şeyi yapacağım bayım," dedi Jerry, "yetişeceğimizi sanıyorum. Bu tıkanıklık daha fazla sürmez, yknz de taşınamayacak kadar ağır efendim."

Tam o sırada önümüzdeki yk arabası ilerlemeye başladı, sonra şansımız yardım etti. Bir içeri bir dışarı, bir atın gidebileceğ kadar hızlı gittik ve mucize eseri Londra

Köprüsü'nü hızla geçtik; uzun bir kira arabası ve özel araba sırası vardı, hepsi de bizim gittiğimiz yönde hızlı bir tırıs kalkmış gidiyor, belki de hepsi aynı trene yetişmeye çalışıyordu. Her neyse, tam büyük saat on ikiye sekiz dakikayı gösterirken bir sürü arabayla birlikte istasyona daldık.

“Şükürler olsun, yetiştik!” dedi genç adam, “Sana da teşekkür ederim dostum ve iyi atına da. Bana değeri parayla ölçülemeyecek bir şey kazandırdın; al sana fazladan iki buçuk şilin.”

“Alamam efendim, yine de sağ olun. Zamanında geldiğimize çok sevindim efendim. Fakat oyalanmayın bayım, zil çalışıyor. Hey hamal! Beyefendinin yükünü aliver. Dover hattı, on iki treni.” Bir kelime daha söylemesine fırsat vermeden beni döndürüp son dakikada hızla gelen başka arabalara yer açtı ve telaş geçene kadar arabayı kenara çekip bekledi.

“Öyle sevindim ki!” dedi. “Öyle sevindim ki! Zavallı adam! Acaba neydi onu bu kadar telaşlandıran?”

Jerry sık sık, hareket halinde olmadığımız zaman benim de duyabileceğim kadar yüksek sesle kendi kendine konuşurdu.

Jerry durağa döndüğünde, fazladan para almak için arabayı hızlı sürdü diye ona epey gülüp takıldılar, ilkelerine aykırı dediler ve cebine ne kadar para attığını öğrenmek istediler.

“Her zamankinden epey fazla,” dedi kafasını hınzır hınzır sallayarak, “beni günlerce rahat ettirir.”

“Sahtekâr!” dedi biri.

“Düzenbaz,” dedi bir başkası, “bize nutuk çeker, sonra kendisi aynı şeyi yapar.”

“Dostlarım,” dedi Jerry, “beyefendi bana fazladan iki buçuk şilin vermek istedi, ben kabul etmedim. Onun trene yetişince ne kadar sevindiğini görmek bana yetti; ayrıca Jack ile ben arada sırada kendi zevkimiz için hızlı gitmek istiyorsak, bu bizim bileceğimiz iş, sizi ilgilendirmez.”

“Ne diyeyim,” dedi Larry, “sen hiç zengin olamayacaksın.”

“Herhalde olamam,” dedi Jerry, “ama bu yüzden daha az mutlu olacağımı hiç sanmam. On Emir’i pek çok kez duydum ama hiçbirinde ‘Zengin olacaksın’ dendiğini duymadım; hem Kutsal Kitap’ta zenginler hakkında o kadar tuhaf şeyler anlatılıyor ki, onlardan biri olmak bana epey garip gelirdi.”

Arabasının üstünden dönüp bize bakan Gri Reis “Eğer gün gelir zengin olursan,” dedi, “bunu hak edeceksin Jerry ve senin zenginliğin bir lanetle birlikte gelmeyecek. Sana gelince Larry, sen yoksul geldin yoksul gideceksin, kamçı ipine çok fazla para harcıyorsun.”

“Ne yapayım!” dedi Larry, “At kırbaçasız gitmiyorsa ben ne yapayım?”

“Hiç zahmet edip kamçısız gider mi denemiyorsun ki. Kırbacın hep hareket halinde, sanki kolunda şiddetli bir tik var gibi. Seni yormuyorsa bile atını yoruyor. Sürekli at değiştirip duruyorsun, neden biliyor musun? Çünkü onlara ne rahat veriyorsun ne cesaret.”

“Ne yapayım, şansım yolunda gitmedi hiç,” dedi Larry, “olan bu.”

“Hiç de gitmeyecek,” dedi Gri Reis. “İyi şans kime eşlik edeceği konusunda çok seçicidir; genellikle de sağduyulu ve iyi yürekli olanları seçer, en azından ben böyle gördüm.”

Gri Reis yeniden gazetesini okumaya koyuldu, diğerleri de arabalarına gittiler.

XXXVI

Pazar Günü Kira Arabası

Bir sabah, tam Jerry beni arabanın okları arasına sokmuş koşum kayışlarını bağlarken avluya bir beyefendi girdi. “Bir emriniz mi vardı efendim?” diye sordu Jerry. Beyefendi, “Günaydın Bay Barker,” dedi. “Pazar sabahları Bayan Briggs’i kiliseye götürmen için bir anlaşma yapabilirsek çok sevineceğim. Artık Yeni Kilise’ye gidiyoruz, oraya yürüyemez, çok uzak.”

“Teşekkürler efendim,” dedi Jerry, “fakat sadece altı günlük ruhsatım var, onun için pazar günü iş alamam, bu yasal olmaz.”

“Ah!” dedi öbürü, “Arabanın altı günlük olduğunu bilmiyordum; ama tabii ruhsatı değiştirmek çok kolay. Bu yüzden zarara uğramayacağını garanti ederim; işin aslı şu ki, Bayan Briggs senin arabanla gitmek istiyor.”

“Hanımefendiyi memnun etmek beni de mutlu eder efendim, fakat bir zamanlar yedi günlük ruhsatım vardı. Öyle çalışmak bana da, atlarıma da çok ağır geldi. Yıllarca, bir gün dinlenmeden, karım ve çocuklarımla bir pazar günü bile geçirmeden ve hiç kiliseye gidemeden çalıştım, oysa kira arabası işine başlamadan önce her hafta giderdim; onun için beş yıldır sadece altı günlük ruhsat alıyorum. Böylesi her bakımdan daha iyi oluyor.”

“Doğru, tabii,” diye yanıt verdi Bay Briggs. “Doğru olan herkesin dinlenebilmesi ve pazar günleri kiliseye gidebilmesi, fakat atın o kadar kısa bir yola gitmesinde ve sadece günde bir kez çıkmasında bir sakınca görmemeni beklerdim; bütün öğleden sonra ve akşam da yine sana kalırdı; hem biliyorsun biz çok iyi müşteriyiz.”

“Evet efendim, doğru ve elbette bütün yardımlarınız için teşekkür borçluyum; sizi ve hanımefendiyi memnun etmek için elimden geleni yapmaktan gurur ve mutluluk duyarım; fakat pazar günlerimden vazgeçemem efendim, gerçekten yapamam bunu. Tanrı’nın insanları, atları ve bütün diğer hayvanları yarattıktan hemen sonra bir günü dinlenmeye ayırdığını okumuştum; Tanrı hepsinin yedi günde bir gün dinlenmesini buyurmuş ve sanırım efendim, Tanrı onlar için neyin iyi olduğunu biliyordur; benim için iyi olduğu kesin. Artık bir gün dinlendiğim için daha güçlü ve her bakımdan daha sağlıklıyım. Atlar da sağlıklı ve o kadar çabuk yıpranmıyorlar. Altı günlük ruhsat alan sürücülerin hepsi de aynı şeyi söylüyor. Bankada da öncekine kıyasla çok daha fazla para biriktirdim; karımla çocuklarıma gelince efendim, emin olun yedi gün çalışmaya dönmeme dünyada razı olmazlar.”

“Eh pekâlâ,” dedi beyefendi. “Daha fazla yormayın kendinizi Bay Barker; başka bir yere sorarım.” Ve yürüyüp gitti.

“Ne yapalım Jack,” dedi Jerry bana, “elimizden bir şey gelmez dostum, pazarlarımızdan vazgeçemeyiz.”

“Polly!” diye seslendi, “Polly! Gelsene.”

Polly hemen geldi.

“Ne oluyor Jerry?”

“Ne olacak hayatım, Bay Briggs her pazar sabahı Bayan Briggs’i kiliseye götürmemi istiyor. ‘Sadece altı günlük ruhsatım var’ dedim. O da ‘Yedi günlük ruhsat al, seni memnun ederim’ dedi. Bildiğin gibi onlar iyi müşterimiz Polly. Bayan Briggs sık sık saatlerce çarşıya çıkar, ziyaretlere gider, sonra

ücretini bir hanımefendi gibi dürüstçe tam olarak öder. Bazılarının yaptığı gibi pazarlık etmez veya üç saati iki buçuk saate indirmeye çalışmaz. İşi de atlar için rahat; yola hep on beş dakika geç çıkan insanları trene yetiştireceğiz diye yırtınmak gibi değil. Bu konuda istediğini yapmazsam, onları tümünden kaybetmemiz çok muhtemel. Sen ne dersin hayatım?”

Polly tane tane konuşarak, “Ben derim ki Jerry,” dedi, “Bayan Briggs her pazar sabahı için sana bir altın bile verse, yeniden yedi gün işe çıkmaya razı değilim. Pazar günümüzün bize ait olmasını da, olmamasını da biliyoruz artık. Bazen yemlik tahıl ve saman, ruhsat ve bir de kira parasını ancak denkleştiriyoruz, ama Tanrı’ya şükür bizi geçindirecek kadar kazanıyorsun. Yakında Harry de para kazanmaya başlayacak. Kendi çocuklarına bakacak bir dakika bulamadığın, beraber kiliseye gidemediğimiz veya sakın, mutlu bir gün geçiremediğimiz o berbat günlere dönmektense, şimdikinden daha fazla sıkıntı çekmeye razıyım. Tanrı esirgesin, bir daha o günlere dönmeyelim, benim diyeceğim bu Jerry.”

“Ben de Bay Briggs’e tam olarak böyle dedim hayatım,” dedi Jerry, “ve bunda kararlıyım; şimdi tutup kendini üzme Polly (çünkü karısı ağlamaya başlamıştı); iki misli para kazanacak olsam da eski günlere dönmem, bu mesele kapanmıştır hayatım. Haydi neşelen biraz, ben de durağa gideyim.”

Bu konuşmanın üstünden üç hafta geçmiş, Bayan Briggs’ten hiç ses çıkmamıştı. Duraktaki işlerden başka bir şey yoktu. Jerry buna epey üzüldü, çünkü bu iş elbette hem atlar, hem de kendisi için daha zordu. Fakat Polly onu hep neşelendirir, “Aldırma babacık aldırma,” derdi.

*“Yap elinden geleni
Boş ver gerisini,
Her şey girer yoluna
Gündüzün ya da gecenin birinde.”*

Jerry'nin en iyi müşterisini kaybettiği ve kaybetme nedeni kısa sürede duyuldu; duraktakilerin çoğu "Aptallık etmişsin," dedi, ama iki üç kişi onu destekledi.

"Eğer çalışanlar pazar günlerine sahip çıkmazlarsa," dedi Truman, "bir süre sonra tatil günleri kalmayacak; her insanın ve hayvanın hakkı bu. Tanrı'nın yasasına göre bir dinlenme günümüz var, İngiltere'nin yasasına göre de bir dinlenme günümüz var; ben derim ki bu yasaların bize verdiği haklara sahip çıkmamız ve çocuklarımız için korumamız gerek."

"Siz dindar adamların böyle konuşmasına bir diyeceğim yok," dedi Larry, "ama ben imkânı varsa bir şilini geri çevirmem. Dine inanmam, çünkü sizin dindarlarınızın diğer insanlardan daha iyi bir yanını görmüyorum."

"Eğer daha iyi değillerse," dedi Jerry, "dindar olmadıkları içindir. Ha böyle demişsin, ha bazı insanlar yasaları çiğniyor diye ülkemizin yasaları iyi değil demişsin. Öfkesine yenilen, komşusu hakkında kötü konuşan ve borçlarını ödemeyen insan dindar değildir. İsteddiği kadar gitsin kiliseye, umurumda değil. Birileri sahtekâr ve şarlatan diye, din düzmece olmaz."

"Eğer din bir işe yarasaydı," dedi Jones, "şu senin dindarların bizi pazar günleri çalıştırmasına engel olurdu, bildiğin gibi çoğu böyle yapıyor; ben de bunun için din palavra, diyorum. Kiliseye gidenler olmasa pazar günleri işe çıkmamızın anlamı kalmaz; fakat, dediklerine göre onların ayrıcalıkları var, ama benim yok. Eğer ruhumu kurtarmaya fırsat bulamayacak olursam, benim yerime onların hesap vermesi gerekecek."

Duraktakilerin çoğu bu sözleri alkışladı, ta ki Jerry konuşana kadar:

"Bunlar kulağa hoş geliyor belki, ama hepsi boş laf; herkes kendi ruhundan sorumludur; ruhunuzu kimsesiz bir çocuk gibi başkasının kapısına bırakıp, onun bakma-

sını bekleyemezsiniz. Görmüyor musunuz, siz arabanızda oturup müşteri bekledikçe onlar, ‘Biz tutmazsak, başkası tutacak, pazar günüymüş değilmiş aldırmıyor,’ derler. Tabii onlar da işin özüne inmiyorlar, yoksa araba tutmaya gelmeseler sizin burada beklemenizin anlamsız olacağını görürler. Ama insanlar her zaman işin özüne inmekten hoşlanmaz. İşlerine gelmeyebilir. Fakat siz pazar günü çalışanlar hepiniz bir günlük tatil için grev yapsanız mesele hallolur.”

“Peki en beğendikleri rahiplere gidemeyen bütün iyi insanlar ne yapacak o zaman?” dedi Larry.

Jerry, “Başkalarının ne yapacağını planlamak bana düşmez,” dedi, “ama o kadar uzağa yürüyemiyorlarsa, daha yakındakine gitsinler; yağmur yağarsa, hafta içindeki gibi pardösülerini giysinler. Bir şey doğruysa, onu yapmanın yolu bulunur; yok yanlışsa, onsuz yapmanın yolu da bulunur. İyi bir insan bir çaresini bulacaktır; bu kiliseye gidenler için olduğu kadar, biz arabacılar için de geçerli.”

XXXVII

Altın Kural

Bundan iki üç hafta sonra bir gece, hayli geç bir saatte avluya girerken Polly elinde lambayla koşup yolu geçti (çok yağmur olmadığında hep lambayı getirirdi).

“Her şey yoluna girdi Jerry, Bayan Briggs bugün öğleden sonra uşağını yollayıp yarın saat on birde kendisini almanı istedi. Ben de, ‘Sanırım olur, artık bir başka arabacı tuttuklarını sanmıştık’, dedim.

O da ‘İşin aslı,’ dedi, ‘Bay Barker pazar günleri gelmeyi kabul etmeyince efendim kızmıştı; başka arabaları denedi fakat hepsinin bir kusuru çıkıyor. Bazısı çok hızlı sürüyor, bazısı çok yavaş. Hanımefendi de hiçbirinin sizinki kadar güzel ve temiz olmadığını ve Bay Barker’ın arabasından başkasını istemediğini söylüyor.’”

Polly nefes nefese kalmıştı, Jerry neşeyle güldü:

“Her şey girer yoluna, gündüzün ya da gecenin birinde; yine haklı çıktın hayatım, her zamanki gibi. Haydi koş sofrayı hazırla. Ben de çabucak Jack’in koşumlarını çıkarıp onu rahat ettireyim.”

O günden sonra, Bayan Briggs, Jerry’nin arabasını eskisi gibi sık sık çağırtmaya başladı, ama pazar günleri hiç çağırmadı. Yine de gün geldi pazarları da çalıştık, bakın şöyle oldu: Cumartesi gecesi hepimiz eve çok yorgun gelmiştik, yarın bütün gün dinleneceğiz diye seviniyorduk, fakat öyle olmadı.

Pazar sabahı Jerry avluda beni tımar ederken Polly yanına yaklaştı, çok düşünceli ve telaşlı görünüyordu.

Jerry, “Ne oldu?” dedi.

“Hayatım, zavallı Dinah Brown’a şimdi bir mektup getirmişler. Annesi çok ağır hastaymış, ölmeden görmek istiyorsa hemen gitmesi gerekiymiş. Gideceği yer kent dışında, buraya on beş kilometreden fazla uzakta. ‘Eğer trene binersem altı kilometre yürümem gerek,’ diyor. Çok zayıf, bebeği de daha dört haftalık, yürümesi olanaksız. Arabanla götürebilir misin diye soruyor, parası olunca tamı tamına ödeyeceğine söz veriyor.”

“Tüh, tüh, bakarız. Düşündüğüm para değil, pazar günümüzün gitmesi. Atlar yorgun, ben de yorgunum, canımı sıkan o.”

“Orası hepimizin canını sıkıyor,” dedi Polly, “pazar gününün yarısı sensiz geçecek, ama bildiğin gibi başkaları bize nasıl davransın istiyorsak, biz de onlara öyle davranmalıyız. Annem ölüm döşeginde olsa ne isterdim çok iyi biliyorum. Jerry, hayatım, eminim kutsal dinlenme gününde böyle bir şey yapmak günah değildir. Eğer zavallı bir hayvanı, diyelim ki bir eşegi düştüğü çukurdan çıkarmak nasıl günah değilse, zavallı Dinah’ı götürmek de değildir.”

“Vay vay, Polly rahipten aşağı kalır yanın yok; öyleyse pazar vaazımı bu sabah erken dinlediğime göre, Dinah’a gidip saat onu vurduğunda hazır olacağımı söyleyebilirsin; ama dur, kasap Braydon’a gidip selamlarımı söyleyiver ve iki tekerlekli hafif arabasını ödünç verebilir mi sor bakalım. Pazar günleri kullanmadığını biliyorum, at için çok fark eder ve iyi olur.”

Polly hemen gitti ve az sonra döndü, arabayı alıp güle güle kullanabileceği haberini getirdi.

“Peki. Şimdi bana biraz peynir ekmek hazırla, öğleden sonra elimden geldiği kadar çabuk dönerim.”

Polly, “Ben de etli böreği akşam yemeğine değil çaya hazır ederim,” deyip uzaklaştı. Jerry hazırlığını, çok sevdiği “Şüphesiz hayatımın kadını Polly” şarkısı eşliğinde yaptı.

Yolculuk için beni seçti ve saat onda hafif, yüksek tekerlekli bir arabayla yola çıktık. Dört tekerlekli arabadan sonra öyle rahat gidiyordu ki, sanki yok gibiydi.

Güzel bir mayıs sabahıydı ve kentten çıkar çıkmaz çarpan tatlı hava, taze ot kokusu ve yumuşak zeminli taşra yolları eski günlerdeki kadar hoş geldi; kısa zamanda kendimi dinlenmiş hissetmeye başladım.

Dinah’ın ailesi yeşil bir yoldan çıkılan, gölgeli güzel ağaçları olan bir çayırın yakınında küçük bir çiftlik evinde oturuyordu. Çayırdaki iki inek otluyordu. Genç bir adam Jerry’ye arabasını dereye getirmesini söyledi, beni de ineklerin ahırına bağlayacaktı. “Keşke daha iyi bir ahırım olsaydı,” dedi.

Jerry, “Eğer inekleriniz rahatsız olmazsa, atım için güzel çayırınızda bir iki saat geçirmekten daha keyifli bir şey olmaz,” dedi. “Sakin bir attır, bu onun için çok özel bir zevk olacak.”

“Tabii, seve seve,” dedi genç adam, “kız kardeşime yaptığınız iyilikten sonra her şeyimizin en iyisi emrinizdedir. Bir saate kalmaz yemek yiyeceğiz, umarım bize katılırsınız. Annem böyle hasta olduğu için evde hepimiz çok keyifsiziz ama.”

Jerry ona nazıkçe teşekkür etti ve yanında yiyecek bir şeyler getirdiğini, çayırdaki gezinmek kadar hoşuna gidecek bir şey olmadığını söyledi.

Koşumlarım çıkarılınca önce ne yapacağımı şaşırdım; çimen mi yesem, uzanıp dinlensem mi, özgür kalmanın coşkusu ve enerjisiyle çayırdaki dörtmala koşsam mı bilemedim. Sırayla hepsini yaptım. Jerry de benim kadar mutlu görünüyordu. Gölgeli bir ağacın altında bir sıraya oturdu ve kuşların cıvıltısını dinledi, sonra kendi kendine şarkı söy-

ledi ve o çok sevdiği küçük kahverengi kitaptan bir şeyler okudu, çayırdaki ve küçük derenin kenarında dolaştı, çiçek ve alıç topladı, sonra onları uzun sarmaşıklarla bağladı. Sonra beni yanında getirdiği yulafla iyice yemledi. Fakat zaman bana çok kısa geldi. Earlshall'de zavallı Zencefil'den ayrıldığımdan beri çayıra çıkmamıştım.

Eve ağır ağır döndük; avluya girerken Jerry'nin ilk sözleri, "Yaa Polly, sonuçta pazar günümü kaybetmiş olmadım, her çalıda kuşlar ilahiler okuyordu ben de ayine katıldım. Jack'e gelince, genç bir tay gibiydi."

Dolly'ye de çiçekleri verince kız sevinçten zıp zıp zıpladı.

XXXVIII

Dolly ve Gerçek Bir Beyefendi

Kış soğuk ve yağışla birlikte erken bastırdı. Haftalarca hemen hemen her gün ya kar yağdı, ya sulusepken ya da yağmur; yağış yerini bir tek sert ve şiddetli rüzgârlara, yakıcı dona bırakıyordu. Atlar havadaki değişikliklere karşı çok duyarlıdır. Kuru soğuk olduğunda vücudumuzun sıcaklığını korumaya bir çift kalın kilim yetiyordu, ama yağmurda bu örtüler kısa zamanda sırlıslıklam olur, bir işe yaramazdı. Kimi sürücülerin atların üstüne attığı su geçirmez örtüler çok iyiydi, ancak kimi arabacılar kendilerini de atlarını da koruyamayacak kadar yoksuldular ve o kış çoğu çok zorluk çekti. Biz atlar yarım gün çalıştıktan sonra kuru ahırlarımıza gidip dinlenebiliyorduk ama onlar sürücü koltuklarında oturmak zorundaydılar; beklemeleri gereken bir müşteri olduğu zaman sabahın birine ikisine kadar dışarıda kalıyorlardı.

Biz atlar için en kötüsü, sokakların don veya karla kayganlaşmasıydı. Yükle ve ayağımızı sağlam basamadan yaptığımız böyle iki kilometrelik bir yolculuk, bizi iyi bir yolda beş altı kilometre gitmekten fazla yıpratıyordu. Bedenimizin her bir siniri, her kası dengemizi kaybetmemek için geriliyor, bunun üstüne bir de düşme korkusu bizi her şeyden fazla yoruyordu. Gerçekten çok kötü durumda olan yollar nallarımızı aşındırıp, pürüzlendirir, bu da başlangıçta bizi çok tedirgin eder.

Hava çok kötü olduğunda adamların çoğu gidip yakın bir meyhanede oturur, yerlerine birini nöbetçi bırakırlardı, ama bu yüzden çoğunlukla müşteri kaybeder, ayrıca Jerry'nin dediği gibi orada oturmak için de para harcamak zorunda kalırlardı. Jerry Rising Sun meyhanesine hiç gitmezdi. Yakında bir kahve vardı, ara sıra buraya gider, ya da durağa teneke maşrapayla sıcak kahve ve börek getiren ihtiyar adamdan bir şeyler alırdı. Jerry'ye göre içki ve bira içince insan sonra daha fazla üşüyordu; bir arabacıyı sıcak tutmak için gerekenler kuru giysiler, iyi yemek, neşe ve evde huzurlu bir ești. Eve gidemediği zamanlar Polly ona hep yiyecek bir şeyler getirirdi; bazen "baba"nın durakta olduğundan emin olmak için sokağın köşesinden gizlice bakan Dolly'yi görürdük. Babasını orada görünce bütün hızıyla koşup gider, kısa bir süre sonra maşrapada veya sepette bir şeylerle döner, Polly'nin hazırladığı sıcak çorbayı ya da tatlıyı getirirdi. Böyle küçücük bir çocuğun genellikle arabalar ve atlarla dolu olan sokakta, güvenle karşıdan karşıya geçtiğini görmek çok hoştu, ama o cesur bir küçük kızdı ve babasının, "günün ilk öğünü" dediği yemeği getirmeyi büyük bir şeref kabul ederdi. Dolly durağın maskotuydu. Jerry olmayınca, herkes yolu kazasız belasız geçmesine yardım ederdi.

Rüzgârlı, soğuk bir gün Dolly Jerry'ye bir tas sıcak çorba getirmiş, o yerken yanında duruyordu. Jerry çorbasına daha yeni başlamıştı ki, bize doğru hızlı hızlı gelen bir beyefendi şemsiyesini kaldırdı. Jerry buna karşılık kasketine eliyle bir dokundu ve tası Dolly'ye verdi; benim örtümü kaldırırken, aceleyle gelen beyefendi seslendi: "Hayır hayır, çorbanı bitir dostum. Fazla zamanım yok ama çorbanı bitirip küçük kızını karşı kaldırıma geçirene kadar bekleyebilirim." Böyle diyerek arabaya bindi. Jerry ona nazikçe teşekkür edip Dolly'nin yanına döndü.

"İşte Dolly, bak, bir beyefendi; gerçek bir beyefendi Dolly; zavallı bir arabacının rahatına ve küçük bir kıza zaman ayırıp düşünüyor."

Jerry çorbasını bitirdi, çocuğu karşıya geçirdi, sonra arabayı Clapham Rise'a sürme talimatı aldı. Bundan sonra aynı beyefendi defalarca arabamıza bindi. Sanırım atları ve köpekleri çok seviyordu, çünkü onu ne zaman evinin kapısına götürsek, iki üç köpek hoplaya zıplaya karşılamaya gelirdi. Bazen gelip beni okşar, "Bu atın iyi bir sahibi var, iyi bir sahibi hak ediyor zaten," derdi sakın tatlı sesiyle. Birinin çıkıp da kendisini taşıyan atla ilgilenmesi çok rastlanan bir şey değildi. Bunu yapan hanımefendilerle karşılaştığım olmuştu; bir de bu beyefendi ve bir iki kişi daha beni okşayıp bir çift güzel söz söylemişti. Ama yüz kişiden doksan dokuzu için bunu düşünmek, treni çeken lokomotifini okşamayı düşünmekten farksızdı.

Bu beyefendi genç değildi ve omuzlarında sanki hep bir şeylere uzanıyormuş gibi bir kamburluk vardı. Dudakları ince ve sımsıkı kapalıydı, ama hep tatlı tatlı gülümserdi. Gözü keskindi, çenesinde ve başının hareketlerinde girdiği her işte çok kararlı olduğunu düşündüren bir şey vardı. Sesi nazik ve tatlıydı, her atın güvenebileceği bu seste de aynı kararlılık vardı.

Bir gün o ve bir başka beyefendi arabamıza bindiler. R. Sokağı'nda bir dükkânda durdular; arkadaşı içeri girdi, o kapıda bekledi. Biraz ilerimizde, yolun öbür tarafında şarap mahzenlerinin önünde çok güzel iki atın koşulu olduğu bir araba duruyordu. Arabacı yanlarında değildi. Ne zamandır orada duruyorlardı bilemiyorum, fakat yeterince beklediklerine karar vermiş olacaklar ki yürümeye başladılar. Birkaç adım atmadan arabacı koşarak dışarı çıkıp onları yakaladı. Yürüdükleri için çok öfkelenmişti; kırbacı ve dizginiyle onları vahşice cezalandırdı; kafalarına bile vurdu. Bizim beyefendi bütün bunları gördü, hızla karşıya geçerek kararlı bir sesle şöyle dedi:

"Buna hemen son vermezsen, atları sokakta tek başına bırakmak ve eziyet etmekten seni tutuklatırım."

İçkili olduğu belli olan adamın ağzından küfürler döküldü ama atlara vurmayı bıraktı ve dizginlerini alarak arabasına bindi. Bu arada bizim dostumuz sessizce cebinden bir defter çıkardı, arabanın üstündeki isme ve adrese bakarak bir şeyler yazdı.

Arabacı kamçısını şaklatıp ilerlerken, “Niye yazdın onları?” diye homurdandı. Aldığı tek yanıt bir baş selamıyla amansız bir gülümseme oldu.

Arabaya dönünce arkadaşı yanına gelip gülerek, “Başkalarının atları ve uşaklarının derdiyle uğraşmasan da işin başından aşkın sanıyordum Wright,” dedi.

Dostumuz bir an durdu ve başını biraz geriye atarak, “Dünya niye bu kadar kötü biliyor musun?” diye sordu.

“Hayır.”

“Söyleyeyim o zaman. İnsanlar sadece kendi işlerini düşündükleri, ezilenlerin hakkını koruma ve suçluları ortaya çıkarma zahmetine girmedikleri için. Böyle bir kötülük görünce elimden geleni yapmadan bakıp geçmem mümkün değil. Bir sürü at sahibi, atlarının nasıl kullanıldığını kendilerine bildirdiğim için bana teşekkür etmiştir.”

“Sizin gibi beyefendilerin sayısı keşke daha fazla olsaydı efendim,” dedi Jerry, “çünkü bu kentte onlara şiddetle ihtiyaç var.”

Sonra yolumuza devam ettik. Arabadan inerlerken, dostumuz şöyle diyordu: “Benim ilkem şu: Son verme imkânımız olan bir zulmü veya yanlış görüp de bir şey yapmazsak, suça ortak oluruz.”

XXXIX

Kılıksız Sam

Kira arabasında çalışan bir at için durumumun çok iyi olduğunu söylemeliyim. Sürücüm sahibimdi ve bu kadar iyi biri olmasaydı bile, bana iyi davranmak, aşırı yormamak kendi çıkarınaydı. Fakat büyük araba sahiplerine ait, günlük belli bir para karşılığında sürücülere kiralanan çok at vardı. Atlar kendilerinin olmayınca, sürücülerin tek kaygısı bir an önce gündeliği doğrultmak oluyordu. Önce at sahibine ödenecek parayı, sonra da kendi geçimleri için gerekli parayı. Bazı atlar bu yüzden çok büyük eziyet çekerdi. Tabii ben çok fazla anlamazdım, ama bu konu durakta sık sık konuşulurdu. İyi yürekli bir adam olan ve atları seven Reis, atlardan biri çok bitkin veya kötü kullanılmış geldiğinde bazen fikrini dobra dobra söylerdi.

Bir gün, “Kılıksız Sam” diye anılan, üstü başı dökülen, sersefil bir sürücü atını yorgunluktan adım atacak hali kalmamış bir durumda durağa getirdi. Reis şöyle dedi:

“Sen de atın da bu duraktan çok karakola yaraşır hal-desiniz.”

Adam eski püskü keçeyi atının üzerine attı, dönüp Reis’in karşısında durdu ve umutsuz bir sesle şunları söyledi:

“Polis bir şey yapmak istiyorsa, bizimle değil bu kadar çok para alan araba sahipleriyle veya bu kadar düşük tutulan taşıma ücretleriyle uğraşsın. İnsan sezon içinde bir

arabayla iki atı kullanmak için çoğumuz gibi günde on sekiz şilin ödemek zorunda bırakılırsa ve kendisi için bir kuruş kazanmadan bunu çıkarmak zorundaysa, bunun ağır işten de öte bir şey olduğunu söylerim. Geçinecek para kazanmaya başlamadan önce her bir attan günde dokuz şilin çıkarmak... Biliyorsun bu iş böyle, atlar çalışmazsa biz aç kalırız; ben de çocuklarım da aç kalmak nedir çoktan öğrendik. Altı çocuğum var, içlerinden sadece biri biraz para kazanıyor. Günde on beş-on altı saat duraktayım ve on-on iki haftadır tek bir pazarım bile olmadı; malum, Skinner elinden geldiği sürece bizi bir gün bile boş bırakmaz. Eğer benim yaptığım ağır işçilik değilse, kiminki ağır işçilik söylesene! Sıcak bir palto ve bir yağmurluk istiyorum, ama doyuracak bu kadar boğaz varken nasıl alayım? Skinner'ın parasını ödemek için bir hafta önce saatimi rehine vermek zorunda kaldım, o saati bir daha göremem artık.”

Sürücülerden bazıları çevrelerinde durmuş kafalarını sallıyor, ona hak veriyorlardı. Adam devam etti:

“Siz kendi atları ve arabaları olanlar veya patronları iyi olanlar, sizin ilerleme şansınız, işleri doğru yapma şansınız var. Benim yok. Altı kilometrelik bölge içinde, bir kilometreden sonra kilometre başına dört peniden fazla alamıyoruz. Daha bu sabah tam dokuz kilometre gitmek zorunda kaldım ve sadece üç şilin aldım. Dönüşte müşteri bulamadım, bütün yolu boş geldim. İşte size hesap, at on sekiz kilometre yaptı, ben de üç şilin kazandım. Ondan sonra dört buçuk kilometrelik bir iş aldım, arabanın üstüne koyulmuş olsa her biri iki peni getirebilecek epey çanta ve kutu vardı. Ama insanlar ne yapıyor biliyorsunuz. Ön koltuğa yığılabilecek her şey içeri yerleştirildi, üç ağır kutu yukarı kondu, bu altı peni etti, yol da bir şilin altı peni, sonra dönerken bir şilinlik müşteri aldım. At yirmi yedi kilometre yol yapmış oldu, ben altı şilin kazandım. Benim kendime bir peni alabilmem için, bu atın daha üç şilin kazanması gerek, öğleden sonra

gelecek atın da dokuz şilin kazanması. Tabii işler her zaman bu kadar kötü gitmiyor, ama biliyorsunuz sık sık böyle oluyor ve ben diyorum ki, insana atını aşırı yormaman gerek demek alay etmek oluyor, çünkü hayvan çok bitkin düştüğünde onun bacaklarını hareket ettirmenin kırbaçtan başka çaresi yok elinden bir şey gelmez; karın ve çocukların attan önce gelmek zorunda. Atları düşünmesi gereken patronlar, biz değiliz. Atımı zevk olsun diye kötü kullanmıyorum, kullandığımı hiçbiriniz söyleyemezsiniz. Bir yerde bir yanlışlık var; bir gün bile dinlenme yok, karınla çocuklarıyla geçireceğin tek bir huzurlu saatin yok. Çoğu zaman kendimi bir ihtiyar gibi hissediyorum, oysa daha kırk beş yaşındayım. O kibar takımının bazıları nasıl da hemen kendilerini aldatıp fazla para aldığımızdan kuşkulandır bilirsiniz. Ellerinde cüzdan, durup kuruşu kuruşuna sayarlar parayı, bize de yankesiciymişiz gibi bakarlar. Keşke bir şey olsaydı da, bazıları günde on altı saat benim yerimde oturup geçimini buradan çıkarmak, üstüne on sekiz şilin kazanmak ve bunu her türlü havada yapmak zorunda olsaydı. Bize fazladan altı peni vermemek için, bütün yüklerini arabanın içine sıkıştırmaya o kadar özen göstermezlerdi o zaman. Tabii arada sırada bazıları oldukça iyi bahşiş de veriyor, yoksa yaşayamazdık, ama buna da bel bağlanmaz ki.”

Çevrelerinde toplanan adamlar bu söylenenleri onayladılar; biri şöyle dedi: “Umutsuzca, güç bir iş bu; insanın bazen yanlış bir şey yapmasında şaşılacak bir şey yok. Bir yudum fazla içti diye onu kim kınayabilir?”

Jerry bu konuşmaya katılmamıştı, fakat yüzünü hiç bu kadar üzgün gördüğümü hatırlamıyorum. Reis elleri ceplerinde durup dinlemişti, mendilini kasketinden çıkardı ve alnını sildi.

“Beni mat ettin Sam,” dedi, “bütün bunlar doğru, bir daha polis konusunda takılmayacağım; atın gözlerindeki bakışın etkisinde kaldım. Bu insan için güç, hayvan için

de güç ve bu işi kim düzeltecek bilmiyorum. Ama zavallı hayvana her şeyin acısını böyle ondan çıkardığın için üzgün olduğunu söyleyebilirsin. Bazen onlara şefkatli bir sözcükten başka verecek şeyimiz olmayabiliyor; zavallı yaratıklar ve nasıl da anladıklarını bilsen şaşarsın.”

Bu konuşmadan birkaç gün sonra bir sabah durağa Sam’ın arabasında yeni bir adam geldi.

“Hey, Kılıksız Sam’a ne oldu?” dedi birisi.

“Hasta yatıyor,” dedi adam. “Dün gece avluda kötüleşmiş, eve sürüne sürüne, zar zor gitmiş. Karısı bu sabah bir çocuğu gönderip çok ateşi olduğunu ve evden çıkamayacağını haber verdi. Onun yerine ben geldim.”

Ertesi sabah yine aynı adam geldi.

Reis, “Sam nasıl?” diye sordu.

“Gitti,” dedi adam.

“Nasıl gitti? Öldü demek istemiyorsun değil mi?”

“Nefesi kesiliverdi,” dedi öbürü, “bu sabah saat dörtte öldü; dün bütün gün sayıkladı durdu. Skinner’ı sayıklıyordu ve hiç pazar tatili yapamamayı. Son sözleri, ‘Bir pazar bile dinlenemedim’ oldu.”

Bir süre kimse konuşmadı, sonra Reis, “Bana bakın arkadaşlar,” dedi, “bu hepimiz için bir uyarı.”

XL

Zavallı Zencefil

Bir gün pek çok arabayla birlikte, bir bandonun konser verdiği parklardan birinin önünde beklerken, yanımıza eski püskü bir araba yanaştı. At yaşlı, yıpranmış, derisi bakımsız, kemikleri apaçık görülen kestane donlu bir attı. Dizleri bükülüyordu, ön ayakları çok sarsaktı. Saman yiyordum, rüzgâr küçük bir tutam samanı o tarafa savurdu, zavallı yaratık uzun sıska boynunu uzatıp samanı aldı, sonra dönüp başka saman arandı. Cansız gözlerindeki umutsuz bakış dikkatimi çekti; sonra bu atı daha önce nerede görmüştüm diye düşünürken, gözlerini bana dikti ve “Siyah İnci,” dedi, “sen misin?”

Zencefil’di bu! Ama ne kadar da değişmişti! Güzelim kavisli, parlak boynu artık dümdüz ve siskaydı, çökmüştü. Temiz, düzgün bacakları, zarif topukları şişmişti. Eklemleri ağır işten şekilsizce büyümüştü. Bir zamanlar o kadar enerji ve hayat dolu olan yüzü şimdi acıyla doluydu ve böğrünün inip kalkmasından, sık sık öksürmesinden ciğerlerinin ne kadar kötü durumda olduğunu anlayabiliyordum.

Sürücülerimiz biraz ileride birlikte duruyorlardı, ben de sakın sakın biraz sohbet edelim diye ona bir iki adım yanaştım. Öyküsü üzücüydü.

Earlshall’de on iki ay dinlendikten sonra yeniden çalışabilecek hale geldiğine karar verilmiş ve bir beyefendiye satıl-

mış. Bir süre işler gayet iyi yürümüş fakat her zamankinden uzun bir dörtnal koşu sonrasında eski sakatlığı tekrarlayınca, dinlendirilip tedavi edildikten sonra tekrar satılmış. Bu şekilde, kalite her seferinde biraz daha düşerek defalarca el değiştirmiş.

“Nihayet,” dedi, “bir sürü atı, arabası olan ve bunları kiralayan bir adam beni satın aldı. Sen iyi görünüyorsun, çok sevindim, ama benim başımdan neler geçti anlatamam. Sakatlığımı anlayınca, verdiğimiz paraya değmedi dediler ve kalitesiz arabalardan birine koşulup, tükenene kadar kullanılmam gerektiğini söylediler. Yaptıkları da bu işte; neler çektiğimi hiç düşünmeden kırbaçlayıp çalıştırıyorlar. Bana para verdiklerini ve bu parayı çıkarmaları gerektiğini söylüyorlar. Şimdi beni kiralayan adam sahibime her gün belli bir para ödüyor. Yani o da benden o parayı çıkarmak zorunda ve bu aralıksız, haftalardır böyle sürüp gidiyor, bir pazar günü bile dinlenmeden.”

“Sana kötü davranıldığı zaman hakkını korurdun,” dedim.

“Ah!” dedi, “Bir zamanlar korurdum, ama yararı yok. İnsanlar daha güçlü; zalim ve duygusuz oldukları zaman, katlanmaktan başka yapabileceğimiz hiçbir şey yok; katlanmak ve katlanmak, sonuna kadar. Keşke o son gelse, keşke ölebilsem. Ölü atlar gördüm, artık acı çekmediklerine eminim. Çalışırken düşüp ölsem diyorum, kasaba gönderilmeden.”

Çok ama çok üzölmüşüm, burnumu burnuna dayadım ama onu rahatlatacak bir şey söyleyemedim. Beni gördüğüne sevinmişti sanırım, çünkü, “Hayattaki tek arkadaşım sen oldun,” dedi.

Tam o sırada sürücüsü geldi, geminden çekerek onu sıradan çıkardı ve Zencefil, beni gerçekten büyük bir üzüntü içinde bırakarak yanımdan uzaklaştı.

Bundan kısa bir süre sonra durağımızın yanından ölü bir at taşıyan bir yük arabası geçti. Atın başı arabanın arka-

sından sarkıyordu, cansız dilinden kan damlıyordu. Hele içine göçmüş gözleri! O gözleri anlatmam mümkün değil, çok korkunç bir görüntüydü. Uzun sıska boyunlu, kestane donlu bir attı. Alnında beyaz bir akıtma gördüm. Sanırım Zencefil'di; öyle olmasını diledim, çünkü o zaman dertleri sona ermiş olacaktı. Ah! İnsanlarda biraz merhamet olsa, böyle acılar çekmeden bizi vururlar.

XLI

Kasap

Londra’da atlar arasında, çoğu biraz sağduyuyla engellenebilecek çok fazla sorun gördüm. Biz atlar düşünceli davranıldığı takdirde çok çalışmaktan gocunmayız. Eminim sürücüleri bir hayli yoksul olan, yine de benim çok iyi beslenip gümüş kakmalı koşumlarımla Kontes W.’nin arabasına koşulduğum zamankinden daha mutlu yaşayan pek çok at vardır.

Ağır yükleri zorlukla çeken veya acımasız bir çocuğun sert darbeleri altında ayakta durmaya çalışan küçük midillilere yapılan muameleyi görmek yüreğime dokunurdu. Bir keresinde kalın yeleli, güzel başlı, küçük, kır bir midilli gördüm, Şenbacak’a o kadar çok benziyordu ki, koşumlarım olmasa kişneyip seslenecektim. Ağır bir arabayı çekmek için elinden geleni yapıyordu; kuvvetli, kaba saba bir çocuk da karnının altına kırbacıyla vuruyor, küçük ağzına acımasızca asılıyordu. Bu Şenbacak olabilir miydi? Tıpkı ona benziyordu, ama Bay Blomefield onu hiç satmayacaktı, satmayacağına inanıyordum. Ama kim bilir, belki bu midilli de Şenbacak kadar iyi, küçük bir yaratıktı ve gençliğinde onun da mutlu bir evi vardı.

Kasapların atlarını büyük bir hızla sürdükleri hep dikkatimi çekerdi, ama niye böyle yaptıklarını bilmiyordum. Ta

ki bir gün St. John Ormanı'nda bir süre beklemek zorunda kalana kadar. Hemen bitişikte bir kasap dükkânı vardı ve biz beklerken bir kasap arabası büyük bir hızla gelip durdu. At terlemiş ve çok yorulmuştu. Başını yere sarkıttı, inip kalkan karnı ve titreyen bacakları ne kadar hızlı koşturulduğunu gösteriyordu. Bir çocuk arabadan atladı, tam sepeti alıyordu ki, patronu büyük bir hoşnutsuzlukla dükkândan çıktı. Ata baktıktan sonra, öfkeyle çocuğa döndü:

“Böyle sürmemeni kaç kez söyleyeceğim sana? Bundan önceki atı mahvettin, ciğerlerini patlattın, bunu da aynı şekilde mahvedeceksin. Oğlum olmasan, hemen işten atardım seni. Bir atı dükkâna bu halde getirmek utanç verici bir şey. Böyle sürersen polis seni tutuklar, tutuklanırsan da benden kefalet bekleme, çünkü sana bunları o kadar çok söyledim ki, artık yorulдум. Kendi başının çaresine bakarsın.”

Bu konuşma sırasında çocuk inatçı, asık bir suratla beklemişti, fakat babası susunca kızgınlıkla patladı. Suç onda değildi, suçu üstlenmeyecekti, tek yaptığı verilen emirlere uymaktı.

“Hep ‘Haydi çabuk ol; haydi uyanık ol!’ dersin. Evlere gittiğimde biri erken yenecek bir yemek için bir koyun budu istiyor, on beş dakika içinde budu alıp götürmek zorundayım. Bir başka aşçı dana eti siparişi vermeyi unutmuş, onu gidip almam ve hiç vakit kaybetmeden dönmem gerekiyor, yoksa hanımından azar işitmesi söz konusu; bir başka kâhya beklenmedik konuklar geldiğini ve hemen pirzola gönderilmesi gerektiğini söylüyor. Crescent'ta 4 numaradaki bayan, akşam yemeğinin etini, öğle yemeğinin eti getirilene kadar asla sipariş etmiyor; bütün siparişler acele, acele olmayan şey yok. Kibar takımı ne istediklerini düşünüp et siparişlerini bir gün önceden verse bu koşturmaya hiç gerek kalmaz!”

“Keşke öyle yapsalar,” dedi kasap, “o kadar büyük eziyetten kurtulmuş olurum ki; hem önceden haberim olsa

müşterilerimin siparişlerini çok daha iyi hazırlarım, ama – konuşmanın ne yararı varsa!– kasabın veya kasabın atının işinin kolaylaşması kimin umurunda ki? Haydi bakalım, atı içeri al da güzelce ilgilen. Aklında olsun, at bugün bir daha işe çıkmayacak, eğer başka bir şey isteyen olursa, kendin sepetle götüreceksin.” Böyle söyleyip içeri girdi, atı da alıp götürdüler.

Fakat bütün çocuklar acımasız değildir. Midillisini veya eşeğini, köpekleri gibi seven çocuklar gördüm. O küçük yaratıklar da genç sürücüleri için benim Jerry için çalıştığım kadar neşeyle ve istekle çalışıyorlardı. İş bazen ağır olabilir ama dost bir el, dost bir ses işi kolaylaştırır.

Sokağımıza sebze ve patates getiren, sokak satıcısı bir çocuk vardı. Yaşlı bir midillisi vardı. Pek alımlı değildi ama gördüğüm en neşeli, en azimli ufaklıktı. Bu ikisinin birbirine nasıl düşkün olduğunu görmek çok zevkliydi. Midilli efendisini bir köpek gibi izler, arabası yüklendiğinde tek bir kırbaça veya söze gerek kalmadan tırısı kalkıp yola koyulur, kraliçenin ahırlarından çıkmış gibi neşeyle, takır tukur giderdi sokakta. Jerry bu çocuğu severdi, ona “Prens Charlie” adını takmıştı, “Bir gün sürücülerin kralı olacak,” derdi.

Bir de kömür dolu küçük bir arabayla sokağımıza gelen yaşlı bir adam vardı. Kömür hamallarına özgü şapkalardan takardı, kaba görünüşlüydü, üstü başı da simsiyahtı. O ve yaşlı atı, birbirini anlayan iki iyi ortak gibi sokakta ağır ağır yürürlerdi. At kömür alan evlerin kapısında kendiliğinden dururdu, bir kulağını hep efendisine doğru eğerdi. Yaşlı adamının bağırışı, sokağa gelmeden çok önce duyuluyordu. Ne dediğini hiç anlamazdım ama çocuklar ona “Yaşlı Ba-a-ar Hoo” derlerdi, çünkü buna benzer bir ses çıkarıyordu. Polly kömürünü ondan alır, ona dostluk gösterirdi. Jerry yaşlı bir atın yoksul bir evde böyle mutlu olabildiğini görmenin insanın içini rahatlattığını söylerdi.

XLII

Seçim

Bir öğleden sonra tam avluya giriyorduk ki, Polly evden çıktı, “Jerry! Bay B. buraya gelip kime oy vereceğini sordu, arabanı seçim için tutmak istiyor; yanıtını öğrenmek için uğrayacak.” dedi.

“Hayır Polly, arabamın başka işi olduğunu söyleyebilirsin; o büyük afişleri arabanın her yanına yapıştırmalarını istemiyorum, yarı sarhoş seçmenleri sandıklara getirmek için Jack ile Kaptan’ı meyhanelere koşturup durmaya gelince, bu atlara hakaret olur. Hayır, yapmam bu işi.”

“Oyunu o beyefendiye vereceksin galiba değil mi? Siyasal görüşlerinizin aynı olduğunu söyledi.”

“Bazı konularda aynı, doğru, ama ona oy vermeyeceğim Polly; ne iş yaptığını biliyor musun?”

“Evet.”

“O işi yapıp zengin olan biri bazı bakımlardan çok iyi olabilir, ama emekçilerin ihtiyaçları konusunda kör demektir. Onu yasaları yapsın diye meclise göndermeye vicdanım elvermez. Tabii kızacaklar ama her erkek, ülkesi için en iyisi neyse onu yapmalı.”

Seçimden önceki sabah, Jerry beni arabaya koşuyordu ki, Dolly hıçkıra hıçkıra ağlayarak avluya girdi, küçük mavi elbisesi ve beyaz önlüğünün her tarafı çamur içindeydi.

“Gel bakalım Dolly, ne oldu?”

“O yaramaz çocuklar,” diye hıçkırdı, “üstüme başıma çamur attilar ve bana küçük part... part...”

Öfkeyle koşa koşa içeri giren Harry, “Ona küçük partal mavi dediler baba,” dedi, “ama derslerini verdim, kardeşime bir daha hakaret edemeyecekler. Unutmayacakları bir dayak attım onlara, ödle, alçak, edepsiz turuncular sürüsü!”

Jerry çocuğu öpüp şöyle dedi: “Annene koş yavrum ve ona, babam bence bugün evde kalıp annesine yardım etmeli, diyor de.”

Sonra ciddiyetle Harry’ye döndü:

“Oğlum umarım hep kardeşini korursun ve ona kim hakaret ederse iyi bir dayak atarsın, doğrusu bu; ama buraya bak, evimde seçim kepezeliği istemiyorum. Ne kadar turuncu edepsiz varsa, o kadar da mavi edepsiz var, mor kadar beyaz ve diğer renklerden edepsiz var. Ailemden kim senin bunlara bulaşmasını istemiyorum. Kadınlar ve çocuklar bile renkler için kavgaya tutuşmaya hazır, on kişiden biri bile meselenin ne olduğunu bilmiyor.”

“Niye ama baba, mavinin özgürlük anlamına geldiğini sanıyordum.”

“Oğlum renklerle özgürlük olmaz, renkler sadece partileri gösterir. Buradan çıkacak bütün özgürlük, başkalarının hesabına sarhoş olmak özgürlüğü, eski pis bir arabayla oy kullanmaya gitme özgürlüğü, senin rengini takmamış herkese sataşma özgürlüğü ve yarım yamalak anladığın bir şey için sesin kısılana kadar bağırma özgürlüğü!”

“Aaa baba, alay ediyorsun benimle.”

“Hayır Harry, ciddiyim ve akli başında olması gereken insanların halini gördükçe utanıyorum. Seçim çok ciddi bir şeydir; en azından öyle olması gerekir; her insan vicdanına göre oy kullanmalı ve komşularının da öyle yapmasına izin vermelidir.”

XLIII

Zor Gün Dostu

Sonunda seçim günü geldi çattı, Jerry ile ben işten yana hiç sıkıntı çekmedik. Önce nefes nefese, kalın kumaştan kö-rüklü bir el çantası taşıyan iriyarı bir adam geldi; Bishops-gate İstasyonu'na gitmek istiyordu. Sonra Regent Parkı'na gitmek isteyen bir grup tarafından çağrıldık. Sonra da bir yan sokaktan, bankaya götürülmek isteyen ürkek ve endişeli bir yaşlı bayanı almaya çağrıldık. Onu geri götürmek için bankada beklemek zorunda kaldık. Tam onu indirmiştik ki, yüzü kıpkırmızı olmuş bir beyefendi kucak dolusu kâğıtla koşarak geldi; Jerry daha inemedi, kapıyı açıp içeriye dal-mış, "Bow Caddesi karakoluna, çabuk!" diye bağıırıyordu. Böylece yeniden yola koyulduk. Bir iki iş daha alıp geri gel-diğimizde, durakta başka araba yoktu. Jerry hemen yem tor-bamı taktı, "Böyle günlerde fırsat bulduğumuz anda yeme-liyiz; ye bakalım Jack, zamanını değerlendir oğlum," dedi.

Bir de baktım yem olarak biraz kepek lapasıyla ısla-tılmış, bolca ezilmiş yulaf tanesi vardı; bu da ne zaman olsa büyük bir ziyafet sayılır, fakat özellikle o gün yeniden canlanmamı sağladı. Jerry o kadar düşünceli ve şefkatliydi ki, böyle bir efendi için elinden gelen her şeyi yapmayacak bir at var mıydı? Sonra Polly'nin etli çöreklerinden birini çıkardı ve yanımda durup yemeye başladı. Sokaklar tıklım tıklımdı, adayların renklerine bürünmüş at arabaları, kafa

göz yarmayı göze almış gibi kalabalığın arasında oraya buraya koşturup duruyorlardı. O gün iki kişiye çarpıp düşürdüklerini gördüm, hatta biri kadındı. Atlar zorlu bir gün geçiriyordu, zavallılar! Fakat arabalardaki seçmenler bunun farkında bile değildi; çoğu yarı sarhoştı, yanlarından kendi partilerine ait bir araba geçince arabaların pencerelelerinden sarkıp “Hurra!” diye bağırıyorlardı. Bu gördüğüm ilk seçimdi, başka da seçim görmek istemiyorum, gerçi duyduğuma göre artık işler biraz düzelmiş.

Jerry’yle ben daha pek fazla bir şey yiyemedim, sokaktan kucağında küçük bir çocukla genç bir kadıncağız çıkageldi. Bir o tarafa bir bu tarafa bakınıyor, bir hayli şaşkın görünüyordu. Sonra Jerry’ye yaklaştı ve St. Thomas Hastanesi’ne nereden gidildiğini, ne kadar uzak olduğunu sordu. O sabah bir pazar arabasıyla taşradan geldiğini söyledi; seçimden haberi yoktu ve Londra’nın yabancısıydı. Elinde küçük oğlu için bir hastane sevk kâğıdı vardı. Çocuk güçsüz, zayıf bir sesle, acıyla ağlıyordu.

“Yavrucuğum!” dedi kadın. “Çok ağrısı var. Dört yaşında ama yürüyemiyor; bebek gibi. Ama doktor hastaneye götürebilirim iyileşebileceğini söyledi. Tanrı aşkına efendim, çok uzak mı hastane? Ne tarafta?”

“Ah bayan,” dedi Jerry, “bu kalabalıkların içinden yürüyerek ulaşamazsınız oraya! Dört buçuk kilometre yol var ve bu çocuk ağır.”

“Evet, Tanrı korusun onu, ağır ama ben de güçlüyüm şükürler olsun ve yolu bilsem bir şekilde gidebilirim sanırım, bana yolu tarif edin lütfen.”

“Gidemezsiniz,” dedi Jerry, “size çarpıp düşürebilirler, çocuk da ezilebilir. Beni dinleyin, binin şu arabaya, ben sizi sağ salim hastaneye ulaştırırım. Görmüyor musunuz, yağmur geliyor.”

“Hayır bayım olmaz, teşekkür ederim, binemem. Ancak dönüş param var. Yolu tarif edin bana ne olur.”

Jerry, “Bakın bayan,” dedi, “benim de evde bir karım ve yavrularım var ve babalık nedir bilirim. Şimdi şu arabaya binin, sizi oraya para almadan götüreceğim. Bir kadın ile hasta bir çocuğun böyle bir tehlikeyi göze almasına izin verirsem kendimden utanırım.”

Kadın gözyaşlarına boğularak, “Tanrı sizi kutsasın!” dedi.

“Haydi ama, haydi bakalım, neşelenin canım, çok sürmez hemen varırız, sizi bindireyim.”

Jerry kapıyı açmaya giderken, şapkalarına ve düğme deliklerine renkler takıştırmış iki adam, “Araba!” diye seslenerek koştu geldi.

Jerry, “Tutuldu,” diye bağırdı, fakat adamlardan biri kadını itip geçerek arabaya atladı, arkasından da öbürü. Jerry’nin yüz ifadesi bir polis kadar sertti: “Bu araba, şu hanımefendi tarafından tutuldu beyler.”

Adamlardan biri, “Hanımefendi mi?” dedi, “Ah! O bekleyebilir. Bizim işimiz çok önemli, hem önce biz bindik, bizim hakkımız, inmeyeceğiz.”

Jerry üstlerine kapıyı kapatırken, yüzünü komik bir gülümseme kapladı. “Pekâlâ beyler, istediğiniz kadar oturun lütfen; siz dinlenirken bekleyebilirim ben,” dedi ve sırtını onlara dönerek, benim yanımda duran genç kadına doğru yürüdü. “Birazdan giderler,” dedi gülerek, “hiç üzülmeyin.”

Gerçekten de az sonra gittiler; çünkü Jerry’nin oyununu anlayınca, bağıra çağıra hakaretler savurarak arabanın numarasını aldılar ve karakola haber vermekle tehdit ederek indiler. Bu küçük duraklamadan sonra hemen hastaneye doğru yola çıktık; mümkün olduğu kadar arka sokaklardan gittik. Jerry hastanenin büyük zilini çaldı ve genç kadının inmesine yardım etti.

Kadın, “Size binlerce kez teşekkür ederim,” dedi, “yürüyerek gelemezdim buraya.”

“Rica ederim, önemli değil. Umarım sevgili oğlunuz yakında iyileşir.”

Kadının kapıdan girmesini bekledi ve alçak sesle kendi kendine, “Bu en basit kardeşlerimden biri için yaptığınızı, benim için yapmış oldunuz,” diye mırıldandı. Sonra, bir şeye memnun olduğunda hep yaptığı gibi boynumu okşadı.

Artık yağmur hızlanmıştı, tam biz hastaneden ayrılırken kapı yeniden açıldı ve kapıcı seslendi: “Arabacı!” Durduk, basamaklardan bir hanımefendi indi. Jerry onu görür görmez tanımış gibiydi, kadın yüzündeki tülü kaldırıp, “Barker! Jeremiah Barker! Sen misin?” dedi. “Seni burada gördüğüme çok sevindim; tam zamanında geldin, bugün Londra’nın bu kısmında araba bulmak çok güç,”

“Size hizmet etmek benim için şereftir hanımefendi, ben de burada olduğuma çok sevindim, sizi nereye götüreyim efendim?”

“Paddington İstasyonu’na, eğer zamanında varırsak, sanırım varırız, bana biraz Mary ve çocukları anlatırsın.”

İstasyona erken vardık. Yağmurdan ıslanma derdi olmadığından hanımefendi orada durup Jerry’yle uzun uzun konuştu. Kendisinin bir zamanlar Polly’nin hanımı olduğunu öğrendim. Polly hakkında pek çok soru sorduktan sonra şöyle dedi:

“Kışın araba işinden şikâyetin yok mu? Mary geçen yıl senin için epey endişelendi sanırım.”

“Evet efendim, endişelendi. Havalar ısınıncaya kadar uzun bir süre kötü kötü öksürdüm. Geç saatlere kadar dışarıda kaldığımda Polly epey üzülüp meraklanıyor. Biliyorsunuz efendim, her türlü saatte ve her türlü havada çalışıyoruz, bu da insanın sağlığını gerçekten zorluyor, ama oldukça iyi idare ediyorum; bakacak atlarım olmasa kendimi boşlukta hissederdim. Öğrendiğim, bildiğim iş bu; korkarım başka bir işi bu kadar iyi yapamam.”

* Matta 25;40.

Bayan, “Ama Barker,” dedi, “bu işi yapacağım diye sağlığını ciddi bir tehlikeye atarsan çok yazık olur. Sadece sana değil, Mary ile çocuklara da çok yazık olur. İyi sürücüler veya iyi seyisler arayan bir sürü yer var. Eğer bir gün, bu kira arabası işini bırakman gerektiğini düşünürsen bana haber ver.” Sonra Mary’ye iyi dileklerini göndererek eline bir şey sıkıştırdı, “İşte çocuklar için beşer şilin, Mary bunları nereye harcayacağını bilir,” dedi.

Jerry ona teşekkür etti; çok memnun görünüyordu. İstasyondan ayrıldık, sonunda eve ulaştık. Jerry’yi bilmem ama ben yorgundum.

XLIV

Yaşlı Kaptan ve Yerine Geçen At

Kaptan'la çok iyi dost olmuştuk. Yaşlı, soylu bir attı, onunla arkadaşlık etmek çok güzeldi. Bir gün gelip de evini bırakıp, baş aşağı gitmek zorunda kalacağı hiç aklıma gelmemişti. Fakat onun da sırası geldi; bakın bu nasıl olmuş. Ben orada değildim ama bütün olanları öğrendim.

Kaptan ile Jerry bir grubu Londra Köprüsü'nden tren garına götürmüş, dönüyorlarmış. Jerry iki güçlü atın çektiği, kenarları açık, boş bir biracı arabasının yaklaştığını gördüğünde köprü ile anıt arasında bir yerdeymişler. Sürücü atları koca kırbacıyla kırbaçlıyormuş. Yük arabası hafifmiş ve atlar müthiş bir hızla ileriye doğru atılmışlar. Araba adamın kontrolünden çıkmış, sokakta da trafik çok sıkışıkmiş; genç bir kıza çarpıp ezmişler, sonra da hızla bizim arabaya çarpmışlar. İki tekerlek kopmuş ve araba devrilmiş. Kaptan yere yıkılmış, arabanın okları kırılmış ve biri Kaptan'ın yan tarafına girmiş. Jerry de yere düşmüş ama sadece orası burası berelenmiş. Nasıl kurtulduğunu kimse anlayamadı, Jerry hep bunun bir mucize olduğunu söylerdi. Zavallı Kaptan ayağa kalktığı anda, yaranın derin olduğu ve çok hırpalandığı anlaşılmış. Jerry onu usul usul eve getirdi, beyaz kolları arasına yayılan, yanlarından ve omzundan aşağı damlayan kan çok üzücü bir görüntü oluşturuyordu. Çok sarhoş olduğu

anlaşılan sürücüye ceza kesildi. Bira imalathanesinin sahibi, sahibimize tazminat ödemek zorunda kaldı; fakat zavallı Kaptan'a tazminat ödeyen olmadı.

Veteriner ile Jerry, Kaptan'ın ağrılarını dindirmek, onu rahatlatmak için ellerinden geleni yaptılar. Okun onarılması gerekiyordu, ben de birkaç gün işe çıkmadım, Jerry hiç para kazanamadı. Kazadan sonra durağa ilk gittiğimiz gün Reis, Kaptan'dan haber almak için yanımıza geldi.

“Bunu atlatamayacak,” dedi Jerry, “en azından benim işimi yapamayacak artık, bu sabah veteriner öyle dedi. ‘Yük arabalarında, o tür işlerde çalışabilir,’ dedi. Çok canım sıkıldı. Yük arabası ha! Londra civarında bu işlerin atları ne hale getirdiğini gördüm. Tek dileğim, sarhoşların ayık insanlara kötülük etmelerine izin vermek yerine, hepsinin tımarhane-ye kapatılması. Kırdıkları kendi kemikleri, parçaladıkları kendi arabaları ve sakat bıraktıkları kendi atları olsaydı, bu onların kendi sorunu olurdu, ne halleri varsa görsünler deyip geçebilirdik. Ama bana öyle geliyor ki yaptıklarından hep suçsuz insanlar zarar görüyor. Bir de tazminattan söz ediyorlar! Bütün bu zararların karşılığı ödenemez ki; çekilen bütün sıkıntı, üzüntü ve zaman kaybı, bir de eski bir dost gibi olan iyi bir atı kaybetmek. Tazminattan söz etmek saçmalık! O dipsiz kuyuya tıklandığını en çok görmek istediğim bir şeytan varsa o da içki şeytanı.”

“Bana bak Jerry,” dedi Reis, “damarıma kötü basıyorsun, farkındasın değil mi? Ben senin kadar iyi biri değilim, bu da benim utancım, keşke olsaydım.”

Jerry, “Öyleyse, niye bırakmıyorsun şu içkiyi Reis?” dedi. “Böyle bir şeyin esiri olamayacak kadar iyi bir adam-sın sen.”

“Büyük bir ahmağım ben Jerry. Bir kez denedim, iki gün. Öleceğim sandım. Sen nasıl bıraktın?”

“Haftalarca uğraştım. Ben hiç sarhoş olmadım, ama kendi kendime hâkim olamadığımı ve o içki isteği bas-

tırdığı zaman, hayır demenin zor iş olduğunu gördüm. Anladım ki ikimizden birinin boyun eğmesi gerekecek; ya içki şeytanı, ya da Jerry Barker. Tanrı'nın yardımıyla bu Jerry Barker olmayacak dedim. Ama bu bir savaştı ve her türlü desteğe ihtiyacım vardı; bu alışkanlığın ne kadar güçlü olduğunu kurtulmaya çalıştığım ana kadar fark etmemiştim. Ama Polly bu arada iyi beslenmem için çok uğraştı. İstek bastırdığı zaman bir fincan kahve ya da nane içer veya kitabımı okurdum, bu da bana destek olurdu. Bazen kendi kendime 'İçkiden mi vazgeçeceksin, ruhunu mu yitireceksin? İçkiden mi vazgeçeceksin Polly'nin kalbini mi kıracaksın?' diye tekrarlayıp durmak zorunda kalırdım. Fakat Tanrı'ya ve sevgili karıma şükürler olsun, zincirlerimi kırdım, on yıldır ağzıma tek damla içki koymadım ve hiç de aramıyorum."

Grant, "Kararım karar, bırakmayı deneyeceğim," dedi, "çünkü insanın kendi kendinin efendisi olamaması kötü bir şey."

"Dene Reis, dene, asla pişman olmazsın. Durağımızdaki bazı zavallılara da büyük yardımı olur içkiyi bıraktığını görmek. Ellerinden gelse o meyhaneden uzak duracak iki-üç kişi olduğunu biliyorum."

Kaptan önceleri toparlanır gibi oldu, fakat çok yaşlıydı; arabacılık işinde bu kadar uzun çalışabilmesini güçlü bünyesine ve Jerry'nin bakımına borçluydu. Kazadan sonra birdenbire çöktü. Veteriner birkaç şiline satılacak kadar iyileşebileceğini söyledi fakat Jerry buna razı olmadı. İyi ve vefalı bir hizmetkârı ağır işte çalışmak üzere satarak kazanacağı birkaç şilin, bütün parasına onulmaz dertler getirirdi. Bu değerli yaşlı dostu için yapabileceği en büyük iyiliğin, onun kalbine şaşmaz bir kurşun sıkmak olduğu kanısındaydı, böylece acıları son bulacaktı. Çünkü hayatının kalan günlerinde ona bakacak iyi yürekli birini nereden bulacağını bilemiyordu.

Bunun kararlaştırıldığıının ertesi günü Harry yeni nal tak-
tırmak için beni nalbanda götürdü. Döndüğümde Kaptan
gitmişti. Olay benim de, ailenin de yüreğine işledi.

Şimdi Jerry'nin yeni bir at araması gerekiyordu; çok
geçmeden bir soylunun ahırlarında seyis yardımcılığı yapan
bir tanıdığından, orada bir at olduğu haberini aldı. Değerli,
genç bir attı, fakat kaçıp bir başka arabaya çarpmış, lord
hazretleri arabadan fırlayıp düşmüş, kendisi de öyle yarala-
nıp berelenmişti ki, artık bir beyefendinin ahırlarında bulun-
maya uygun değildi. Arabacıya çevreyi araştırıp olabildiği
kadar yüksek bir fiyata satması talimatı verilmişti.

Jerry, “Eğer at kötü huylu veya sert ağızlı değilse, atak ve
delidolu olması sorun değil,” dedi.

“İçinde bir damla kötülük yok,” dedi adam, “ağız çok
hassas, bana kalırsa kaza da bu yüzden olmuş. Daha yeni
kaşağılanmıştı, hava kötüydü ve ata yeterince idman yap-
tırılmamıştı; dışarı çıktığı zaman da şişmiş bir balon kadar
enerji doluydu. Bizim reis (yani arabacı) hayvanın koşumla-
rını sımsıkı taktırdı, martingal, sabit mengene kayışı ve çok
keskin bir suluk zinciri hepsi takılmış, dizginler de gemin alt
demirine bağlanmıştı. Bana kalırsa bunlar, ağız hassas ve
fazla enerji dolu atı çılgına çevirdi.”

“Muhtemelen; gelip göreceğim onu,” dedi Jerry.

Ertesi gün, Delifişek –atın adı buydu– eve geldi. Tek bir
beyaz kılı olmayan, güzel, kahverengi bir attı. Boyu Kaptan
kadar uzundu, çok güzel bir başı vardı ve daha beş yaşın-
daydı. Ona yakınlık gösterip dostça selamladım, fakat hiç
soru sormadım. İlk geceyi çok huzursuz geçirdi; yatacağına
yularının ipini halkadan aşağı yukarı çekiştirip, makarayı
yemliğe çarpıp durdu; ben de uyuyamadım. Ama ertesi gün
arabada beş altı saat çalıştıktan sonra sakin ve uysal bir
şekilde geldi. Jerry onu okşadı, uzun uzun konuştu; kısa
zamanda birbirlerini anladılar. Jerry, rahat bir gemle ve bol
bol çalışarak kuzu gibi uysal olacağını söyledi; “Her şerde

bir hayır vardır, lord hazretleri yüz altın şilinlik gözde bir atını kaybetti, ama arabacı gücü kuvveti yerinde, iyi bir at kazandı,” dedi.

Delifişek kira arabası atı olmanın kendisi için büyük bir düşüş olduğunu düşünüyor, sırada beklemekten tiksiniyordu. Fakat hafta bittiğinde, ağzının rahatlığıyla, dizginlerin gevşek tutulmasının pek çok şeyi unutturduğunu itiraf etti bana, hem sonra bu iş, bir at için başı ile kuyruğunun eyerde birbirine bağlanması kadar küçük düşürücü değildi. Gerçekten de işe ve bize çok iyi alıştı, Jerry de onu çok sevdi.

XLV

Jerry'nin Yeni Yılı

Bazı insanlar için Noel ve yeni yıl neşeli, şen günlerdir. Fakat arabacılar ve atları için bu tatil değil, olsa olsa kazanç zamanıdır. Partiler, balolar ve açık eğlence yerleri o kadar fazladır ki, iş çok olur ve genellikle geç saatlere kadar sürer. Eğlenen insanlar içeride kendilerini müziğe kaptırmış dans ederken, arabacı ile atın soğuktan titreyerek yağmurda ve donda saatlerce beklemek zorunda kaldığı olur. Arabasında bekleyen yorgun arabacı ve bacakları soğuktan kaskatı kesilene kadar duran sabırlı atı, güzel bayanların hiç aklına gelir mi, merak ediyorum.

Durup beklemeye alışkın olduğum için artık gece işinin çoğu bendeydi, Jerry Delifişek'in üşütüp hastalanacağından korkuyordu. Noel haftasında geç saatlere kadar çalıştık; Jerry kötü öksürüyordu. Fakat ne kadar geç dönersek dönelim Polly onu bekliyor, endişeli ve üzüntülü bir ifadeyle, elinde lamba onu karşılamaya çıkıyordu.

Yeni yıl akşamı iki beyefendiyi West End meydanlarından birinde bir eve götürmemiz gerekti. Onları dokuzda bıraktık; on birde geri gelmemiz söylendi. “Bu bir iskambil partisi olduğu için birkaç dakika beklemeniz gerekebilir, ama siz vaktinde gelin,” dediler.

Saat on biri vurduğunda kapıdaydık, çünkü Jerry dakik bir adamdı. Saat her çeyrek saatte bir çalıyordu, bir, iki, üç kez çaldı sonra on ikiyi vurdu, fakat kapı açılmadı.

Rüzgâr gün boyu değişip durmuş, ara ara sağanak yağmur yağmıştı. Ama şimdi rüzgârla birlikte şiddetli bir sulu-sepken başlamıştı, sanki iliklerimize işliyordu. Çok soğuktu ve sığınacak kapalı bir yer yoktu. Jerry yerinden indi, üstümdeki örtülerden birini boynuma doğru biraz daha çekti. Sonra ayaklarını yere vura vura bir aşağı bir yukarı bir iki kez yürüdü. Sonra kollarını sallamaya başladı ama bu onu öksürttü. O da arabanın kapısını açtı, içeriye yere oturup ayaklarını kaldırıma koydu, böylece biraz korunaklı bir yer bulmuş oldu. Saat her çeyrekte çalmaya devam etti, gelen giden yoktu. Saat yarım olunca, kapıdaki zili çaldı ve uşağa o gece kendisine ihtiyaç olup olmadığını sordu.

“Ah, evet, kesinlikle size ihtiyaç olacak,” dedi adam. “Sakın gitmeyin, birazdan biter.” Jerry tekrar oturdu fakat sesi öyle kısılmıştı ki, ne dediğini zar zor duyabiliyordum.

Saat biri çeyrek geçe kapı açıldı ve iki beyefendi dışarıya çıktı. Tek kelime etmeden arabaya bindiler ve Jerry’ye nereye gideceklerini söylediler, yaklaşık üç kilometre bir yol vardı. Bacaklarım soğuktan hissizleşmişti, tökezleyeceğimi sandım. İnerken, bizi o kadar beklettikleri için hiç özür dilemediler, üstelik ücrete kızdılar. Ama Jerry hiç hakkından fazlasını istemediği gibi, hakkından azına da razı olmazdı, onun için beklediğimiz iki saat bir çeyreğin parasını da ödemek zorunda kaldılar. Jerry bu parayı alnının teriyle kazanmıştı.

Sonunda eve geldik. Jerry zorlukla konuşuyordu, öksürüğü korkunçtu. Polly hiçbir şey sormadı, kapıyı açıp ona lambayı tuttu.

“Yapabileceğim bir şey yok mu?” dedi.

“Var. Jack’e sıcak bir şeyler ver, sonra da bana biraz un çorbası yap.”

Bunu çok kısık bir sesle fısıltı halinde söylemişti; nefes nefeseydi ama beni her zamanki gibi sildi, temizledi hatta samanlığa çıkıp yatağım için fazladan bir balya saman getir-

di. Polly'nin getirdiği sıcak arpa lapası beni rahatlattı, sonra kapıyı kilitlediler.

Sabahın geç saatlerine kadar gelen giden olmadı, sonra Harry tek başına geldi. Bizi tımar etti, doyurdu, ahırını süpürdü, sonra sanki pazar günüymüş gibi samanları yeniden serdi. Çok durgundu, ne ısıklık çalıyor ne de şarkı söylüyordu. Öğleyin yeniden geldi, bize yem ve su verdi. Bu kez Dolly de yanındaydı, ağlıyordu. Konuşmalarından Jerry'nin ağır hasta olduğunu ve doktorun durumu kötü dediğini çıkarabildim. İki gün böyle geçti, evde büyük sorunlar vardı. Sadece Harry'yi ve zaman zaman da Dolly'yi görüyorduk. Sanırım ona eşlik etmeye geliyordu çünkü Polly hep Jerry'nin yanındaydı ve Jerry'nin yanında hiç gürültü yapılmaması gerekiyordu.

Üçüncü gün Harry ahırdayken kapı vuruldu ve içeriye Grant Reis girdi.

“Eve gitmek istemedim oğlum,” dedi, “ama baban nasıl merak ettim.”

Harry, “Çok kötü,” dedi, “daha kötü olamaz; bronşitmiş. Doktor bu gece ya iyileşecek ya daha da ağırlaşacak diyor.”

Grant kafasını sallayarak, “Bu kötü, çok kötü!” dedi. “Geçen hafta iki tanıdığımı bu hastalıktan kaybettik. Kısa sürede gidiverdiler. Ama çıkmamış candan ümit kesilmez, onun için moralini yüksek tut.”

Harry, “Evet,” dedi hızlı hızlı, “doktor, içmediği için, iyileşme şansı fazla dedi. Dün ateşi o kadar yüksekmış ki, eğer babam içki içen biri olsaymış, kâğıt gibi yanarmış dedi. Ama doktor babamın bunu atlatacağını düşünüyor galiba, sizce de atlatır, değil mi Bay Grant?”

Reis ne diyeceğini şaşırmış gibiydi.

“İyi insanların böyle şeyleri atlatacağına dair bir kural varsa eğer, atlatacağından eminim oğlum. Baban tanıdığım en iyi insan; yarın sabah erkenden uğrarım.”

Ertesi sabah erkenden geldi.

“Nasıl?” dedi.

Harry, “Babam daha iyi,” dedi, “Annem atlatacağını umuyor.”

“Tanrı’ya şükür!” dedi Reis. “Şimdi onu sıcak tutmalısınız, kafasını da rahat ettirmelisiniz. Gelelim atlara. Bak sıcak bir ahırda bir iki hafta dinlenmek Jack’e iyi gelir, sen de rahatlıkla ona sokakta bir iki tur attırıp bacaklarını açabilirsin. Ama bu genç at çalışmazsa, çok geçmeden hey-heyleri tutar ve başa çıkamayabilirsin. Dışarı çıktığında da kaza yapar.”

“Şimdiden öyle zaten,” dedi Harry, “yemini azalttım ama öyle enerji dolu ki ne yapacağımı bilemiyorum.”

“Tam dediğim gibi. Şimdi bana bak, annene soruver, kabul ederse, bir şeyler ayarlanana kadar her gün gelip atı alayım, iyi bir çalıştırayım, kazandığının yarısını annene getireyim, hem atların yeminin parası da çıkmış olur. Babana iyi bakılıyor biliyorum, ama bu atları beslemeye yetmez. Bütün bu zaman boyunca da yiyip duracaklar. Öğleyin gelip annenin yanıtını öğrenirim,” dedi ve Harry’nin teşekkür etmesini beklemeden gitti.

Sanırım öğleyin gidip Polly’yi gördü çünkü ahıra Harry’yle birlikte gelip Delifişek’in koşumlarını taktılar ve dışarı çıkardılar.

Reis, birkaç hafta boyunca gelip Delifişek’i aldı; Harry kendisine teşekkür ettiğinde veya iyiliğiyle ilgili bir şey söylediğinde gülüp geçerek, “Şansım varmış, atlarımın biraz dinlenmeye ihtiyacı vardı, böyle bir şey olmasa dinlenemezlerdi,” dedi.

Jerry yavaş yavaş iyileşti, fakat doktor, ihtiyarlayıncaya kadar yaşamak istiyorsa, kira arabası işine bir daha dönmesi gerektiğini söyledi. Çocuklar kafa kafaya verip, anne ve babalarının ne yapacağı, kendilerinin para kazanmaya nasıl yardım edebileceği hakkında çok düşündüler.

Bir öğleden sonra, Delifişek'i çok ıslak ve pis bir halde ahıra getirdiler.

Reis, "Kar erimiş, sokaklar çamur içinde," dedi, "atı temizleyip kurulamak senin için iyi idman olacak oğlum."

"Tamam Reis," dedi Harry. "Kurumadan bırakmam, beni babam eğitti."

Reis, "Keşke bütün çocuklar senin gibi eğitilmiş olsa," dedi.

Harry süngerle Delifişek'in gövdesindeki ve bacaklarındaki çamurları temizlerken Dolly girdi, kafasını kurcalayan bir şeyler vardı, çok heyecanlı görünüyordu.

"Fairstowe'da kim oturuyor Harry? Anneme Fairstowe'dan bir mektup geldi; çok sevindi, mektubu alıp yukarıya babamın yanına koştu."

"Bilmiyor musun? Orası annemin eski hanımı Bayan Fowler'ın yeri; hani, babamın geçen yaz karşılaştığı, bize beşer şilin gönderen hanım."

"Ah, Bayan Fowler, tabii onu biliyorum. Anneme ne yazdı merak ettim."

Harry, "Annem geçen hafta ona mektup yazmıştı," dedi, "Bayan Fowler, babama kira arabası işinden vazgeçecek olursa, haber vermesini söylemiş. Ne demiş acaba, içeriye koş da bir bak Dolly."

Harry kırk yıllık bir seyis gibi hişt, hişt diyerek Delifişek'i silmeye devam etti.

Birkaç dakika sonra Dolly güle oynaya ahıra girdi.

"Harry bundan daha güzel bir şey olamaz; Bayan Fowler gidip onunla birlikte yaşamamızı istiyor. Tam bize uygun yeni, küçük bir ev varmış, bahçesi, kümesi, elma ağaçları, her şeyi varmış ve arabacısı ilkbaharda ayrılıyormuş, o zaman babamın onun yerine geçmesini isteyecek. Çevrede senin, bahçelerinde, ahırlarında uşak olarak yanlarında iş bulabileceğin iyi aileler varmış; benim için iyi bir okul varmış; annem bir ağlıyor bir gülüyor, babam da o kadar sevinçli ki!"

“Harika bir haber,” dedi Harry, “tam bize göre bana kalırsa. Hem anneme hem de babama uygun; ama ben sıra sıra düğmeli dar giysiler giyen bir uşak olmak niyetinde değilim; ya seyis olurum ya da bahçıvan.”

Jerry yeterince iyileşir iyileşmez kent dışına taşınmaları ve araba ile atların mümkün olduğu kadar kısa zamanda satılması kararlaştırıldı.

Bu benim için ağır bir haberdir, çünkü artık genç değilim ve durumumda herhangi bir iyileşme bekleyemezdim. Birtwick’ten ayrıldığımdan beri, sevgili efendim Jerry’nin yanındaki kadar mutlu olmamıştım. Fakat, en iyi koşullar altında bile olsa üç yıl kira arabalarında çalışmak, atın gücünü etkiler, artık eskisi gibi olmadığımı hissediyordum.

Grant hemen Delifişek’i alacağını söyledi, durakta beni almak isteyen adamlar vardı, fakat Jerry herhangi biriyle kira arabası işine dönmemi istemedi; Reis de bana rahat edeceğim bir yer bulmaya söz verdi.

Ayrılık günü geldi. Henüz Jerry’nin evden çıkmasına izin verilmiyordu, o yılbaşı akşamından sonra onu bir daha hiç görmedim. Polly ile çocuklar bana veda etmeye geldiler. Polly, “Zavallı ihtiyar Jack! Sevgili ihtiyar Jack! Keşke seni de yanımıza alabilseydik,” dedi, sonra kafasını boynuma yasladı ve beni öptü. Dolly ağlıyordu, o da beni öptü. Harry beni uzun uzun sevdi, okşadı ama hiçbir şey söylemedi, sadece çok üzgün görünüyordu ve böylece alınıp yeni yerime götürüldüm.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

XLVI

Jakes ile Hanımefendi

Jerry'nin tanıdığı tahıl ticareti ve fırıncılık yapan birine satıldım. Jerry orada iyi beslenip normal bir şekilde çalıştırılacağımı düşünmüştü. Beslenme konusunda haklı çıktı, eğer sahibim sürekli işyerinde olsaydı, aşırı ağır yükler de taşıtmazlardı sanırım. Fakat herkesi sürekli koşuşturup dürtükleyen bir kâhya vardı ve çoğu zaman arabam epey yüklü olduğu halde, bir şeyler daha yüklenmesini emrederdi. Sürücüm Jakes genellikle bu kadar fazla yüklenmemin doğru olmadığını söylerdi ama hep kâhyanın dediği olurdu. “Bir kerede yapılacak iş için iki sefer yapmaya gerek yok”tu, onun istediği “işin yürümesi”ydi.

Diğer arabacılar gibi Jakes'in de hep sıkı sıkıya taktığı o sabit mengene kayışı, arabayı rahat çekmemi önlerdi. Oraya geldikten üç dört ay sonra işin, gücümü çok kötü etkilediğini fark ettim.

Bir gün arabayı her zamankinden fazla yüklemişlerdi, yolun bir kısmı da dimdik bir yokuştur. Bütün gücümü kullandım fakat devam edemiyor, sürekli durmak zorunda kalıyordum. Bundan hoşlanmayan sürücüm kırbacıyla kötü vuruyordu. “Yürü seni tembel yaratık,” diyordu, “yoksa ben yürütmesini bilirim.”

Ağır yükü biraz daha ilerletip, zar zor birkaç metre götürdüm. Kırbaç tekrar indi, ben de tekrar zorlana zor-

lana birkaç adım attım. Arabacının o koca kırbacı müthiş canımı yakıyordu, fakat aklım da bedenim kadar yaralanıyordu. Elimden gelen her şeyi yaptığım halde cezalandırılıp hırpalanmak çok ağırıma gidiyor, bütün gayretimi alıp götürüyordu. Üçüncü kez beni acımasızca kırbaçlamaya başladığında bir hanımefendi arabacıya yaklaşıp, tatlı ve içten bir sesle şöyle dedi:

“Tanrı aşkına, bu güzel atı daha fazla kırbaçlamayın. Elinden geleni yaptığına eminim, yol da çok dik, eminim elinden bu kadarı geliyor.”

“Eğer elinden gelen her şeyi yapması bu yükü o yokuştan çıkarmaya yetmiyorsa, elinden gelen her şeyden fazlasını yapması gerek. Benim bütün bildiğim bu bayan,” dedi Jakes.

“Fakat bu yük çok ağır değil mi?”

“Evet çok ağır, fakat suç bende değil; tam yola çıkarken kâhya gelip kendi işini kolaylaştırmak için üç yüz kilo daha yükletti. Ben de onunla mümkün olduğu kadar iyi geçinmek zorundayım.”

Kırbacını yeniden kaldırıyor ki hanımefendi, “Tanrı aşkına durun, izin verirsiniz size yardımcı olabilirim galiba,” dedi.

Adam güldü.

“Bakın,” dedi kadın, “ona fırsat vermiyorsunuz. Mengene kayışı kafasını böyle yukarı çekerken bütün gücünü kullanamıyor. Onu çıkarınca daha iyi çekeceğine eminim, bir deneyin,” dedi ikna edici bir sesle, “denerseniz beni çok sevindirirsiniz.”

“Peki, peki,” dedi Jakes biraz gülerek, “bir hanımefendiyi memnun etmek için her şeyi yaparım tabii. Ne kadar indirmemi istersiniz efendim?”

“Epey indirin, başını tamamen serbest bırakın.”

Sabit kayış çıkarıldı; anında başımı dizlerime kadar indirdim. Bu ne büyük rahatlıktı! Sonra boynumdaki ağırlı tutukluktan kurtulmak için başımı birkaç kez silktim.

Kadın beni nazik eliyle okşayarak, “Zavallı yaratık! Buymuş istediğin,” dedi. “Şimdi onunla tatlı tatlı konuşur, gayret verirsiniz, daha iyi çekecektir sanırım.”

Jakes dizgini alıp bağırdı: “Haydi Kara!” Başımı aşağı indirdim, bütün ağırlığımla hamuda yüklendim; bütün gücümü verdim; yüküm kımıldadı ve hiç durmadan yokuşun tepesine kadar çektim, sonra soluklanmak için durdum.

Hanımefendi kaldırımdan bizimle beraber yürümüştü, ben durunca yola indi. Boynumu okşadı, günlerdir böyle okşanmamıştım.

“Gördünüz mü, ona fırsat verdiğinizde ne kadar istekle çekti. İyi huylu bir hayvan olduğuna ve eskiden çok daha iyi günler gördüğüne eminim. O mengene kayışını tekrar takmayacaksınız değil mi?” Çünkü Jakes mengene kayışını yeniden takmaya yeltenmişti.

“Bakın hanımefendi, kafasının serbest olması ona yokuş yukarı yardımcı oldu, bunu inkâr edemem ve bir dahaki sefere bunu hatırlayacağım, size de teşekkür ederim. Fakat sabit mengene kayışını takmazsam bütün arabacılar bana güler; moda böyle biliyorsunuz.”

Kadın, “İyi bir modaya öncülük etmek, kötü bir modayı izlemekten daha iyi değil mi?” dedi. “Artık pek çok beyefendi mengene kayışı kullanmıyor. Biz kendi arabalarımızdaki atlara bunu on beş yıldır takmıyoruz; atlarımız da çalışırken mengene kayışı takanlardan çok daha az yoruluyor.” Çok ciddi bir sesle ekledi: “Hem, çok iyi bir neden olmadıkça Tanrı’nın hiçbir yaratığına eziyet etmeye hakkımız yok. Hayvanlara dilsiz diyoruz, doğru dilsizler, neler hissettiklerini söyleyemiyorlar; fakat konuşmamaları daha az acı çektikleri anlamına gelmiyor. Neyse yeter bu kadar, sizi işinizden daha fazla alıkoymayayım. Önerilerimi güzel atınızda denediğiniz için teşekkür ederim, eminim bunun kırbaçtan çok daha iyi olduğunu göreceksiniz. İyi günler.” Boynuma yumuşakça bir kez daha vurup hafif adımlarla yolun karşı tarafına geçti; onu bir daha görmedim.

Jakes kendi kendine, “Bahse girerim bu gerçek bir hanımefendiydi,” dedi, “benimle bir beyefendiymişim gibi kibar kibar konuştu. Dediklerini deneyeceğim, hiç değilse yokuş yukarı.” Hakkını yememeliyim, mengene kayışını birkaç delik gevşetti; o günden sonra da yokuş yukarı çıkarken hep başımı serbest bıraktı; fakat ağır yükler devam etti. Tam kapasite çalışırken iyi beslenme ve yeterli dinlenme gücünüzü yerinde tutar, ama aşırı yüklemeye hiçbir at dayanamaz. Bu yüzden o kadar düşkünleşmişim ki yerime daha genç bir at satın aldılar. Yeri gelmişken başka bir nedenle başıma gelenlerden de söz edeyim. Atların bundan söz ettiğini duymuştum ama hiç başıma gelmemişti: Az ışıklı ahır. Ahırın ucunda sadece çok küçük tek bir pencere vardı ve dolayısıyla içerisi hemen hemen karanlıktı.

Bu hem beni çok bunalttı hem de görüşümü çok zayıflatı; birden karanlıktan parlak gün ışığına çıkarıldığımda gözlerim çok acıyordu. Pek çok kez eşikte tökezledim, bastığım yeri zar zor görebiliyordum.

Orada uzun zaman kalsam yarı kör olurdu, bu da büyük bir talihsizlik olurdu. Adamların bütünüyle kör bir atı sürmenin, görüşü zayıflamış bir atı sürmekten daha güvenli olduğunu, çünkü yarı körlüğün atı çok ürkeklediğini söylediklerini duymuştum. Ancak ben görüşüm kalıcı bir zarara uğramadan kurtuldum ve bir sürü arabası olan birine satıldım.

XLVII

Zor Günler

Yeni sahibimi hiç unutmayacağım. Siyah gözleri, kanca gibi bir burnu, bir buldoğunkine benzeyen dişleri vardı; sesi çakıl taşları üzerinde dönen araba tekerleğinin gıcirtısı kadar sertti. Adı Nicholas Skinner'dı ve zavallı Kılıksız Sam'ın, yanında çalıştığı adam buydu galiba.

İnsanlar sadece g z nle gördüğüne gerçekten güvenebilirsin derler; fakat bence sadece hissettiğine gerçekten güvenebilirsin, çünkü çok şey g rm   t m ama araba atlarının nasıl bir sefalet içinde yaşadığını o güne kadar anlamamı tım.

Skinner'ın kalitesiz bir dizi arabası ve kalitesiz bir dizi sürücüsü vardı. Skinner adamlara yükleniyordu, adamlar da atlara. Burada hiç pazar tatilimiz yoktu ve yazın en sıcak g nlerindeydik.

Bazen pazar sabahları bir grup delidolu adam gelip arabayı bir günlüğüne kiralardı. Dördü arabanın içine biner, biri de sürücünün yanına otururdu ve onları kent dışına on be -yirmi kilometre götürür, sonra da geri getirirdim. Yoku  çıkarken, yol ne kadar dik, hava ne kadar sıcak olursa olsun, hiçbiri inip yürümezdi; elbette sürücü gerçekten dayanamayacağım endi esine kapılmadığı takdirde. Bazen o kadar ate lenir, bitkin d  erdim ki, yemime bile dokunamazdım. Sıcak havalarda Jerry'nin cumartesi

akşamları verdiği, bizi serinletip rahatlatan içine güherçile katılmış o güzelim kepek lapasını nasıl da arıyordum. Sonra Jerry'nin yanında aralıksız iki gece ve bir tam gün dinlenir, pazartesi sabahları yine genç atlar kadar dinç olurduk. Fakat burada hiç dinlenme yoktu ve sürücüm de efendisi kadar sertti. Ucunda etimden bazen kan çıkaracak kadar keskin bir şey olan insafsız bir kırbacı vardı. Kırbacı karnımın altına bile vurur, kafamda şaklatırdı. Bu onur kırıcı muamele çalışma isteğimi müthiş azaltırdı; yine de elimden geleni yapar, işten geri kalmazdım, çünkü zavallı Zencefil'in dediği gibi böyle yapmanın bir yararı yoktu; güç insanlardaydı.

Artık hayatım o kadar berbattı ki, Zencefil gibi çalışırken düşüp ölmek, bu perişanlıktan kurtulmak istiyordum. Bir gün bu dileğim az daha gerçekleşecekti.

Durağa sabah sekizde gitmiş ve epey çalışmışım ki, bir müşteriye trene götürmemiz gerekti. Uzun bir tren istasyona gelmek üzereydi, bu yüzden sürücüm dönüş için bir müşteri bulma umuduyla dışarıdaki arabaların arkasına çekti. Çok yüklü bir trendi; bütün arabalar hemen müşteri bulduğu için, birileri bizi de çağırdı. Dört kişilik bir grup vardı; yaygaracı bir adam, bir kadın, küçük bir oğlan, genç bir kız ve bir sürü bavul. Kadın ile oğlan arabaya bindiler, adam bavulları yerleştirirken genç kız gelip bana baktı.

“Baba,” dedi, “bu zavallı at bizi ve bütün bavullarımızı bu kadar uzağa götüremez, o kadar zayıf ve bitkin ki; şuna bir bak.”

Sürücüm, “Ah! Bir şeyi yok onun bayan,” dedi, “yeterince güçlüdür.”

Ağır bavulları taşıyan hamal beyefendiye, “Bu kadar çok bavul olduğuna göre, ikinci bir araba daha tutmak ister miydiniz?” diye sordu.

Yaygaracı adam sürücüye, “Atın taşıyabilir mi bizi, taşıyamaz mı?” dedi.

“Ohoo! Elbette taşır efendim; bavulları yukarı yolla hamal. Fazlasını da taşır.” Sonra öyle ağır bir bavulun yüklenmesine yardım etti ki, arabanın yaylarının aşağıya indiğini hissettim.

Genç kız, “Baba, baba, lütfen bir araba daha tut,” diye yalvardı. “Yanlış bir şey yaptığımıza eminim, bu büyük bir zalimlik.”

“Saçmalama Grace, hemen bin ve bu kadar dırdır etme, her işi düşen, araba tutmadan bütün atları kontrol edecek olsa ne olurdu? Arabacı kendi işini bilir. Haydi bakayım, bin içeri ve kes sesini!”

Nazik dostum boyun eğmek zorunda kaldı. Peş peşe bir sürü bavulu yukarıya çekip, arabanın üstüne ve sürücünün yanına koydular. Sonunda her şey yerleşti ve sürücüm her zamanki gibi dizgini çekip, kırbacı şaklatarak istasyondan çıktı.

Yük çok ağırdı; sabahtan beri ne bir şey yemiş, ne de dinlenmişim, fakat her zamanki gibi bütün zalimliğe ve haksızlığa karşı elimden geleni yaptım.

Ludgate Hill’e gelene kadar oldukça iyi idare ettim, fakat orada yükün ağırlığı ve yorgunluk dayanılmaz bir hal aldı. Sürekli sırtıma çarpan dizgin ve kırbacın dürtüklemesiyle devam etmeye çabalıyordum, fakat bir anda –nasıl oldu bilemiyorum– ayaklarım altımdan kaydı ve sert bir şekilde yana düştüm. Düşmenin aniliğinden ve şiddetinden soluğum kesildi. Hiç kımıldamadan öylece yattım, gerçekten de kımıldayacak gücüm kalmamıştı, işte şimdi öleceğim diye düşündüm. Çevremde bir tür kargaşa duydum, bağrıışan öfkeli sesler, indirilen bavullar, fakat hepsi bir düş gibiydi. Tatlı bir sesin acıyla, “Vah zavallı at! Hepsi bizim suçumuz,” dediğini duyar gibi oldum. Birisi gelip gemimin boğaz kayışını gevşetti, hamuda sımsıkı bağlanmış kayışları çözdü. Bir başkası, “Öldü, bir daha ayağa kalkamaz,” dedi. Sonra bir polisin emirler verdiğini duydum, fakat

gözlerimi açmadım bile. Sadece arada bir kesik kesik nefes alabiliyordum. Başıma biraz soğuk su döktüler, ağzıma da biraz ilaç akıttılar ve üstüme bir şey örttüler. Orada ne kadar yattım bilmiyorum, fakat bedenime yavaş yavaş yeniden can geldi; bir adam sevecen bir sesle beni okşayıp, ayağa kalkmaya teşvik ediyordu. Biraz daha ilaç verdiler, sonra zar zor ayağa kalktım ve yavaş yavaş yakındaki bir ahıra götürüldüm. Burada beni zeminine bol bol saman serilmiş bir bölmeye koydular ve ılık sulu yulaf lapası getirdiler, bunu seve seve içtim.

Akşam Skinner'ın ahırına geri götürülecek kadar toparlanmışım; orada da benim için ellerinden geleni yaptılar. Sabah Skinner bir veterinerle birlikte bana bakmaya geldi. Veteriner beni iyice muayene etti ve şöyle dedi:

“Bu hastalıktan çok, aşırı çalıştırmaktan olmuş. Onu altı ay dinlendirebilerseniz yeniden çalışabilir, fakat şu anda bir damla gücü kalmamış.”

Skinner, “O zaman köpeklere gider,” dedi, “hasta atlara bakacak otlaklarım yok benim. İyileşebilir de iyileşmeyebilir de. Böyle şeyler benim işime uymaz. Benim işim onları git-tiklere yere kadar çalıştırmak, sonra da ne kadar getirirlerse o kadara satmak, kasaba veya başka yere.”

“Tıknefes olsaydı,” dedi veteriner, “hemen öldürtmek en iyisiydi, fakat ciğerlerinde bir şey yok. On gün içinde at pazarı kurulacak, onu dinlendirir ve beslerseniz toparlanabilir; ölüsünün getireceğinden fazlasını kazanırsınız.”

Bu tavsiye üzerine Skinner, sanırım istemeye istemeye, iyi beslenmemi, iyi bakılmamı emretti ve şansıma, seyis bu emirleri, emirleri veren efendisinden çok daha büyük bir iyi niyetle yerine getirdi. On gün tam dinlenme, bol iyi yulaf, saman ve kaynatılmış keten tohumu karıştırılmış kepek lapası, kendimi toparlamama her şeyden fazla yardımcı oldu. O keten tohumu lapaları nefisti; yaşamak, köpeklere gitmekten daha iyi olabilir, diye düşünmeye başladım.

Kazadan on iki gün sonra, beni Londra'nın birkaç kilometre dışındaki at pazarına götürdüler. Neresi olsa buradan iyidir, diye düşündüğüm için başımı dik tuttum ve umutla bekledim.

XLVIII

Çiftçi Thoroughgood ile Torunu Willie

Bu at pazarında, kendimi elbette iş göremez hale gelmiş yaşlı atlar arasında buldum; kimi topal, kimi tıknefes olmuş, kimi yaşlı ve vurulsalar acılarının dineceğine emin olduğum atlar.

Satıcı ve alıcıların durumu da üzerinde pazarlık ettikleri zavallı hayvanlardan pek daha iyi görünmüyordu. Alıcı olarak birkaç şiline küçük bir odun ya da kömür arabasını çekebilecek bir at veya midilli almaya çalışan yoksul ihtiyarlar vardı; satıcı olarak ise artık iyice yıpranıp tükenmiş bir hayvanı öldürüp daha büyük zarara uğramaktansa, iki ya da üç şiline satmaya çalışan yoksul adamlar. Yoksulluk ve sıkıntılar çoğunu her bakımdan katılaştırmıştı sanki, ama kalan son gücümle seve seve hizmet edeceğim, yoksul, kılık kıyafeti eski püskü fakat şefkatli ve insanlıktan payını almış, sesleri bana güven veren başka tipler de vardı. Sarsak sarsak yürüyen yaşlı bir adam benden çok hoşlandı, ben de ondan hoşlandım, fakat daha güçlü kuvvetli bir at arıyordu; ne endişeli, diken üzerinde saatlerdi onlar! Pazarın daha iyi bir bölümünden gelen, kibar ve nazik bir çiftçiye benzeyen biri gözüme ilişti, yanında küçük bir çocuk vardı. Geniş bir sırtı, yuvarlak omuzları, sevecen, sağlıklı kırmızı bir yüzü vardı ve geniş kenarlı bir şapka takmıştı. Benim ve arkadaşlarımdan

yanına gelince hiç kımıldamadan durdu, hepimize acıyarak baktı. Gözlerinin bana takıldığını gördüm; hâlâ görünüşüne katkıda bulunan güzel bir yelem ve kuyruğum vardı. Kulaklarımı dikip ona baktım.

“İşte sana zamanında çok güzel günler görmüş bir at Willie.”

“Zavallı emektar yaratık!” dedi çocuk. “Sence hiç arabaya koşulmuş mudur dede?”

“Elbette oğlum,” dedi çiftçi yaklaşarak, “gençliğinde çok şey yapmış olabilir. Şunun burun deliklerine, kulaklarına, boynunun ve omzunun biçimine bak, bu at soylu, çok iyi yetiştirilmiş bir at.” Elini uzatıp boynumu sevgiyle okşadı. Gösterdiği şefkate yanıt olarak burnumu uzattım; çocuk yüzümü okşadı.

“Zavallı yaratık! Bak dede, sevildiğini nasıl da anlıyor. Uğurböceği’ne yaptığın gibi, onu da alıp gençlik günlerine döndüremez misin?”

“Sevgili oğlum, bütün yaşlı atları gençleştirmek gelmez elimden, hem Uğurböceği çok yaşlı değildi, yıpratılmış ve kötü kullanılmıştı daha çok.”

“Ama dede, bunun da yaşlı olduğunu sanmıyorum, yelesine ve kuyruğuna bak. Ne olur ağzına bir bak, o zaman anlarsın, çok zayıf ama gözleri bazı yaşlı atlar gibi içine göçmüş değil.”

Yaşlı adam güldü. “Tanrı senin iyiliğini versin oğlum! Yaşlı deden kadar düşkünsün atlara.”

“Ama ağzına bak ne olur dede ve fiyatını öğren; bizim otlaklarda gençlik günlerine dönecektir eminim.”

Beni satmaya getiren adam burada söze karıştı:

“Küçük bey gerçekten anlıyor bu işten efendim; şimdi işin aslı şu, bu at yük arabalarında aşırı çalıştırılmaktan düşkünleşmiş; yaşlı değil, veterinerin dediğine göre tıknefes olmadığı için altı aylık bir dinlenmeyle düzelirmiş. On gündür ben bakıyorum bu ata. Bundan daha vefalı, daha tatlı

bir hayvan görmedim hayatımda; bir beyefendinin gelip kendisi için beş şilin saymasına ve kendisine bir fırsat tanımasına değecek bir at. İddiaya girerim bir dahaki bahara değeri yirmi şiline çıkacaktır.”

Yaşlı beyefendi güldü; küçük çocuk içi giderek dedesine bakıyordu.

“Ne olur dede! Tayı beklediğimden beş şilin fazlaya sattım dememiş miydin zaten? Bunu aldığın zaman cebindeki para azalmış olmayacak.”

Çiftçi ağır ağır çok şişmiş ve zorlanmış bacaklarını yokladı; sonra ağzına baktı: “On üç veya on dört yaşında olmalı; şunu bir yürüt de görelim, olur mu?”

Zavallı sıska boynumu dikleştirdim, kuyruğumu hafifçe kaldırdım, tutulup kaskatı olmuş bacaklarımı zorlayıp elimden geldiği kadar iyi adım attım.

Ben dönerken çiftçi, “Son fiyatın nedir?” dedi.

“Beş şilin efendim, patronumun koyduğu en düşük fiyat.”

“Bu bir vurgun ama,” dedi yaşlı beyefendi kafasını sallayarak, fakat bir yandan da ağır ağır cüzdanını çıkarıyordu, “oldukça büyük bir vurgun! Burada daha işin var mı?” dedi parayı adamın avucuna sayarken.

“Hayır işim bitti efendim, isterseniz hana getirebilirim atı.”

“Peki öyleyse, ben de hana gidiyorum şimdi.”

Onlar önden yürüdü, satıcı da beni yularımdan tutup arkalarından götürdü. Çocuk sevinçten yerinde duramıyordu, yaşlı adam da onun böyle sevinmesinden keyif alıyor gibiydi. Handa beni iyice yemlediler, sonra yeni sahibimin bir hizmetlisi sırtıma binip beni yavaş yavaş eve götürdü; bir köşesinde baraka olan büyük bir otağa salıverildim.

Bay Thoroughgood –yeni koruyucumun adı buydu,– bana gece gündüz saman ve yulaf verilmesini, gündüzleri otağa salıverilmemi emretti ve “Willie,” dedi, “bu atın bakımını takip işini sen üstlen; bu sorumluluğu sana veriyorum.”

Çocuk kendisine verilen sorumluluktan gurur duyuyordu; işi bütün ciddiyetiyle üstlendi. Bir gün bile beni ziyaret etmeyi aksatmadı. Bazen gelip diğer atlar arasında beni bulur, bir parça havuç veya güzel bir şeyler verir, ya da yulafımı yerken yanımda dururdu. Güzel sözleri, okşamaları hiç eksik etmezdi; tabii ona çok bağlandım. Bana Eski Dost derdi, çünkü çayırdaki onu bulur ve o nereye giderse ben de peşinden giderdim. Bazen dedesini de getirirdi, dedesi bacaklarımı hep iyice kontrol ederdi.

“Sorunumuz burada Willie,” derdi, “ama öyle istikrarlı bir şekilde düzeliyor ki, sanırım baharda durumunda iyiye doğru bir değişiklik göreceğiz.”

Eksiksiz dinlenme, iyi yemler, yumuşak toprak ve hafif idman çok geçmeden kondisyonumda ve ruh halimde etkisini göstermeye başladı. Annemden sağlam bir bünye almış, gençken aşırı zorlanmamıştım, onun için iyileşme şansım, tam güçlenmeden işe koşulmuş pek çok attan fazlaydı. Kış boyunca bacaklarım öyle düzeldi ki, kendimi yeniden gençleşmiş hissetmeye başladım. Bahar geldi ve bir gün Bay Thoroughgood beni faytonda denemeye karar verdi. Bu çok hoşuma gitti, Willie’yle birlikte beni birkaç kilometre sürdüler. Artık bacaklarım açılmış, tutukluk kalmamıştı, işimi büyük bir rahatlıkla yaptım.

“Gençlik günlerine dönüyor Willie; artık ona bazı hafif işler vermemiz gerek, yaz ortasına doğru Uğurböceği kadar iyi duruma gelecek, çok güzel bir ağzı var, yürüyüşü de çok iyi, daha iyisi olamaz.”

“Ah dede! Onu aldığına öyle memnunum ki.”

“Ben de oğlum, ama benden çok sana teşekkür etmesi gerek, artık onun değerini bilecek, sakın, huzurlu bir yer aramaya başlamalıyız.”

XLIX

Son Evim

O yaz, bir gün seysis beni o kadar büyük bir özenle tımar edip koşumlarımı taktı ki, yeni bir şeyler olacak diye düşündüm. Topuklarımdaki ve bacaklarımdaki kılları düzeltti, toynaklarımı fırçaladı, alnımdaki kâkülü bile ayırdı. Koşumları da ayrıca parlatmıştı galiba. Willie dedesiyle birlikte iki tekerlekli küçük arabaya binerken yarı endişeli yarı neşeli görünüyordu.

“Eğer hanımlar ondan hoşlanırsa,” dedi yaşlı adam, “hem onlar, hem de at için çok iyi olacak, bir deneyelim bakalım.”

Köyden iki üç kilometre uzaklıkta, tek katlı güzel bir eve geldik. Önünde çimlik bir alan ve fundalıklar vardı; bir araba yolu kapıya uzanıyordu. Willie zili çaldı, Bayan Blomefield veya Bayan Ellen evde mi diye sordu. Evet, evdeydiler. Willie benim yanımda kaldı, Bay Thoroughgood eve girdi. On dakika geçmeden arkasında üç hanımla geri geldi. Beyaz bir şala sarınmış uzun boylu, solgun yüzlü hanım, kara gözlü, güler yüzlü daha genç bir hanıma dayanıyordu. Üçüncüsü, çok azametli görünen Bayan Blomefield’dı. Birlikte gelip bana baktılar, sorular sordular. Genç bayan –bu Bayan Ellen’dı– beni çok beğendi, beni seveceğine emin olduğunu, çok güzel, iyi bir yüzüm olduğunu söyledi. Uzun boylu, solgun yüzlü hanım ise, “Başından

düşme olayı geçmiş bir atın çektiği arabaya binmeye çekinirim,” dedi, “çünkü tekrar düşebilir ve düşerse bu korkuyu bir daha üstümden atamam.”

Bay Thoroughgood, “Bakın hanımlar,” dedi, “kendilerinin hiçbir suçu olmadan sürücülerinin dikkatsizliği yüzünden dizi yaralanmış pek çok birinci sınıf at vardır ve bu atı tanıdığım kadarıyla, onun başına da böyle bir şey gelmiş. Fakat kararınızı etkilemek istemem elbette. Eğer dilerseniz, onu alıp bir süre deneyebilirsiniz, bakalım arabacınız atı nasıl bulacak.”

Azametli hanım, “Bize atlarımız konusunda hep o kadar yardımcı oldunuz ki,” dedi, “siz tavsiye ettikten sonra benim için bir sorun yok; eğer kardeşim Lavinia’nın bir itirazı yoksa deneme önerinizi teşekkürlerimizle kabul ederiz.”

Ertesi gün birinin gelip beni almasına karar verildi.

Sabah, yakışıklı genç bir adam beni almaya geldi; önce beni beğendi, ama dizlerimi görünce hayal kırıklığına uğramış bir sesle şöyle dedi:

“Hanımlarıma böyle yaralanmış bir atı tavsiye edeceğinizi beklemezdim efendim.”

“Güzel olan, güzel eyleyendir,” dedi sahibim. “Onu denemek üzere alıyorsun o kadar; eminim ona hakkını vereceksin genç adam. Eğer şimdiye kadar sürdüğün atlar kadar güvenilir değilse, geri gönderirsin.”

Beni eve götürdüler, rahat bir ahıra yerleştirdiler, doyurdular ve yalnız bıraktılar. Ertesi gün seyisim yüzümü temizlerken şöyle dedi:

“Bu tıpkı Siyah İnci’nin yıldızı gibi, boyu da onun kadar, kim bilir nerede şimdi Siyah İnci?”

Biraz devam ettikten sonra boynumu kesip kan akıttıkları yere geldi, derimin orasında bir sertlik kalmıştı. Birden irkildi ve beni dikkatle incelemeye başladı, bir yandan da kendi kendine konuşuyordu:

“Alnında beyaz yıldız, sağ bacağında bir beyaz toynak ve tam orada küçük bir sertlik...” Sonra sırtımın ortasına bakarak konuşmaya devam etti: “Aman Tanrım! İşte şurada da John’un ‘İnci’nin gümüş kuruşu’ dediği küçük beyaz leke. Bu Siyah İnci olmalı! Ah İnci! İnci! Tanıdın mı beni! Ben, neredeyse seni öldüren küçük Joe Green?” Büyük bir sevinçle beni okşamaya başladı, okşadı, okşadı.

Onu hatırladığımı söyleyemem, çünkü iyice büyümüş, siyah favorili, tok sesli yakışıklı genç bir adam olmuştu. Fakat onun beni tanıdığına ve Joe Green olduğuna eminim; çok sevinmiştim. Burnumu ona uzattım, dost olduğumuzu söylemeye çalıştım. Hiç bu kadar sevinen birini görmemişim.

“Senin hakkını vermek ha! Elbette öyle yapacağım! Dizlerini bu hale getiren o serseriye merak ettim, emektar İncim benim! Sana bir yerlerde çok kötü davranmış olmaları. Eee, bundan böyle güzel günler göreceksin, ben varım artık. Keşke John Manly burada olup görseydi seni.”

Öğleden sonra beni küçük arabaya koşup kapıya götürdüler. Bayan Ellen beni deneyecekti, Green de onunla beraber geldi. Çok geçmeden onun iyi bir sürücü olduğunu anladım; yürüyüşümü beğenmiş görünüyordu. Joe’nun ona benden söz ettiğini ve Bay Gordon’un Siyah İnci’si olduğuma emin olduğunu söylediğini duydum.

Döndüğümüzde nasıl gittiğini öğrenmek için kız kardeşleri de dışarı çıktılar. Bayan Ellen öğrendiklerini onlara da anlattı ve şöyle dedi:

“Bayan Gordon’a yazıp en sevdiği atının bize geldiğini haber vereceğim. Ne kadar sevinecek!”

Bundan sonra aşağı yukarı bir hafta süreyle her gün beni sürdüler ve güvenilir olduğum anlaşılınca Bayan Lavinia da sonunda küçük kapalı arabada benimle çıkmaya razı oldu. Bundan sonra da beni alıkoymaya ve bana eskisi gibi “Siyah İnci” demeye karar verdiler.

Tam bir yıldır bu mutlu evde yaşıyorum. Joe seyislerin en iyisi ve en şefkatlisi. İşim rahat ve hoş, gücümün ve neşemin yerine geldiğini hissediyorum. Geçen gün Bay Thoroughgood Joe'ya şöyle dedi:

“Sizin evde yirmisine kadar yaşar, belki daha da fazla.”

Willie her fırsat bulduğunda yanıma gelip benimle konuşuyor; beni özel dostu sayıyor. Hanımlarım beni hiç satmamaya söz verdiler, onun için korkacağım bir şey yok. İşte benim öyküm burada bitiyor. Bütün dertlerim sona erdi, artık evimdeyim. Sık sık sabahları uyku sersemi, Birtwick'teki meyve bahçesinde, arkadaşlarımla birlikte elma ağaçlarının altında durduğum duygusuna kapılıyorum.